kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 62 MAYIS 2000

750.000 TL. (KDV DAHİL)

YAZAR DEĞİ KOMÜŞTÜ: Kaçan ve Buğdaycı'ya Ceza • BİLİGANLAR: Vatanını, Milletini, Takımını Tutanlar • ANNELİK: Deneyim ve Kurum Olarak Anlamı • ÇADIRDA BİLE İSTİYORLAR: Deprem Bölgesinde Cinsellik • IMF'YE KAYIR!

PAZARTESİ

tecavüze uğrayan bütün kadınlar konuşabilsin diye...

Devlet
en büyük
patriyark olarak,
bırakın feministleri,
kadınlar için
ne üretebilir?

"Voleybol
voleyboldur,
tenis tenistir,
ama futbol sadece
futbol değildir"
Erkek şiddetinin
dışa vurulması için
ondan daha iyi bir
zemin de yok gibi..

Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü'nü, tam on üç yıl önce, nisan ayında yapmıştık. Yürüyüşe katılan kadınlar anlattı...

Merhaba,

Yeni binyılın bu ilk baharında, oldukça hareketli ve yoğun geçen nisan ayı aynı zamanda beş yıl önce başladığımız yayın hayatımızın da yıldönümü. Birçok alanda olduğu gibi basın piyasasında da erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü bir dünyada, feminist bir dergi çıkarmanın zorluğunu her zaman yaşadık, yaşıyoruz. Ama beş yıldır ayaktayız ve sizin de verdiğiniz, vereceğiniz destek ve güçle daha uzun yıllar ayakta kalmayı diliyoruz. Beşinci yılınızı, haziran ayında yapacağımız bir piknikle hep birlikte kutlamayı düşünüyoruz. Bununla ilgili duyurumuzu derginin son sayfasında bulabilirsiniz.

Her geçen gün dehşet verecek ölçüde artan erkek şiddeti nisan ayına da damgasını vurdu. İstanbul'da oynanan Galatasaray-Leeds maçı öncesi, iki İngiliz vatandaşının ölmesiyle sonuçlanan vahşet ve sonrasında yaşananlar tüylerimizi diken diken etti. Bu vesileyle futbol kültürü ve holiganizm konularını ele aldık. Bu yazılarımızı ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz.

Bu arada önemli bir gelişme oldu. Biz dergi sayfalarını bağladığımız sırada, *Pazartesi*'nin ilk sayısına kapak olmuş, G'ye cinsel şiddet uygulamaktan sanık Metin Kaçan ve Alp Buğdaycı'nın davaları sonuçlandı. Beş yıl süren dava sonucunda mahkeme Metin Kaçan'ı 8 yıl 9 ay, Alp Buğdaycı'yı ise 4 yıl 2 ay ağır hapis cezasına çarptırdı. Konuyla ilgili görüşleri, dava değerlendirmelerini ilk sayfalarımızda okuyabilirsiniz.

Bu ayki orta sayfamızda deprem bölgesindeki kadınlar, deprem sonrası değişen yeni düzenlerinde cinselliklerini nasıl yaşadıklarını ve sorunlarını tartıştılar.

Mayıs ayının ikinci pazar günü kutlanan Anneler Günü, her yıl olduğu gibi bu yıl da yine "hediye savaşı"na indirgenecek gibi görünüyor. Bu sayıda anneliğin pek değinilmeyen farklı anlamlarını dile getiren bir yazıyı okuyabilirsiniz.

Medeni Kanun ile ilgili yeni düzenlemelerin yer aldığı tasarı şu anda meclis komisyonunda. Yıllardır, kadınların aleyhine olan hukuksal maddeler evrilip çevrilip aynı şekilde önümüze konuyor. Bu sefer yalnızca değişiklik içeren maddeleri ele almak yerine, Medeni Kanunu'nun tarihsel boyutunu, gelişimini ve Medeni Kanun'daki değişikliklerin kadınlar, erkekler ve devlet açısından ne anlama geldiğini anlatan iki ayrı yazıya yer verdik.

Dergi piyasaya çıktığı gün, işçi sınıfı ve çeşitli kesimlerden emekçiler seslerini duyurmak için alanlarda olacaklar. Tabii biz de. Tüm işçi ve emekçilerin birlik, dayanışma ve mücadelelerini destekliyor, bayramlarını kutluyoruz.

Dergimiz bu sayı geçen ay duyurduğumuz gibi ekonomik nedenler dolayısıyla 750 bin TL oldu. Anlayış göstereceğinizi umuyoruz.

Önümüzdeki aya kadar hoşçakalın.

"bana inanmak için türk adaletinin tecelli etmesini bekleyenlere selam olsun"

pazartesi'nin ilk sayısının kapağında genç bir kadının güzel gözleri vardı. bu kadın, yazar metin kaçan ve spiker alp buğdaycı tarafından tecavüz ve şiddete uğramış g'nin her yerde bantlanan gözleriydi. bu olay o dönemde gerek basın, gerek tarafların ortak çevresince başka tecavüz vakalarından farklı bir biçimde ele alındı, çok tartışıldı. aradan beş yıl geçti, metin kaçan ve alp buğdaycı mahkeme tarafından suçlu bulundular.

"Bizi kollayan arkadaş gruplarımız yoktur. Allah'tan başka kimsemiz yok. Bu nedenle daha kolay bir lokma haline geldi Metin. Bizler maalesef yürürken ne kadar dikkat etsek de, paçalarımızdan omuzlarımıza kadar çamur sıçratan insanlarız. Yemek yerken çatalın, bıçağın ne tarafta olması gerektiğini bilmeyenleriz. Bir kızla nasıl dans edileceğini bilmeyiz. Klasik müzik dinleriz belki ama çakmayız. Orhan'la Ferdi'yi daha çok severiz. Temizliğimize dikkat ederiz ama dişimizle başımızla pek uğraşamayız. Kozmetiklerle aramız pek yoktur. Sosyete sayfalarındaki insanlar, onların kılıkları, jargonları bizi ilgilendirmez. Bu nedenle başka türden insanlar olarak değerlendirilenlerdeniz Bu toplumun zencileriviz. Bu nedenle saldırmak kolay oluyor.

hasan kaçan, kardeşi metin kaçan ın alp buğdaycı yla birlikte g ye tecavüz ve işkence ettiği için yargılanması üzerine böyle demişti. en azından yoksulların tarafında olanların gözlerini yaşartacak sözler, ama gözleri yaşartan sözlerin çoğu gibi gerçek değil bunlar. hasan kaçan ve onun müslüman çevresi metin kaçan a bal gibi sahip çıktılar. *ağır roman*'dan sonraki romanı *yeni şafak*'ın eki olan (hasan kaçan ın yönettiği) *ustura dergisi*'nde tefrika olarak yayımlandı.

ama metin kaçan ve alp buğdaycı ya verilen destek bununla sınırlı olmadı. metin kaçan ın mizahçılarla ilişkileri, alp buğdaycı'nın entelektüel çevrelerle olan yakınlığı ikisini, genel olarak şiddete karşı olan insanların eleştirilerinden muaf tuttu. alp buğdaycı'yla geçmiş yakınlığı dolayısıyla muratlıan mungan'ın adı ve politik bir eylemde çekilmiş fotoğrafı basın tarafından gündeme getirilmişti. kendilerini "hayatını yazarak ve okuyarak kuran"lar olarak tanımlayan bir grup, buna karşı bir basın açıklaması yaptı. açıklamada g'nin başına gelenlerden bahsedilmemişti.

ortada bir şiddet ve işkence eylemi vardı, böyle durumlarda mağdurun yanında olanlar bu sefer mağdurun anlattıklarından şüphe ediyorlardı. tıpkı türk adaletinin, karşısına gelen işkence iddiaları karşısında yaptığı gibi, tecavüze uğramış bir kadına inanmamak için bütün gerekçelere başvuruldu. g nin dediklerine inananlar metin kaçan ve alp buğdaycı ya karşı yargısız infaz yapmakla suçlanıyordu.

halbuki esas "infaz", kaçan ve buğdaycı nın g'ye yaptıklarıydı.

"yargı" ise sözünü beş yıl sonra nihayet söyledi.

"türk adaleti" metin kaçan ve alp buğdaycı nın suçlu olduklarına karar verdi. karar önümüzdeki günlerde yargıtay a gidecek. olayın başından beri g nin yanında olmayı tercih eden bizler için temyizin sonucunun fazla bir önemi yok ama... ama yı, *pazartesi*'nin 1995 nisan tarihli 2. sayısına g'nin söylediği birkaç cümleyle açıklayalım:

"Adalete sığınmak...Bugüne kadar tanıdığım ve yaşadığım hiç kimse adalete sığınmadı. Ama bana inanmak için Türk adaletinin tecelli etmesini bekleyenlere selam olsun."

ayşe düzkan

ne dediler?

"Metin Kaçan akrabam değil ya"

Metin Kaçan cezaevinden çıktıktan sonra Yeni Şafak'ın mizah eki olan Ustura'da çalıştı ve başından geçenleri anlattığı ve G ve kadın arkadaşlarını suçladığı Fındık Sekiz adlı romanı bu dergide tefrika edildi. Yeni Şafak Gazetesi'nin Yazıişleri Müdürü Yusuf Ziya Cömert'le görüştük.

Metin Kaçan tecavüz suçundan ceza aldı. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
Benim ne kabahatim var bunda?
Tecavüz suçu işlemiş birini çalıştırmışsınız...
Ben bilmiyordum bu durumu.
Nasıl bilmezsiniz, herkes biliyordu bu olayı.
Ben bilmiyordum en azından.
Gazetecisiniz, bütün gazeteleri okuyorsunuz. Bütün gazeteler yazdı. Ne düşünüyorsunuz bu durumla ilgili?
Hiçbir şey düşünmüyorum. Adam bir suç işledivse işlemiş, onun hakkında bir karar verilmiş, bundan sonra ne olacaksa olacak. Metin Kaçan benim akrabam değil, bir şeyim değil.
İnsan gazetesinin yazarlarından, akrabalarından daha fazla sorumlu değil midir?
Bu gazetede çalışanların her yaptığından ben sorumlu tutulamam. Kimin ne yaptığını nasıl bileyim.
Ama sizin gazetede yazmaya başladığında, bu suçtan yargılanıyordu zaten.
Ben pek ilgilenmedim.
PKK'ye üyelikten yargılanan birisini de bu rahatlıkta alır mısınız işe?
Siyasi görüş açısından soruyorsanız, şu anda bizde siyasi görüş olarak çok çeşitli elemanlar var. Mesela bizim gazete Fazilet'e yakın bilinir, oylama yapılsa Fazilet'in kazanacağı şüphelidir.
Yani PKK üyesi olmaktan yargılanan birisini de işe alır mısınız?
Bunun bu olayla ne ilgisi var?
Hangi tür suçları meşru gördüğünüzü gösteriyor.
Bizde yazdığında ben bilmiyordum bu durumu.
Bu suçtan yargılanıyordu ama.
Yargılanma avrı bir şey. Bakın mahkeme bile kaç yıl sonra karar vermiş. Hâlâ da tartışılıyor adamın suçsuzluğu. Bu soruva muhatap olmam garip. Adamın romanından film çektiler, herkes gidip seyretti. Demek ki meşru görülüyor, hâlâ toplumun içinde dolaşıyor. Ayrıca bizim gazete açısından çok istisnai bir durum bu. O gün de bu dava üzerinde çok tartışma vardı. Bu konularla ilgilenmiyorum. O dünya da zaten sevmediğim bir dünya. Ayrıca ben de inanmıyorum tecavüz olduğuna. O çevrelerde kimin eli kimin cebinde. Öyle şeyler oluyor ki herkes bir gün tecavüzcü olarak suçlanabilir.
Ama dayak var, kızın resimlerini görmediniz mi?
Onu bilemem. O zaman bize Hasan (Kaçan) anlatmıştı, çok şaibeli durumlar var o davada. Şu anda adam ceza aldıysa bize ne?

"bu toplumda kimse tecavüzsever değildir"

Alp Buğdaycı'nın avukatlarından Ergin Cinmen, Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık kampanyasının öncülerinden.

Sizi daha çok siyasi davaların avukatı olarak tanıyoruz. Daha önce hiç tecavüz davasına girdiniz mi?
Hayır, sadece siyasi davalara bakmıyorum. Bu dava aldığım ilk tecavüz davasıydı.
Böyle bir davayı neden kabul ettiniz?
Ben avukatım. bir avukata böyle bir soru soruhnaz.
Peki olayın niteliği sizin için önemli değil mi?
Ben olayı bilmeden önce zaten büyük bir medya bombardımanıyla irkildim. Bu herkesin başına gelebilir, yani dava değil, olanlar. Olay daha mahkemeye gelmeden medya iddia eder, medya karar verir ve medya kamuoyunda bu işi kesinleştirir. Ama olayın ne olduğu belli olmaz. Bu sağlıklı toplumlarda böyle olmaz. Yargı beklenir, yargı karar verir ve bu karara uyulur. Şimdi hiçbir savunma almadan, suçlama ne

Röportaj: Beyhan Demir

olursa olsun medyanın bu tavrı doğru değildir. Beni olayın başında irkilten şey de olayın kendi vehametinden öte medyanın yaptığıdır. Herkesin savunmaya ihtiyacı vardır. Mesela 27 Mayıs'ta o zamanın İstanbul Barosu -ki bu bence kara bir lekedir- Yassıada sanıklarının savunmalarını yapmamak noktasında bir tavsiye kararı almıştı. Yıllar geçtikten sonra bunun ne kadar yanlış bir karar olduğunu, herkesin ve aslında toplumun savunmaya ne kadar ihtiyacı olduğunu gördük. Yani savunma hakkı kutsaldır der geçeriz ama gerçekten kutsaldır, suçlama ne olursa olsun. Avukatlar suçu savunmazlar, adaleti gerçekleştirmek için savunma yaparlar. Nitekim bu olayda da mahkeme, kararını verdi, mesela mahkeme başkanı Alp Buğdaycı için ırza tasaddi ile ilgili bölümde beraat yolunda oy kullandı ama oy çokluğuvla bu sonuca varıldı, ben kararın niteliğiyle ilgili bir şey söylemek istemiyorum ama demek ki tartışılacak bir şeyler var.
Güneş'ten davaya bakmanız teklifi gelseydi sizin için bir şey değişir miydi?
Hayır, bu bir savunma ve bir iddiadır. Benim için fark etmez.
Mesela Haluk Kırcı'nın avukatı olmanız istenseydi cevabınız ne olurdu?
Orada bir siyasi düşünce farkı ve politik bir olay vardır.
Sizce bu da politik bir mesele değil mi? Ortada bir kadının şiddet görmesi ve tecavüze uğraması var.
Bakın, ortada bir tecavüz iddiası var. Her yerde yargısız infaza hayır diyorsak eğer, bu konuda da hayır demek lazım. Haluk Kırcı'ya da yargısız infaz yapılıyorsa hayır demek lazımı. Hiç kimse bu toplumda tecavüzsever değildir, bırakalım mahkemeler karar versin. Hukukun gereği neyse yerine getirilmesi gerekir. Bunun için de herkesin savunmaya ihtiyacı vardır. Bu olayda fiil korkunç bir fiildir ama bu fiili kimin ifa ettiğine mahkemeler karar verecektir. Burada da taraflardan birinin avukatsız kalması, sonucu daima şaibeli kılar.

ne demişlerdi?

Füsun Erbulak: "Acaba kız bunu bilhassa mı istedi?"

Metin Kaçan'ı tanımıyorum ama Alp Buğdaycı'yı Murathan Mungan'dan dolayı çok iyi tanıdığım için ihtimal veremiyorum. Biri yazar; diğeri de çok yumuşak, kendi cinsinden birisiyle güzel ilişkisi olan bir insan.
Kadın ikisine de mi âşıktı? Birine âşıktı da pazarlığa mı girişti?
Önce kendi istedi de sonuç alamayınca mı şikâyette bulundu gibi kaygılarım var. Acaba kız böyle şeylerden tat alan biri miydi, bunu bilhassa mı istedi? Bunlar bir erkeğin yapabileceği şeylerdir ama bunu bir kadın da zıvanadan çıktığında bir erkeğe yapabilir. Mutlaka diyalektik neden-sonuç ilişkisi vardır. Kadın biraz abartıyor ya da böyle şeylerden hoşlanıyor olabilir. Alp'le, Metin'le konuşmak gerekir, ben onları maço olarak görmüyorum.

Doğan Hızlan: "Sapıklıkta yerellik çiğ kaçıyor."

"Bilmiyorum, Kaçan ve Buğdaycı, sadizme adım veren Marquis de Sade'ı okudular mı? Davranışlarında bu ünlü yazarın izlerini gördüm ama yaptıklarında bir adaptasyon kokusu var. Derme çatma, alaturka bir Sade'çılık... Sapıklıkta yerellik çiğ kaçıyor."

Stella Ovadia: "Tecavüze uğramış bütün kadınların yerine konuştu"

Oysa belki de yalan uydurmak şart değildi, Hayat üslubunuzda şiddet olduğunu kabul edip dozu kaçırdığınızı, kendinizde olmadığınızı itiraf edebilirdiniz. Hangi kişisel nedenler bu kadar şiddete neden olduysa, yaşadıklarımız, aranızdaki "özel" ve tatsız bir olay olarak kalabilirdi. Biz de G'nin doğru söylediğini düşündüğümüzü söylemek, yazmak zorunda kalmazdık. Onur meselesi olmazdı bizim için. Hergün tecavüze uğravan kadınların şikâyetçi olmaları için çalışmaya devam eder, işimize bakardık. G konuştu. Bu söze sağır kalmamak gerek. Bütün tecavüze uğrayan kadınlar birgün konuşabilsin diye.

"Sakarya maçına gidiyoruz. Herkes taş atmaya başladı. Yolda yürüyen bir adamın gözünün çıktığını gördüm. Trenden indim, geri döndüm.".

holigan değil maço

Benim de aralarında olduğum pek çok kadın için bir kâbus olsa da, azınsanmayacak sayıda kadın futbolla ilgilenmeye başladı. Belki de basit ve masrafsız bir oyun olmasından dolayı (gereken sadece bir top ve on bir kişi) geniş bir sınıfsal yelpazeden, yaş grubundan büyük ilgi görüyor. Bunlar futbolun güzel tarafları. Eduardo Galeano'nun tabiriyle, futbolun güneşteki yüzü. Gölgedeki yüzü ise çok karanlık. Milyon dolarlı transferler, tribün terörü, karaborsa, küçük krallıklarından dünyaya hükmeden yönetimler, gerektiğinde kendi takımının oyuncularını bile dövebilen taraftarlar. Her tarafı para ve şiddetle örülü bir dünya bu.

Galatasaray-Leeds United maçı, öncesi, sonrası yaşanan tüm süreç gösterdi ki sadece güneşli yüzü görmemiz mümkün değil. Taksimde, Leeds United taraftarlarına saldırılması ve ikisinin vahşice öldürülmesi, her olayımızda olduğu gibi, yine "milli dava" haline geldi. Cinayetlere türlü bahaneler bulunması gerekiyordu. Holiganlar zaten dünyanın her yerinde böyleydi, terbiyesizdiler, taşkınlık yapmışlar, hatta milli değerlerimize saldırarak ölmeyi hak etmişlerdi. Aslında mağdur olan bizdik. Hemen holiganizm kavramı değildi. Tarihi, gelişimi, organizasyonu, suç dosyası anlatıldı. Bütün bir Leeds kenti, holigan ve hatta Türk düşmanı yapıldı. Ölen insanlardan bile, hiç saygı gösterilmeksizin, "iki serseri" diye söz ediliyor. Katillerin arkasında inanılmaz ve korkutucu bir toplumsal destek var. Ancak sokaktaki uygulayıcıları her zaman erkekler. *Star* gazetesinin ertesi günkü "two size" manşeti toplumun haleti ruhiyesini yansıtıyordu aslında. Apo davasından sonraki en milli hadisemiz bu oldu. Bütün kanalların kral ve kraliçeleri gün boyu Leeds'den canlı yayın yaptılar, sabah şekerleri de dahil olmak üzere. Tabii olayı tenkit eden sesler de çıkmıyor değil, çünkü söz konusu olan Türkiye'nin imajı. Aynı Star'da, yazar Levent Kavas durumla ilgili faşizm tahlili yapmaktan çekinmiyordu. Erman Toroğlu'nun çözümü de bu doğrultuda: İngilizler gitsinler başka yerde ölsünler.

Holiganlarm masum olduğunu elbette kimse iddia edemez. Bugüne kadar yarattıkları yıkım çok fazla. Avrupa şehirleri bu şiddetli, öfkeli, her daim kafayı bulmuş, beyaz- erkek kalabalığını yakından tanıyor. Her maçtan önce çok sıkı güvenlik önlemi alıyor, yani bizim yapmadığımız bir sürü şeyi yapıyorlar. Özel timlerle Galatasaray'ı Leeds'e gönderen ve "biz bu işi İngilizler'den daha iyi yaparız" diyen Emniyet Müdür Yardımcısı Ercüment Yılmaz'a sormak gerek: Daha önce niye yapmadın?

Holiganizm İngiltere'de futbolla özdeşleşmiş bir kavram ama anlaşılıyor ki daha pek çok iş tutmuşlar kendilerine. Balph Lauren, Stone Island, Timberland gibi markaların sahtelerini Tayland'da ürettirerek, taraftarlara satmak, karaborsa bilet piyasası, bazı bölgelerin gece hayatı onlardan soruluyor. Farklı takımlardan olmak, nafaka için organize olmaya engel olmuyor. Çoğu evli ve çocukları var. Yani görünürde mazbut bir aile hayatları olabiliyor. Hepsi beyaz, zaten azınlıklara tahammül edemeyecek kadar da ırkçılar. Genişleme kaygısı taşımıyorlar. İçmek, pornografik küfürler etmek, parasız pulsuz, kendi küçük topluluklarını korumak her şeyden önemli. Margaret Thatcher bile "bu insanlardan dolayı İngiliz olduğumdan utanıyorum" demişti. Şecereleri şöyle bir açıldığında ürkütücü olaylar karşımıza çıkıyor. Heysel stadyumunda otuz dokuz kişinin çıkan kavga sonucu, Liverpool maçında doksan beş kişinin sıkışarak ölmesi, gözaltılar ve maddi zarar bunlardan bilinenleri.

Peki holiganizm İngilizler'e mi özgü? Kuşkusuz beşiği İngiltere, Holigan isimli bir amigonun adından doğmuş. Thatcherizmin yoksullaştırdığı ortamda serpilip gelişen holiganizm benzerini bizler de yaşadık. 80'li yıllarda maç kavgalarıyla, "maça sabahlayan"larla, tanıştık. Seks gazeteleriyle beraber spor gazeteleri de ortalığı kapladı.

Peki yerli holiganların raconu nedir?

Seyirci, taraftar, fanatik gibi ayrımlar var; bir de işin rantını yiyen parazitler yani karaborsacılar. Seyirci, takımını iyi günde, taraftarsa iyi günde de kötü günde de yalnız bırakmıyor. Öyle ki "seyirci, taraftarını yalnız bırakıyordu" gibi bir ayrım bile var. Fanatiğe gelince, kendini hayattan soyutlayan, takımıyla yatıp kalkan, gerektiğinde kan dökmekten çekinmeyen bir grup. Yıllarca Fener tribününe takılmış bir eski taraftar, bakın nasıl anlattı: "89'da ilk kez maça sabahlamaya gittim. 7 bin kişi Kalamış Parkı'ndaydık. Kadıköy grubu, Kasımpaşa grubu ve diğer grup olmak üzere üç grup vardı. Sabaha karşı Beşiktaşlılar geldi: sıcak çatışma başladı. Biz lay lay lom zannediyorduk. Korkunç bir çatışma oldu, bir Beşiktaşlı'nın apartman girişinde bıçaklandığını duydum. On altı yaşındaydım, üç gün içerde kaldım. Muazzam bir organizasyon vardır, bu hiç bitmez. Yem atılır, mekân tutulur, mekân basılır. Kumar, kavga, hiyerarşi kesin vardır. Tabii ki hap ve esrar da. Hatta özel işlerini yaptıranlar bile var. Kadınlar bu ortama asla uymaz. Kulüpler ise böyle bir gücü her zaman el altında tutmaya meraklılar."

Tabii ki bu olaylar sadece İstanbul'da olmuyor, hatta İstanbul takımlarına karşı bir şehir milliyetçiliği bile söz konusu. Bursa tribününe "Texas", Ankaragücü'ne ise "gecekondu" deniyor. Kocaeli de tehlikeli deplasmanlardan sayılıyor. Bu maçlarda taraftarlar arasında belli bir diplomasi bile yürütülüyor.

Şiddetin ulaştığı boyut çok korkutucu. Döner bıçağı dahil her tür alet kullanılıyor. Ölümler, yaralama, hatta kulak kesme bile bu işin raconu.

Bu kadar kolay hayatlarından vazgeçebilmeleri, can alabilmeleri, "yaşamlarının değer düzeyi nedir?" sorusunu düşündürüyor. Takımları varoldukça onunla varoluyor, fazlaca kafa yormadan saatlerce konuşabildikleri, her zaman ait olduğunu hissettiği bir yer ediniyor kendine.

Tribünlerdeki bu kültürü, sahici sokak kültürünü, daha harbi bir kültüre evriltmeye çalışan, eski delikanlılık kültüne öykünen denemeler de oldu. "Forza Beşiktaş", bu çabanın bir ürünüydü. Hayatını "bu işlere" adamış taraftarın örgütlü bir çabasıydı.

Her zaman söylenen bir söz vardır; "Voleybol voleyboldur, tenis tenistir ama futbol sadece futbol değildir". Futbolun gizemi, büyüsü insanları sararak artmaya devam ediyor, hatta ona en ilgisiz Fransız entelijansiyasını bile yoldan çıkardı. Ancak erkeklerin içindeki şiddetin dışa vurulması için ondan daha uygun bir zemin de yok gibi. Almanya-İngiltere maçının İkinci Dünya Savaşının, Arjantin-İngiltere maçının ise Falkland Savaşı'nın rövanşı haline gelmesi gibi.

Peki futboldaki şiddet ne zaman son bulacak? Kadınların da futbolla ilgilenmeye başlaması, maça gitmesi hep bunun ilacı olarak sunulur. Ama kadın olmak her zaman şiddete karşı olmak mıdır? "Ben olsaydım ben de yapardım," diyen kadınlar veya Leeds'de bir Türk'ü yaralayanlardan birinin kadın olması nasıl açıklanacak o zaman? Ya da Barcelona'da Nou Comp stadında seyircinin neredeyse yarısının kadın olması ve bütün maçların şölene dönüşmesi nasıl açıklanacak? Bu kadar heyülanın içinde, kadınlar aslında hiçbir yerde. Sadece bir kısmı ayak uydurmaya çalışıyor. İnsan neyi nereye koyacağını şaşırıyor, öyle değil mi?

Ayşegül Babalık

"devlette de kurumlarda da istikrar esastır"

diyor fatih terim; bunu mehmet ağar da söylemiş olabilirdi değil mi?

kızım haziran, "bir erkek tipi var," diyor. "cep telefonu, araba anahtarı, sigara, çakmak, bir yere girdiklerinde şak diye masaya atıyorlar." fatih terim bunlar eksi sigara ve çakmaktır herhalde. servet, statü ve güç sembolleri. henüz sadece paraya sahip olduğu yıllarda galatasaray'da oynarken, takımın fotoğraflarında parmak kalınlığında altın zinciri göze batıyor. servet sembolü altın takı.

"her türk erkeği" dendiğinde kastedileni bilirsiniz. en az orta sınıf, gençlikte pavyon muhabbeti, orta yaşta mazbut aile babası, saman altını bilemeyiz tabii. "futbolcuların özel hayatı" deyince kastedileni de bilirsiniz.

fatih terim adanalı, daha oğlanlar futbolcu, kızlar manken furyasının başlamadığı yıllarda babası futbolcu olmasını istemiş. ilk olarak adanaspor'da top oynamış, çok başarılıymış, galatasaray'daki ilk yılları, "her türk erkeğinin futbolcu olduğundaki hali"nde geçmiş, onun oynadığı dönemde galatasaray hiç şampiyon olmamış, ne takımı, ne taraftar bir türlü başarıyı tadamamış yani. fatih terim, oyunculuğu sırasında hırçınlığı, kavgacılığı, küfürbazlığıyla ünlü.

bazı erkekler ancak başarılı olunca yaşayabilirler, onun dışındaki halleri hep arızi ve arızadır. terim de belli öyle bir adam, ancak şimdiki gibi başarılı olduğu dönemlerde sükûnetini koruyabiliyor, tecrübeli birçok spor yazarı bu sükûnetin en ufak bir başarısızlıkta bozulacağına dikkat çekiyor. "ingilizler öleceğine maçı kaybetseydik," demesine bakmayın, kendisi benzer bir durumda aynı şeyi yapmazsa, bunun sebebi benzer bir durumda kalmayacak kadar güce yakın olmasındandır.

yakınındaki iki adam onu çok iyi tanımlıyor. birisi fenerbahçe'yle iş görüşmesine bile birlikte gitmekten çekinmediği mehmet ağar; bu ülkede hangi suçların işlenebileceğiyle ilgili iç sıkıcı ipuçları verir. ikincisi hakan şükür; karısıyla ilgili söyledikleri rauf tamer gibi bir maçoyu bile isyan ettirmişti. fatih terim, mehmet ağar'a hürmette, hakan şükür'e şefkatte kusur etmeyerek bulunduğu noktaya geldi. nüfusun yarısını oluşturan erkeklerin en kadın düşmanı olanlarının hayranlığını kazanarak, para ve meşru yollardan elde edilmeye bile çalışılmamış gücü hem hissettirip hem uygulayarak, her şeye hakkı olduğuna inanmakla kalmayıp bu hakkı nasıl olursa olsun kullanıyor. tıpkı mehmet ağar'ın devlet içinde, hakan şükür'ün özel hayatında yaptığı gibi.

ertuğrul özkök, ondan "bir cumhurbaşkanı adayı," olarak söz etmiş, biz de onu yalnızca proletaryadan vazgeçmiş sanırdık, hayasiyetiyle ilgili de benzer şeyler söylenir ama meğer izandan da vazgeçmiş.

fatih terim'in en çok kıyaslandığı kişi mustafa denizli'dir. o da galatasaray'a çok başarı kazandırdı, ama yahudi karısı, ingiliz görünüşü, evliyken doğan evlilik dışı kızı, o kızı kabul etmesiyle fatih terim'in yaptığı etkiyi yapması için ağzıyla penaltı atması gerekir.

fatih terim'in karısı ise hem "yurtdışında okumuş", "modern", hem de kocasına hayran, onun sözünden çıkmaktan korkuyor ve fatih terim'in karısı olmaktan çok mutlu. "bizim evde fatih terledi mi canlar açılır," diyor. "biz niye üşüyelim, sen kazağını çıkar değil mi? yok illa ona riayet edeceksiniz."

bu ülkenin bizi üşüten pencerelerini kapatıp bu adamları terletmemizin zamanı gelmedi mi?

ayşe düzkan

oyun... sadece kendisi...

Oyun gereksizdir, bir amaca hizmet etmez. Hayati değildir. Oyunun kurallarına uymanız istenebilir, ama oynamaya zorlanamazsınız. Bu yüzden oyun özgürdür. Özgürlük yok olduğunda o da yok olur. Gereksiz olması ve özgür olması oyunu "normal", "sıradan", "gerçek" yaşamdan ayıran şeydir. Size gerçek yaşamın dışına çıkabilme fırsatı verir. Oyun ciddi olabilir, hatta ciddi olduğunda en iyi durumundadır, gerçekmiş gibi oynanır, miş gibi... Başı sonu vardır, yeri vardır. Sınırların netliğinden dolayı insan oyuna girebilir, çıkabilir. Siz izin vermedikçe alanınıza girmez. Oyuna yeniden başlanabilir, roller tersine çevrilebilir. Hiçbir yenilgi ya da zafer kesin değildir. Oyunun, kurallara uyan bir dizi oyuncudan başka hiçbir varoluşu yoktur.

Futbol oyun mudur? Ne yazık ki değil. çok eski zamanlardan beri değil. Parayla, şiddetle, rekabetle, eril değerlerle, kötü olan ne varsa hepsiyle özdeşleşmiş bir kurum. Toplumsal anlamı üzerine kafa yoramayacağım bir yaşta tanıştım futbolla. Babamın değil, annemin takımını tuttum. Önce kasaba takımının maçlarını, sonra taraftarı olduğum takımın maçlarını sahada ya da TV'de izlemeye başladım. İlişkim izlemekle sınırlı oldu. Belki de bu yüzden sadece "teknik kadın" olmayı hayal edebildim. Giderek epey şey öğrendim. Futbol üzerine söz söyleyebilenlerin aptallıklarını görüp kendimle gurur duyduğum çok oldu. Sanırım futboldan hâlâ vazgeçmememin nedeni sahada oynananın, sadece onun kolektif bir oyun oluşu. Hem bir arada, hem de sen bir başına önemlisin. Çok kişiyle oynandığı için satranca benziyor, öyle çok olasılık var ki... Üstelik piyonlar yok, herkes her zaman aynı şeyi yapmıyor. Sadece akıl değil, beden de işin içinde.

Kadınlar ligleri oluşturulduğunda sevinmedim değil. Ama benim ütopyam kadın ve erkeklerin bir arada oynadıkları takımlar... Farklı fizik özellikleriyle nasıl bileşimler oluşturulabileceğini görmek isterim. Biliyorum böyle düşünmenin gerçekle hiçbir ilişkisi yok. Futbolun toplumsal anlamının parçalanması, kapitalizmin kurallarının işlemediği, kadın ve erkek kimliklerinin yeniden anlamlandırıldığı günler kadar uzak. O yüzden ben sadece yanımdakinin sesini dinlediğim ve sahayla aramdaki her şeyin kaldırıldığı ortamlarda futbol izlemeyi, ya da TV'ye sesini tümüyle kısarak bakmayı seviyorum. Bir de bilgisayarda kendi yarattığım takımlarla oynamayı...

Ulfet Tavlı

(*) Bkz. Postmodern Etik. Zygmunt Bauman. Ayrıntı Yay.

IMF'ye hayır!

Türkiye IMF ile yeni bir anlaşma imzalamışken bakıyoruz 16 Nisan'da Washington'da yapılan IMF-Dünya Bankası toplantısında 20 bine yakın kişi bu kuruluşları protesto etmek için sokaklara dökülüyor. Nedir bu IMF'nin suçu?

Nedir bu IMF?

Gerek IMF (Uluslararası Para Fonu) gerek Dünya Bankası, daha İkinci Dünya Savaşı bitmeden, 1944 yılında, savaşta galip çıkacağı belli olan ülkeler tarafından, özellikle ABD ve İngiltere arasında yapılan pazarlıklar sonucu kuruluyor. Bu örgütlerin, kuruldukları zaman yüklendikleri misyon günümüzdekinden farklı. Örneğin, IMF'nin işlevleri arasında henüz bizim gibi ülkelerle anlaşma yapmak, bu ülkelere bir takım iktisadi programlar dayatmak yok. Zaten o zaman Üçüncü Dünya Ülkeleri ile ilgilenen de pek yok. Kuruluş sırasındaki amaç, iki dünya savaşı arasında herhangi bir uluslararası denetim olmadan ülkelerin birbirlerini yıpratmak pahasına uyguladıkları iktisadi politikaları bir düzene sokabilmek. Bir anlamda orman kanunlarının geçerli olduğu bir sistemden, uluslararası para düzenlemelerini denetleyen bir üst kuruluş olan IMF'nin kontrolü altında bir sisteme geçiş. Ancak düzenli de olsa ormanın aslanı İkinci Dünya Savaşı'ndan politik ve iktisadi olarak güçlü çıkan ABD.

IMF'nin görevleri arasında para konularında ülkelerarası işbirliğini gerçekleştirmek, döviz kurlarının istikrarını sağlamak ve diğer ülkelerle alışverişlerinde dengesizlikler yaşayan ülkelere geçici olarak yardımda bulunmak olarak sıralanırken, Dünya Bankası'na uzun vadeli büyümeyi teşvik etme görevi yükleniyor. Dünya Bankası için de başlangıçta hedef Üçüncü Dünya Ülkeleri değil, İkinci Dünya Savaşı'nda yıkılan Avrupa ülkelerinin yeniden inşası.

Savaş sonrası dönem, ileri kapitalist ülkeler için hızlı bir büyümenin sağlandığı, göreli olarak parlak bir dönem. Öte yandan, birçoğu bağımsızlığını yeni kazanmış olan Üçüncü Dünya Ülkeleri sanayileşme çabası içinde. Kıt kaynaklarla borç alarak ithal ettikleri makinalarla demir çelik fabrikaları, tekstil fabrikaları, otomobil fabrikaları kuruyorlar. 1970'lere kadar önemli sorunlar, sıkıntılar yaşanmazken, 1980'lere doğru Üçüncü Dünya Ülkeleri kendilerini IMF'nin kapısında sıraya girmiş buluyorlar. Neden: Ekonomilerini inşa için aldıkları borçların büyümesi ve geriye ödemede karşılaştıkları güçlükler. Çünkü para piyasaları güçlü ülkelerin elinde ve faizler gittikçe yükseliyor. Çünkü Üçüncü Dünya Ülkeleri'nin satın aldıkları malların fiyatları sattıkları malların fiyatlarına göre çok daha hızlı yükselivor.

Üretimlerini petrol olmadan, ithal girdiler olmadan, ileri kapitalist ülkelerde üretilen makinalar olmadan gerçekleştirmeyen bu ülkeler IMF'nin kapısını çalmaya mecbur kalıyor; çünkü bu örgütün oluru olmadan dünya yüzünde borç bulmak neredeyse imkânsız. IMF ise bir takım koşullar koymadan para musluklarının açılmasına izin vermiyor.

Bu koşullar bir pakette toplanıyor, IMF paketi. İçini açınca hep aynı politikaların yer aldığı bir paket. Değişik ülkelerin özgün koşullarına hiç dikkat etmeden her ülkeye sundukları reçete. Artık ezberledik: Ücretleri düşür, yani iç piyasadaki talebi düşür ve yabancı paralar karşısında kendi paranın değerini düşür ki (devalüasyon) ihraç mallarının fiyatı düşsün ve daha çok ihraç edebilesin. Yani ürettiklerini kendi halkına değil yabancı ülkelere sat ki, döviz kazanasın ve borçlarını ödeyebilesin. Ayrıca iç piyasadaki talebi kısabilmek için devlet harcamalarını düşür, özellikle de eğitim ve sağlık gibi sosyal harcamaları. Özelleştirme yaparak ve fiyatları serbest bırakarak iç piyasada fiyatların yükselmesini sağlar.Böylelikle fiyatlar yüksek, ücretler düşük olunca insanlar tüketimlerini iyice kısmlar ve üretimi dış piyasalara yöneltebilesin.

IMF bilmeyebilir ve aldırmayabilir ama, IMF programlarının sonuçları kadınları ve erkekleri farklı etkiler. Bu durumun ardında yatan en önemli nedenlerden biri karşılığı ödenen ve ödenmeyen emeğin, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsiz dağılımıdır.

Türkiye'nin IMF'yle ilk anlaşma imzalaması 1958'e kadar gidiyor. Ondan sonra yaşı müsait olanların iyi bileceği gibi sık sık IMF'nin kapısına gitmek durumunda kalıyor Türkiye. Reçete ufak tefek değişikliklerle hep aynı. Üstelik genellikle de önünde ya da arkasında bir askeri müdahale ile birlikte geliyor. Bu durum sadece bizim ülkemize has bir durum değil, birçok ülkede yaşanmış, yaşanmakta olan bir olgu.

Aslında IMF programlarında cinsiyetçi bir dil kullanılmaz. Hatta o programlarda kadınlar da erkekler de yoktur. O programlarda üreticiler, tüketiciler, işçiler, ihracatçılar falan vardır. Onların cinsiyeti de kimseyi ilgilendirmez.

IMF bilmeyebilir ama, IMF programlarının sonuçları kadınları ve erkekleri farklı etkiler. Bu durumun ardında yatan en önemli nedenlerden biri karşılığı ödenen ve ödenmeyen emeğin, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsiz dağılımıdır. Karşılığı ödenen işlerin çoğunluğunu erkekler; ev işleri, çocuk, yaşlı bakımı gibi karşılığı ödenmeyen işlerin neredeyse tümünü kadınlar yapmaktadır. Bu nedenle bu işlerin yoğunluğunda görülen değişimler iki cinsi farklı etkilemektedir. Örneğin, IMF politikaları sonucu devletin sağlık ve eğitim harcamalarını kısması bu hizmetlerin kamu tarafından gittikçe daha az oranda ve daha kötü biçimde verilmesine yol açmaktadır. Bu hizmetleri özel sektörden parayla alma olanağı olmayan ailelerde, bu tür hizmetleri mümkün olduğunca yerine getirmek kadınlara düşmektedir. Ayrıca, ücretlerin düşmesiyle eskiden para karşılığı alınan bazı mal ve hizmetlerin (reçel, konserve gibi gıda maddeleri ile giyecekler) evde üretilmesi de yine kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Böylelikle kadınların yükleri artmaktadır.

IMF politikaları sonucu ihracatını artırabilmek için Üçüncü Dünya Ülkeleri ucuz işgücünün kullanıldığı emek-yoğun sektörlerde üretime itilmektedir. En ucuz işgücü de kadınlar ve çocuklardır. Ücretlerin düşürülmesiyle yaşam standartlarını belli bir düzeyde tutturmaya çalışan ailelerde erkekler ikinci iş bulmaya ya da o zamana kadar çalışmayan aile fertleri, yani kadınlar ve çocuklar, dışarıda çalışmaya başlar. Bunun kadınlar açısından olumlu bir sonuç olduğunu düşünebiliriz. Evin dışında çalışmaya başlamaları, toplumsal hayata karışmaları, para kazanmaları anlamına gelir. Madalyonun diğer yüzü ise bu işlerin güvencesiz, çalışma koşullarının en kötü ve ücretlerin en düşük olduğu işler olmasıdır.

Dışarıda çalışma olanağı olmayan ya da iş bulamayan kadınlar eve iş almakta, bir yandan ev işlerini yapar, çocuklarla ilgilenirken, diğer yandan çok düşük meblağlara boncuk işleyerek, düğme dikerek, kazak örerek, oyuncak üreterek para kazanmaya çalışmaktadır.

Birçok Üçüncü Dünya Ülkesi'nde kamu sektörü kadınların yoğunlukla istihdam edildiği ve kariyer yapabilme şansı elde ettiği sektördür. Ancak, devletin küçültülmesi politikaları sonucu kamu çalışanlarının sayısının düşürülmesi kadınların elinden bu şansı da almaktadır.

Tarım sektöründe üreticilerin fiyat dalgalanmalarına açık ihraç ürünleri üretmeleri teşvik edilmektedir. Öte yandan fiyatların kontrol dışı bırakılması sonucunda, örneğin gübre gibi girdi fiyatlarındaki artış, tarım üreticilerini daha fazla ürün elde edebilmek için daha fazla çalışmaya itmekte, bunun sonucu olarak kadınların tarladaki iş yüklerinin arttığı görülmektedir.

Yukarıda anlatmaya çalıştığım konuların Türkiye'de oluşumunu destekleyecek sayısal veriler, araştırmalar maalesef çok kısıtlı sayıda. Bu nedenle, örneğin, kadınların ödenmeyen emeği beşten ona artmıştır demem mümkün değil. Oysa bazı ülkelerde yapılan çalışmalar, örneğin, gıda ürünlerinin fiyatlarındaki artışların sonucunda ailelerin, erkek çocukları ile kız çocukları arasında ayrım yaparak, erkek çocukları daha iyi beslediğini göstermekte. Yine kamu eğitim harcamalarında yapılan kısıtlamaların bir sonucu olarak ailelerin kız ve erkek çocukların eğitimi söz konusu olduğunda kızların aleyhine karar aldığını göstermektedir.

IMF programlarına karşı durmak için
nedenlerimiz sıralamakla bitmiyor.
IMF'ye hayır!
IMF'ye ilk önce kadın olduğumuz için hayır!

Şemsa Özar

Medeni Kanun 1926 kadınlara ne getirdi?

kod sivil'den medeni

Tarihsel Arkaplan: Cumhuriyet Öncesinde "Kod Sivil" Tartışmaları ve Mecelle

Medeni Kanun konusunun ülkemizin siyasal yaşamında ilk kez gündeme gelişi, genellikle sanıldığı gibi Cumhuriyet döneminde olmadı. Tanzimat döneminde ve hatta öncesindeki Sened-i ittifak (1808) ile tartışmalar başladı. Kadınlar bu tartışmalara yazılarıyla, eylemleriyle katıldılar. Kadınların talak (İslami boşama)[1], taaddüd-ü zevcat (çok karılılık), tesettür, eve kapatılma, kadına eğitim yasağı gibi kısıtlamalara/baskılara karşı koymaları ve taleplerini dile getirmeleri. II. Meşrutiyet'te Osmanlı aydınlarını bu konu üzerinde düşünmeye, tutum almaya yöneltti.[2]

II. Meşrutiyet döneminde Medeni Kanun konusunda devrin erkek "Garpçılar"ıyla "İslamiyetçiler"i arasında fikir ayrılığı vardı. Garpçılar Mecelle'nin[3] kaldırılmasını ve Fransız ya da İsviçre medeni kanununun Türkçe'ye çevrilerek olduğu gibi benimsenmesini savunuyordu. Batılılaşma ve modernleşme karşıtı görüşü savunan İslamiyetçiler ise bir yandan muasırlaşmaya İslamiyetin engel teşkil etmediğini iddia ederlerken öte yandan, kadınların durumunun değiştirilemeyeceğini, taaddüd-ü zevcat'ın tabii bir zaruret olduğunu, talak'ın "Cenab-ı Hakkın buyruğu" olduğunu, şeriatın gereği olan örtünmenin faydalı olduğunu savunuyorlardı. Kadın eğitiminin sınırının "kadının annelik ve eşlik vazifelerine mani olmadan... kendi hanesinde tahsili "olduğunu ve kadınların şer'i hükümler altında "tesettüre riayet şartıyla ticaret dahi" yapabileceğini öne sürüyorlardı.

Bu süreçteki bir başka etken de miras, velayet, arazi kanunlarının bulunmayışıyla ceza ve ticaret hukuku alanlarında gündelik yaşamda gayrimüslimler ve Batılılarla çıkan anlaşmazlıkların çözümünde şer'i hukukun yetersiz kalmasıydı. Tarihçi Enver Ziya Karal, Osmanlı devlet adamlarının bir medeni kanun hazırlanmasında hemfikir olduklarını, ancak bu kanunun mahiyeti hakkında biri "inkılapçı", diğeri "gelenekçi" iki zümreye ayrılındığını belirtiyor. İnkılapçı zümre "Avrupa'da yürürlükte olan kanunlarını tercüme edilerek, tatbik edilmesini", gelenekçi zümre ise Avrupa kanunlarının "aynen tercüme edilip tatbik edilemeyeceğini" savundu. Karal'a göre "bu iki zümre arasındaki mücadele 1839'da başlamış, Kırım muharebesi esnasında şiddetlenmiş ve Abdülaziz devrinde bilhassa Nizamiye Mahkemeleri'nin kurulması üzerine şiddet son hadde varmıştı." Sadrazam Ali Paşa, 1867'de Girit isyanını bastırmakla meşgul bulunduğu bir sırada, Sultan Abdülaziz'e gönderdiği bir lâyihada, imparatorluk'ta yapılması gereken ıslahatı ifade ederken, "Mısır'da olduğu gibi bizde de Kot Sivil (medeni kanun) dedikleri kanunname tercüme ettirilip muhtelit (karma) mahkemelerde, muhtelit davalar ana göre rüyet edilmelidir (görülmelidir)" fikrini açıkladı... Ve çok geçmeden Ali Paşa, İstanbul'daki Fransız elçisinin de yardımlarıyla Sait Paşa'yı Fransız medeni kanununu Arapça metinden Türkçe'ye tercümeyle görevlendirdi.

Ali Paşa'nın bu çalışmalarına karşılık Alimet Cevdet Paşa[4] ile Şirvanzade Rüştü Paşa'nın temsil ettiği gelenekçi grup karşı saldırıya geçti. Hür düşünceli olarak tanınan ve birçok konuda inkılapçılarla işbirliği yapmış olan Ahmet Cevdet Paşa, "Kot Sivil meselesinde şeriatın dışında kendi ihtiyaçlarımıza uygun bir medeni kanunun hazırlanabileceğine" inanıyordu.

Fuat Paşa'nın reisliğinde toplanan ve vükela heyetinden bir kısmını içine alan bu komisyon iki tarafın da tezlerini dinledikten sonra Fransız Medeni Kanunu'nun alınması" fikrinden vazgeçildi ve "Cevdet Paşa'nın teklifi üzerine fıkıh kitaplarından faydalanılmak suretiyle muamelata dair ve zamanın icaplarına uymak üzere Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye namıyle bir kitap yazılmasına karar verildi." Bir heyet tarafından 8 yılda, Türkçe ve bütünüyle şer'i hukuka uygun olarak hazırlanan 16 ciltlik Mecelle, ticaret ve borçlar hukukuna çok geniş bir yer vermekle birlikte aile, şahıs ve miras hukukuna ait hiç bir hüküm içermiyordu. Bu boşluk, 1908 Meşrutiyet hareketinden sonraki Osmanlı Meclisi Mebusan'ının çıkardığı Hukuk-u Aile Kararnamesi ile (1917) doldurulmaya çalışıldıysa da bu kararname de kısa bir süre sonra yürürlükten kaldırıldı.

Hukuk-u Aile Kararnamesi, Mecelle'yi örnek alarak, şer'i hukukun nikâhlanma ve talak hakkındaki hükümlerini maddeleştirdi. Kadınların durumunu iyileştirmek bakımından getirdiği iddia edilen yenilikler ise sarhoşun talakını yasak etmekle ve kadınların evlenme yaşını on yediye yükseltmekle sınırlıdır.

Buraya kadar anlattıklarımdan şu sonucu çıkarabiliriz: *Hanımlara Mahsus Gazete* nin 612 sayı yayımlandığı, kadınların en zor koşullar altında uzun soluklu bir kadın hakları mücadelesini verdikleri 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl'ın başlarında Osmanlı toplumunda yasa koyucuların tümü, tıpkı Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında olduğu gibi erkekti. II. Meşrutiyet'ten (1908) sonra kadınların mücadeleleriyle gündeme getirilen ve toplumda çok sık kullanılan "Kadın Hukuku" terimi, kadın haklarını kavramsal olarak içermekle birlikte, erkeklerin oluşturduğu karar verme organları fare doğuruyor, kadınların toplumsal statüsü ve haklarında herhangi bir değişme gözlenmiyordu. Cumhuriyet'in kuruluş döneminde bu durum değişti mi? Medeni Kanun (1926) kadınlara ne getirdi? Şimdi bu soruların yanıtını birlikte arayalım.

Medeni Kanun'un Hazırlık Çalışmaları ve Kadınlar Halk Fırkası

Milli Mücadele döneminin (1918-22) sona ermesinden sonra kadınların eşit haklar alanındaki yoğun mücadelelerine eş olarak "kadın hukuku" konusu yeniden toplumun gündemine geldi. Nezihe Muhiddin'in "hanımlara mahsus" çağrısıyla 26 Kânunusani (Ocak) 1340/1923 günü Darülfünun'da kalabalık bir kadın toplantısı yapıldı. Nezihe Muhiddin'in açış konuşmasıyla başlattığı konferansta kadınlar Hukuk-u Aile Kararnamesi'nin kadınlar açısından taşıdığı eşitsizlikleri uzun uzun tartıştılar. Toplantının ardından bir araya gelen ve aralarında Halide Edib, Muallim Nakiye Hanım, Sabiha Zekeriya (Sertel), Kıbrıslı Azize Hanım'ın da bulunduğu bir encümenin (komisyon) kaleme aldığı, kadınların eleştirilerini ve taleplerini dile getiren bir telgraf TBMM'ne gönderildi. Bu toplantı İstanbul basınında geniş yankı uyandırdı. Haberlerin, tartışmaların yanı sıra Nezihe Muhiddin'in açış konuşması ve toplantıya ayrılmış özel bir sayı yayımlandı. Efsaviş Yusuf, Güzide Osman, Nebile Necmettin, Münir Müeyyed gibi yazarların toplantı izlenimleri *Tanin* de makaleler halinde yayınlandı. *Süs* dergisinin "nüsha-i mahsusası"nda Fatma Aliye, Abdullah Cevdet'in yazıları, Muallim Nakiye Hanım'ın "şahsi mütalaaları" yer aldı.

Bu toplantının hemen ardından yaşanan hareketlilikle Şubat 1340'da Nezihe Muhiddin, eylemci bir kadın grubuyla birlikte Kadınlar Halk Fırkası'nın kuruluş girişimini başlattı. Fırka, kadınlar için siyasal haklar talep etmekte, kadınların eşit vatandaşlık ve sosyal haklara sahip olmaları için mücadele edeceğini duyurmaktaydı. Muhiddin ve arkadaşlarına göre "inkılapların" sağlamlaşması için kadınların ulusal inşa sürecine

Medeni Kanun -1926 Eşitsizlik Hükümleri

151. Madde: Evlenme merasiminin icrası ile evlilik birliği vücut bulur.
Karı koca yekdiğerine karşı bu birliğin saadetini müttehiden (birlikte) temin ve çocukların iaşe ve terbiyesine beraberce ihtimam etmek hususlarını iltizam etmiş olurlar.
Karı koca bir birine sadakat ve müzaheretle (yardım) mükelleftir.

152. Madde: Koca birliğin reisidir. Evin intihabı, karı ve çocukların münasip veçhile iaşesi, ona aittir.

153. Madde: Karı, kocasının aile ismini taşır.
Kadın, müşterek saadeti temin hususunda gücü yettiği kadar kocasının muavin ve müşaviridir.
Eve, kadın bakar.
154. Madde - Birliği, koca temsil eder. Malların idare hususunda karı koca hangi usulu kabul etmiş olursa olsun, koca tasarruflarından şahsen mesul olur.

159. Madde: Karı koca mallarını idare için hangi usulu kabul etmiş olursa olsun karı, kocanın sarahaten (açıkça) ve zımnen müsadesi ile bir iş veya sanat ile iştigal edebilir.

kanun'a

katılımı gerekiyordu.

Kadınlara Haklarını Biz Verdik!

TBMM telgrafı yanıtlamadı, ancak Medeni Kanun çalışmaları başladı. Medeni Kanun'un hazırlığı ve kabulü sürecine kadınların katılım talepleri Kemalist iktidar tarafından dikkate alınmayarak kadın hakları savunucuları yok sayıldı. Medeni Kanun sürecinden kadınların dışlanmasının iki nedeni vardı. Hükümet, bir yandan kadın hakları konusunu modernleşme/çağdaşlaşma programının önemli bir alanı olarak görüp bunun, çağdaş Cumhuriyet'in göstergesi olarak, araçsal yönüne ağırlık veriyordu. Böylece kadın hakları konusu simgesel olarak yeni Cumhuriyet'in eseri olmalı, kazanımları onun hanesine yazılmalıydı. Kemalistler, "Kadınlara haklarını biz verdik" ibaresiyle özetlenebilecek tutumlarıyla kadın hakları alanının kazançlarını kimseye bırakmayı düşünmüyorlardı. Örneklersek, liseler için hazırlanan *Tarih* (1934) kitabının iddiasına göre, yukarda aktarılan bilgilerin tersine, medeni kanunun gereği Türkiye'de ilk kez Gazi Mustafa Kemal tarafından gündeme getirilmişti. Kadınlar Halk Fırkası ise bir grup eylemci ve aydın kadının hem kadın hakları alanında, hem de ulusal inşa alanında siyasal ve toplumsal gücün paylaşımı talebiyle ortaya çıkmıştı. KHF'nin kuruluşuna izin vermeyerek hükümet bu dalgayı önlemeye çalıştı.

İkinci olarak kurucular kadın haklarının kapsamını/sınırlarını belirlemek istiyorlardı. Kemalistlerin o dönemde yasalaştırma sürecine "süfrajetleri" katmaları mümkün değildi. KHF hükümetin kadın hakları programına hem içerik olarak, hem zamanlama olarak bir müdahale niteliği taşıyordu. KHF'nin programından, kurucularının basındaki açıklama ve yazılarından bu sınırları aşacağı, bu alanda bir otorite haline geleceği, hatta baskı grubuna dönüşeceği anlaşılıyordu. Kemalistler, Batı'dan "küllen" çevrilen bir medeni kanunu toplumun erkek üyelerine kabul ettirmek için aile reisliği, çalışma izni, eve kadının bakması, aile ismi ve aileyi temsil yetkisi konularında erkeklere haklar vererek denge sağlamaya çalıştılar. Talak ve poligamiyi kaldırmanın karşılığında erkeklere aile reisliği tanındı. Yani şöyle de söyleyebiliriz: Cumhuriyet idaresi, evlilikte "kadınların yönetimini" erkeklere vererek, erkek nüfusla çekirdek aile temelinde patriyarkal bir sözleşme yaptı. Osmanlı döneminden farklı olarak ailenin reisi artık "en yaşlı erkek" değil, evlenen her erkek yurttaştı. Erkekler eğer Cumhuriyet idaresini desteklerlerse kadınları yönetebilecekler. Medeni Kanun'un kadın eşitsizliğini yasaya bağlayan hükümleriyle, evde kadınlar ve çocuklar üzerinde hâkimiyeti yasal olarak kurabileceklerdi. Buna karşılık "talak" ve "poligami" kaldırılıyor, yani İslami boşama ve erkek çokeşliliği yasaklanıyordu.

Aslında, Kemalizmin önde gelen kadın savunucusu Afet İnan da Medeni Kanun'un (1926) kadınlar açısından topluma iki yenilik getirdiğini kabul ediyor. Bunlar, İnan'a göre, yukarda sözünü ettiğimiz gibi, talak ve çok karılılığın kaldırılmasıdır.[1]

O halde, bu verilere bakarak Kemalist kadınların uzun yıllardır savunduğu, "Atatürk bize haklarımızı verdi. İşte Medeni Kanun! Ama biz kadınlar bu hakları kullanmasını bilmiyoruz" düşüncesinin hakiki bir cinsiyet körlüğü numunesi olduğunu öne sürebiliriz! "Medeni Kanun mistifikasyonu" diye adlandıracağım bir hale içinde, cinsiyetçi hükümlerin üstü örtülüyor ve kadınlara Cumhuriyet tarafından en geniş "hakların verildiği" öne sürülüyor. Burada önemli husus, kadın sosyal bilimcilerin çoğunun araştırmadan/eleştirmeden bu söylemi benimsemeleri ve 1980'lere değin taşınalarıdır.

Medeni Kanun ve Cinsiyetçi Politikalar

Medeni Kanun'da "Evlenmenin Umumi Hükümleri" içinde yer alan "Evliliğin Şahsi Münasebetleri" bölümünün altında "Karı Koca" başlıklı kısım bulunuyor. İşte kadınları ilgilendiren o ünlü 151-160. maddeler bu kısımda toplanmış. Bu maddelere yakından bakıldığında, kadının "hakları" adı altında evliliğin getirdiği kısıtlamalar, zorunluluklar ve vazifelerin sıralandığı görülüyor. Erkeğe evin reisliği hakkını tanıyıp, buna karşılık evin geçimini sağlama vazifesini veren Medeni Kanun kadına ne veriyor?

Medeni Kanun (1926), kocanın ailenin reisi olmasını kabul etme zorunluluğunu, kocanın soyadını kullanma zorunluluğunu, kocanın seçtiği evde oturma zorunluluğunu, ev kadını olma ve ev işlerini yapma zorunluluğunu, kocanın muavini olma zorunluluğunu, evlilik birliğini kocanın temsil etmesini kabullenme zorunluluğunu, çalışmak için kocanın yazılı iznini alma zorunluluğunu kayda bağlar. Bu sayılanların hiçbiri haklar kategorisinde görülemez; bunlar evlenmeyle birlikte, yasalara göre, kadının kabul etmesi gereken zorunluluklar ve kadına düşen görevlerdir.

Yaprak Zihnioğlu

(1) Kocaya, "üç kez 'boş ol' diyerek karısını keyfi bir şekilde boşama hakkını veren İslami boşama.

(2) Osmanlı kadınlarının bu alandaki mücadelelerinin dönemin fikri ve siyasi yapısındaki etkileri için bkz. Z.F. Fındıkoğlu: "Aile ve Kadın Telakkisinde Tebeddül," Tanzimat I içinde. İstanbul: Maarif Matbaası, 1940.

(3) Tanzimat Döneminde özel hukuk ilişkilerini düzenlemek amacıyla çıkarılan yasa. Hükümleri bütünüyle şeriata dayalıdır.

(4) Fatma Aliye ve Emine Semiye'nin babasıdır.

(5) "Medeni kanunun Türk toplumuna getirdiği başlıca yenilikler iki esasta toplanır: 1- Çok kadınla evlenmenin kalkması. 2- Boşanmanın sade erkeğin isteği ile olmayıp kadına da bu hakkın tanınması." Bkz. *Tarih Boyunca Türk Kadının Hak ve Görevleri*. MEB, İstanbul, 1975 (3. Basılış)

Medeni Kanun tasarısında neler değişiyor?

* Kadın ve erkek eşi ifade etmek için kullanılan "karı" sözcüğü" değiştirildi. Artık "kadın" kelimesi kullanılacak.
* Evlenme işlemi eskiden erkeğin ikametgâhının bağlı olduğu resmi dairede yapılıyordu, artık kadının ikametgâhına göre de bu işlem yapılabilecek.
* Koca'nın evin reisi olduğu ifadesi kaldırıldı.
* Eşlere, oturacakları evi birlikte seçme hakkı getirildi.
* Evlenen kadın isterse kocasının soyadının yanı sıra kızlık soyadını da kullanabilecek. Erkek ise hâkim kararıyla eşinin soyadını alabilecek.
* Üçüncü kişilerle kadın arasındaki davalarda, kadın, kocanın temsil edeceği hükmü kaldırılıyor. Eşler arasındaki eşitlik ilkesi uyarınca, eşlerden her birinin, diğeri ve üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemi yapabileceği esası getiriliyor.
* Daha önce erkek için 17, kadın için 15 olan evlenme yaşı, her ikisi için de 17 yaşın doldurulması, 18 yaşından gün alma şartına bağlanıyor.
* Eşit mali sorumluluk ilkesi getiriliyor. "Eşler evliliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar" hükmü ile kadınların evde yaptıkları bulaşık, çamaşır, yemek pişirme gibi göz ardı edilen işler de hukuki geçerlilik kazanıyor.
* Eşler meslek ve iş seçiminde serbest olacaklar.
* Evlilikte mal ayrılığı rejimi kaldırılıyor. Bunun yerine, evlilik birliğinin sona ermesi halinde "edinilmiş mallara katılma" rejimi getiriliyor. Eşler evlenirken "mal ayrılığı", "paylaşmalı mal ayrılığı" ve "mal ortaklığı" rejimlerinden birini, mal rejimi sözleşmesi yaparak seçebilecekler. Sözleşme noter huzurunda yapılacak.
* Boşanma sebeplerine "onur kırıcı davranışlar" da katılıyor. Yine boşanma sebepleri arasında sayılan "terk"de süre 3 aydan 6 aya çıkarılıyor.
* Boşanma halinde eşler aile konutu ve ev eşyasını kimin kullanacağı konusunda anlaşamazlarsa, hâkim, eş ve çocukların geleceğini göz önüne alarak adil bir karar verecek.
* Yoksunluk nafakasını sadece kadın isteyemeyecek. Kadın ve erkek, refah düzeyi iyiyse her ikisi de bu nafakayı talep edebilecekler.
* Açılacak nafaka davalarında "nafaka alacaklısının yerleşim yeri" mahkemesi yetkili kılınıyor.
* Yasada evlilik dışı çocuklara da evlilik içi çocuklar gibi eşit haklar getiriliyor. Bu haklar, mirasta evlilik içi çocuk gibi eşit hak ve ana baba evli değilse velayetin anneye verilmesi.

İtirazlar

Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu (TÜBAKOM) aşağıdaki değişikliklerin yapılmasını istiyor:

* Kadın haklarının 'laik bir hukuk sisteminin garantisi altında olduğu' biçimindeki ilk taslakta yer alan bölümün son tasarıya eklenmesi.
* Evlilikte mal rejimi sözleşmesi yapabilmesi için eşlerin 18 yaşını doldurması gerekiyor. Bu sebeple evlilik yaşının "18 yaştan gün almak" olarak belirlenen kanundaki halinin "18 yaşını doldurmak" biçiminde değiştirilmesi gerekiyor.
* Tasarıda sadece soyadına ilişkin hükümlerde "eşler" sözcüğü yerine "kadının soyadı" ibaresi kullanılmış. Bu maddenin "eşler evlendirme memuruna yapacakları bir bildirimle aile adı olarak erkeğin veya kadının doğumla aldığı soyadını seçebilirler" biçiminde değiştirilmesi.
* Boşanma davalarının özel hayatın gizliliği açısından gizli celsede görülmesi.
* Kanunda eşlerin anlaşmazlığı halinde hâkime geniş yetki veriliyor. Aile Hukuku'na ilişkin sorunların görülmesi için Aile Mahkemeleri'nin kurulması.

KADER ise değişikliklerle ilgili TÜBAKOM'a katıldıklarını, kendilerinin de Miras hukukuna ilişkin düzenlemelere itirazları olduğunu bildirdi.

Necla Akgökçe

medeniyet cinsiyetli mi?

Türkiye'de devlet yeni bir cinsiyetler düzeni kurma çabasında. Bu piyasa temelli bir hukuk devletinin, cinsiyetler rejimi. Medeni Kanun Değişiklik Tasarısı'nı bu operasyona bağlı olarak düşünmek anlamlı.

Horkheimer, geçmişte yapılan hataları tamir etmek mümkün olmadığı için adaletin de olamayacağını yazar. "Eşit haklar mücadelesi"ne çok da sıcak bakmayan bir kadın olarak Medeni Kanun üzerine bir şeyler yazmaya oturduğumda bu cümleyi hatırladım. Bizim adaletten ziyade ihtiyacımız olan başka şeyler var.

Nisan ayı içinde Medeni Kanun Değişiklik Tasarısı Meclis'e kadar ulaşabildi... Bu durum, işe kafa yoranlarca umutla karşılandı. Çünkü, ilk kez bu kadar yol katedilmişti. Daha önce 1971 ve 1984 yıllarında iki ön tasarı hazırlanmış, fakat bunlar Meclis'e kadar gelememişler, ön tasarı olarak kalmışlar... Meclis'te şu anda bulunan tasarı ise 1998 yılında Turk Hukukçular Derneği tarafından hazırlanan ön tasarı temelde. Tartışmalar ciddi ve sıcak. TUSİAD'dan, kadın derneklerine, büyük medyadan meclisteki kadın milletvekillerine kadar herkes olaya son derece adapte olmuş vaziyette. "Çıkmalı... Temelde olumlu buluyoruz... Kadınların lehine... Onlar da artık soyadlarını kullanabilecek... Kadın emeği değer kazanacak... Aldatma boşanma sebebi. kocalar dikkat!" filan. Söylem bol. Çoğu kez de olayı yazan erkekler. Büyük medyada en azından bu böyle... Kimi kadın dernekleri temsilcileri fazla mesai yapıyorlar hatta. Bir gün o gazetede, başka bir gün şu kanalda.

Devlet hangi tarafta?

Peki, M.K. Değişiklik Tasarısı'nın tarafları kimler? Bir tarafta devlet var. Diğer yanda birbirlerine evlilik akdi ile bağlanmış kadın ve erkek. İki farklı cinsiyet. Evlilik, devlet tarafından tanımlanmış, düzenlenmiş belirli ölçüde dayatılmış hukuki bir kurum, hukuki bir ilişkidir. Devlet kendi ihtiyaçlarına, yeni durumların gereklerine göre bu ilişkiyi yeniden düzelemeye, tanımlamaya girişmesinde şaşıracak bir şey yok. Devletin dayattığı bu hukuk düzeninde, aile içinde, onun devamı olarak hareket eden, onun iktidarının taşıyıcısı olan, ondan görece özerk biraz daha fazla bir iktidar kuran taraf olarak da erkekler var. Devlet, kendi durumuna uygun bir cinsiyetler düzeni benimseyebilir ya da varolanda değişikliklere gidebilir.

Bugün Batılı kapitalist bir devlet açısından kabul edilebilir cinsiyet düzeni, cinsiyet eşitliğine dayalı bir düzendir. Bizde de devlet bugünlerde böyle bir şeyler yapmava çalışıyor. Aileyi Koruma Yasası'nın çıkarılması, bunun son örneği. Devlet kendine uygun cinsiyetler düzenini inşa ediyor bir anlamda. Zaten tasarı metninde de, onu temelde destekleyen ama eksikliklerini de vurgulayan metinlerde de M.K.'nun toplumsal ekonomik gelişmeler karşısında yetersiz kaldığı vurgusu sık sık yapılıyor. Gerçekte ise kadınlar açısından hak diye tanımlanan durumların bir çoğu hayatta karşılığı olmayan şeyler. M.K. Tasarısı nda evlilik yaşı, erkek için 17 ve kadın içm 15'ten, 18 yaştan gün alma şartına yükseltilerek eşitlendi. Türkiye'de 12, 13, 14 yaşlarında imam nikâhıyla evlendirilen kızların kaderinde bir değişiklik vaat etmiyor bu duzenleme. Bir yandan da bütün bunlar globalleşmenin gündemimize soktuğu tartışmalar gibi geliyor. (Haklar mücadelesine karşı çıktığım şeklinde bir şey duşünülmesin ama). Yok Kopenhag kriterleri! Yok hukuk devleti! Bu arada mesela ILO Sözleşmeleri doğrultusunda Türkiye'nin yapmakla yükümlü olduğu yeni düzenlemeleri geciktirmesinin. AB adaylık sürecinde Avrupalılarca bir şart olarak Türkiye'nin önüne sürülmediğim de unutmamak gerek.

Memurların sendikalaşması, işçi hakları. çalışma yaşamının demokratikleşmesi gibi konularda hak hukuk yok. Patriyarka ve Sermaye nin haklardan ve eşitlikten anladığı, kadının kocaya ya da kocanın kadına karşı hakları yalnızca. Bazı yasalar gözden geçirilerek duruma uyduruluyor. M.K. Tasarısı'nm sermaye sahiplerinden kadın derneklerine kadar rağbet görmesinin nedenlerinden biri de bu.

Ama aile iki yasal düzenleme ile niteliği değiştirilebilecek bir yapı değil: köklü bir geçmişi ve temeli var. Toplumsal dayanakları da epey sağlam Üst üste yapılanmış çok katmanlı bir ilişkiler alanı. Burada ekonomi var. duygu var. iktidar var. direniş var ve bu örüntüler sıkı sıkıya birbirine bağlı.

Aile içinde erkeğin ekonomik üstunlüğunu sınırlandıracak bir düzenleme (Örneğin M.K.'daki mal rejimi yasası ile) ekonomik iktidar sınırlandırılıyor ama diğer yandan saydığımız örüntülerden biri ya da bir kaçı aracılığıyla bu iktidar daha da güçlendirilebilir. Bu yapının tümunü çözecek bir düzenleme ile ailede kadınlar üzerindeki erkek iktidarı belki sarsılabilir. Bu ise kendisi bizzat patriyark olan devletin yapabileceği bir şey değil, beklenmemeli de zaten.

Tasarının diğer tarafına gelince. hakkı ihlal edilen bir kesim olan kadınlar açısından ne getiriyor?

Kadınlar diyoruz ama burada yalnızca evlilik akdi ile bağlı olan bir kadın kitlesi söz konusu olan. Onlar arasında da gelir sahibi, çalışan ve bir biçimde mal edinebilme olanağını yakalayabilmiş kadınlar. Kısacası şehirli, orta sınıf kadın diye tanımladığımız kesim. Ama bunların da hepsi değil tabii. Bu kadınlar arasında evlilik sözleşmesine rağbet göstermeyen, birlikte yaşamayı seçmiş bir kesim daha var. Kanun, bunları da dışarıda bırakıyor. Diğer yandan ülkemizde bir imam nikâhlılar ordusu bulunuyor; o kadınlar da bu kanunun dışına itilenlerden. Kadınlar artık daha özgür olacak vb. gibi genellemelerin fazla geçerliliği yok. Hukuksal eşitliğin mutlak anlamda bir eşitlik anlamına gelmediği de göz önüne alındığında (Noterde mal rejimi sözleşmesi yapabilecek olan her kadının, bunu duygusal ya da geleneksel nedenlerle yapmaması

ya da kızların on beş yaşında evlendirilmesi vb.) ya da aile içindeki eşitliğin kız çocuk olarak büyütülmenin getirdiği ezilmişlik geçmişini silemeyeceği, geçmişi ortadan kaldırmanın mümkün olmadığı duşunulduğunde, durumun sınırlı bir kadın kitlesi ve onların erkekleri arasında bir sözleşme olduğu, kadınların çoğunu pek de bağlamadığı ortaya çıkar.

İşin erkekler tarafına gelince: Burjuva devletin modernleşme serüveni, toplumsal cinsiyet yapılarındaki değişmeleri göz önüne almak zorundadır. Bunun önemli bir yanı da erkeklik örüntülerinde ortaya çıkan değişikliklerdir. Gelenek merkezli. patriyarkal iktidar (otorite), belli türden erkekliğin egemenliğini yansıtıyor. Bugünün patriyarkal burjuva devleti açısından bu tür bir erkek egemenliği artık kullamşlı olmayabilir. Dışarıdaki erkek egemen sistemle bütünleşmeye daha yatkın olan bir patriyarkın inşası bu devlet açısından daha elverişli olabilir. Çünkü eski erkek pek Doğulu. Batılı imaj olayına giremiyor. Bu tür değişim girişimleri. erkekler açısından da bir iktidar sarsılmasından ziyade, yeni bir imaj altında (devletle) entegrasyonu olanaklı kılan değişikliklerdir olsa olsa. Karısının soyadını alan Özer Çiller gibi bir örnek var önumüzde. Ayrıca karısının bulunduğu yerde evlenmeyi kabul eden bir erkeğin iktidarında ne tür bir azalma olur acaba?

Sonuç olarak, devlet patrivarkal bir kurumdur. Eşit hak yasaları vb. gibi zaman zaman ortaya çıkan durumlar, patriyarkal yapının kampları arasındaki itişmeye ya da onlar arasında bir kamplaşmaya karşılık gelebilir olsa olsa. Devlet en büyük patriyark olarak. bırakın feministleri, kadınlar için ne üretebilir?

Necla Akgökçe

kadınlar tecavüzü tartışıyor!

Çeşitli kesimlerden kadınların birarava gelerek oluşturdukları **Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Girişim**, mağdur yakınlarının ve girişime destek veren kadın gruplarının da katıldığı bir basın açıklaması yaptı. Açıklamada mağdurlara psikolojik, hukuki ve sosyal desteğin sağlanması için ayrıntılı tartışmalara ve çözüm önerilerine ihtiyaç olduğu belirtildi. Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Hayır Kurultayı'nı örgütlediklerini duyuran girişim; 10-11 Haziran 2000 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirmeyi planladıkları kurultayda "Savaşta tecavüz", "İşkencede tecavüz" ve "Tecavüze karşı mücadele" başlıklarıyla konuyu tüm yönleriyle tartışmayı amaçlıyor.

"Ortak bir yaşam için sen de bir imza at"

Dicle Kadın Kültür Merkezi, T.B.M.M.'ye gönderilmek üzere bir imza kampanyası başlattı.

Hazırlanan metinde şöyle deniyor, "Türkiye'nin de imzaladığı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde yer alan ve her insanın insan olmaktan kaynaklı temel haklarımdan olan, ana dilini kullanma ve geliştirme hakkı doğrultusunda bu coğrafyada yaşayan bütün insanların herhangi bir baskı ile karşılaşmadan ana dillerini özgürce kullanma ve eğitim yapma hakkının bulunduğuna inanıyoruz. Demokrasi ve barış ortamının gelişmesinde en fazla çıkarı olan kadınlardır."

Siz de bu dileğe ve girişime katılıyorsanız, Dicle Kültür Merkezi'ni arayarak desteğinizi verebilirsiniz.

Tel/Faks: 0212 292 18 43

kadınca bir bakışla... kadınlarla... kadınlar için

Ailesi ona Maria diyor. O ise kendisine Mars! Ailesi bir koca bulmasını istiyor. O ise üniversiteye gidip avukat olmak...

On dokuz yaşındaki Anna, tedavisi olmayan bir kalp hastalığına yakalanır, iki yıllık ömrü kalmıştır. Başarısız bir intihar denemesinden sonra bunalımı derinleşir. İnancı güçlüdür, kendini tanrının ellerine bırakmaya karar verir...

Kendisini sınırlı bir gündelik hayata hapseden üç çocuk annesi bir kadın, kocasını kaybetme korkusuyla "yine" hamile olduğunu kocasından gizler...

Lara nın ailesi sağırdır. Lara, ailenin hem duyabilen hem de konuşabilen tek üyesi olduğu için, çok küçük yaşlardan itibaren ailesine, en tuhaf durumlarda bile çevirmenlik yapan ya da görüşmelerde aracılık eden bir tür 'dışişleri' sorumlusu gibidir...

Bayan Dalloway, heyecanla, Londra'daki son derece zarif doşenmiş evinde o gece vereceği partinin son hazırlıklarını gözden geçirmektedir. Mükemmel olmasını istediği parti, otuz yıl önce reddettiği yakışıklı ve girişken talibin birdenbire ortaya çıkmasıyla altüst olur...

Otuz iki yaşındaki Emily, borsa simsarıdır ve piyasada "piçliğiyle" tanınır. İlişki başlatmak konusunda beceriksizdir, çünkü erkekleri korkutur...

Yukarıdaki hikâyeleri, **Uçan Süpürge Kadın Filmleri Festivali**'nde gösterilecek filmlerin bazılarının özetleri. Farklı kimlikleri, sorunları, yaşları ve yaşamlarıyla birbirinden farklı birçok kadın...

4-11 Mayıs 2000 tarihleri arasında üçüncüsü düzenlenecek olan festivalde, yerli yabancı yirmi dokuzu uzun metrajlı, yirmi yedisi belgesel, yirmi sekizi kısa film olmak üzere toplam seksen dört film gösterilecek. Ankara'da düzenlenecek olan festivale kadın yönetmenlerden, Polonya-Barbara Sass-Zdort, Dorota Kedzierzawska, Almanya-Ulrike Ottinger, Yunanistan-Fotini Siskopoulou, İran-Rakshan Bani-Etemad konuk oluyor. Ayrıca 1996 yılında Türkiyeli ve Yunanlı kadınların kurdukları Winpeace üyelerinin de katılacağı festivalde "Kadın ve Barış", "Sinemada Oteki Cinsel Kimlikler" konulu iki panel, sergiler, video gösterileri de yer alacak.

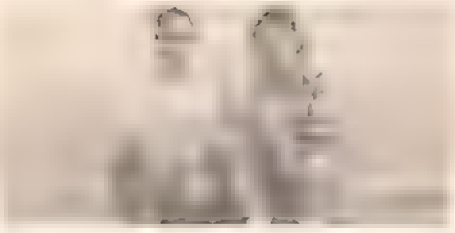

N.C.S. ve F.D.P.'nin işkence davası başladı!

Yaklaşık bir sene önce, İskenderun'da bir otobüse molotof kokteyli attıkları iddiasıyla Adana DGM'de toplam otuz yıl ağır hapis cezasına çarptırılan lise öğrencisi on altı yaşındaki N.C.S. ve on sekiz yaşındaki F.D.P. gözaltında işkenceye, cinsel tacize ve coplu tecavüze maruz kalmıştı. (Bkz. *Pazartesi*, Aralık 1999)

14 Nisan'da işkence davası görülen iki genç kızın aileleri, davayı izlemeye gelenler, tecavüz ve işkenceyle suçlanan polisler ve yandaşlarınca saldırıya uğradı. Mahkeme, işkence ve coplu tecavüzün araştırılması için N.C.S. ve F.D.P.'nin Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi'ne sevk edilmelerine karar verdi. Hastanede üç hafta kalacak olan iki genç kızın ruhsal ve fiziksel muayeneleri yapılarak rapor hazırlanacak.

araba aldığım gün kadın oldum...

Cinsel nesne doğulmaz, cinsel nesne olunur

Kırmızı ışıkta durdum. Yanımdaki arabanın şoförü bir şey söylüyor gibi geldi Camı tamamen açıp dikkatli bir şekilde baktım, ne söylediğini anlamak için. "Çok güzelsin yavrum," dedi. O güne kadar sadece sakattım. araba alınca birden kadın olmuştum. Güldüm, teşekkür ettim. Adam şaşırdı.

Yeşil yanınca gaza basıp gitti. Ben de gaza bastım. Heyecandan her yanım titriyordu. otuz beş yaşındaydım ve hayatımda ilk kez bir erkek bana laf atıyordu. Sonradan düşununce bunun aslında taciz olduğunu, başka bir kadının kızacağı bir şeyden hoşlandığımı fark ettim.

O gün pek çok erkek laf attı Kırmızıda durduğumda. ya da trafik sıkışıp yavaşladığımda. Hepsi de hoşuma gitmişti. ama diğerlerine teşekkür etmedim.

Yıllardır sokakta yürürken sadece alay etmek amacıyla. "Bak topal geçiyor". "Vah vah pek de güzelmiş", "Topal topal iskeleden bok atar" gibi laflar atmıştı bana erkekler. Oysa şimdi kadın olduğum için laf atıyorlardı.

Tacizden hoşlanıyor olmamı kimselere anlatamıyordum. Utanç verici bir şeydi ama hoşlanıyordum işte.

Geçenlerde bir arkadaşıma bunları itiraf ederken fark ettim, kendimi kötü hissettiğimde çıkıp Zeytinburnu sokaklarında arabayla dolaştığımı. Çünkü en çok burada laf atıyordu erkekler. Çünkü ben okula giderken o sokaklarda alay etmişlerdi benimle O sokaklarda düşmüş, o sokaklarda ağlamış, o sokaklarda yaralanmıştım. Şimdi o sokaklardan geçerken kimse alay etmiyordu.

Kör, topal, sağır, dilsiz. kambur, çolak, geri zekâlı, spastik, otistik, tüm kadınların Sakatlar Haftası kutlu olsun.

Nazmiye Güçlü

Ülkenin en güneyinden tarihin tanıkları,

barbara teyze...

Hatay, Türkiye'nin en güney ucundaki şehir. Ortadoğu'nun bütün dinleri ve milliyetleri var burada. Beyhan, doğup büyüdüğü Antakya'nın geçmişine tanıklık etmiş olan kadınlarla görüştü

Antakya'ya gittiğimde, doğduğum hastaneden. çocukken kaybolduğum arkeoloji müzesine, Asi kıyısındaki gezintilerime, 12 Eylül'ün silik görüntülerine, benim Arapça'yı öğrenme çabama. arkadaşlarımın o sırada Türkçe'yi öğrenme zorunluluğuna, tütün dizmeye, pamuk toplamaya dair binlerce küçük anıyla birlikte, Hatay'ın isimsiz tarih aktarıcıları birkaç kadının evine gittim. Barbara Yazırlıoğlu bütün yaşamını Antakya'da geçirmiş bir Hıristiyan Arap. Büyük bir nezaketle "ehlen sehlen" diyerek (Arapça hoşgeldiniz demek) konuk etti beni. Yaklaşık beş dakika sonra o bana "kızım" demeye, ben de ona "Barbara Teyze" demeye başladık. BarbaraTeyze, ailenin okuyan tek kızı olduğu için Türkçe biliyor, o yüzden rahatlıkla konuşabiliyoruz. Şu anda altmış yedi yaşında: Hatay'ın Suriye'den kopuşunu hayal meyal hatırlıyor. "Okula başladığımda dokuz yaşındaydım. Suriye ile olan kopuşu çok iyi algılayamamıştım. ailem bizim için daha iyi sonuçlar getireceğini söylüyordu. Okula geç başladım çünkü beni okula göndermeyi düşünmüyorlardı. Abimin ısrarıyla gönderdiler. On üç yaşımda ilkokulu bitirdim. Benim okuduğum okul, Hatay Türkiye'nin olduktan sonra eğitim veren ilk okuldu. Beyim de o okuldaydı. 1948'de okulu bitirdim. beyim bana göz koymuş, aileme haber göndertmiş evlenmek istiyorum diye. Ailem de daha erken diye cevap gönderdi. O da küçüktü Sonra nişan taktık eşim de askere gitti. Ben onu beş sene bekledim. 1958'de evlendik. Akrabaydık zaten niye yabancıya gitsin diyerek beni verdiler. Bir sene sonra büyük oğlum Ruskula doğdu, kızlarım Rania ve Ene doğdu.

Varlıklı olmadım ama mutlu oldum

Altı çocuğum oldu. Hayatım boyunca varlıklı bir yaşam sürmedim ama aile olarak mutlu bir yaşam geçirdim. Çok varlıklı kadınlardan daha iyi yaşadım belki de. Dışarıda yaşamadığımız demokrasiden daha demokratik yaşadık biz bu evde. Beyim terzilik yapıyordu. Ben de on yıl kadar ipekböceği işlemesi ile ilgili bir laboratuvarda çalıştım. On kuruş alıyordum o zaman. Sonra ben de evde terzilik yaptım. O zamanlar öyle gidip dışarıdan giysi almazdık. kendimiz dikerdik. Sonra ortanca gelinim benim yerimi aldı o dikmeye başladı giysilerimizi. Şimdi hepsi yuvadan uçtu, her biri başka yerlerde.

BarbaraTeyze bunları anlatırken hüzünleniyor. havayı dağıtmak için bahçeye çıkıyoruz. İnsan burada ölmez diye düşünüyorum. Bahçede her türlü meyve ağacı var. Ortalıktaki tek koku portakal çiçeği ve ıhlamur kokusu. Envai çeşit çiçek Barbara Teyze'nin yeni çocukları gibi. Hangisinin yanından geçsek onunla konuşuyor. Mevsimin ilk eriğini yiyoruz, üstelik de dalından koparıp.

Bence bu ayrımları erkekler daha çok yapıyor

Diğer kadınları soruyorum. gayrimüslim olanları ve Müslüman Arap kadınları; "Ben, burada gördüğüm kadarıyla kadınlar olarak benzer şeyler yaşıyoruz. Çok varlıklı kadınlar değiller ama çok kötü yaşayan kadınlar tanımadım. Tabii mutlu olmayan kadınlar da var ama biz iyi günde kötü günde hep kocalarımızla birlikte olduk. Kadınlarla aramızda gayrimüslim ya da Müslüman ayrımı yapmadık. Birbirimizle hep iyi komşuluk yaptık. Benim en iyi komşularımın çoğu Müslüman. Onların çocukları benim çocuklarım gibi. Bence bazı ayrımları erkekler daha çok yapıyor. Yani kendi milletinden olanı tutuyor. özellikle de esnaflık işinde. Politika yapanlar ya da daha üst işler yapanlar daha ayrımcı oluyorlar. Onlar da genelde erkekler. Benim için herkes eşit."

Bu arada iki hafta sonra gelecek paskalyanın hazırlıklarından bahsediyoruz. Kendi yaptığı çöreklerden ikram ediyor. Şunu söylemeliyim ki pastaneden paskalya çöreği diye alıp yediğimiz şeylerin hiçbirine benzemiyor. "Çocuklar evlenene kadar bütün aile birlikte kutlardık bayramlarımızı. Şimdi buralarda pek akrabamız kalmadı, bir kısmı başımız sağolsun öldü, çoğu da başka yerlere göç etti. Şimdi bayramlarımızda çocuklar çağırıyor, onlara gidiyoruz ya da burada geçiriyoruz. Eskisi kadar çörek yapmıyorum. Bir de beyimin de benim de kolesterolümüz var, yiyemiyoruz. Eskiden herkes hazırlıklar yapardı. Kiliseye giderdik topluca. Şimdi biz yaşlandık. kilise de uzak kalıyor, sık gidemiyoruz. Araba tutmak gerekiyor, o da her hafta olunca pahalı oluyor. Eski bayramlarımızın tadı yok şimdi.

Benim annem Atik ailesindendi, Fransız zamanındaki Asi nehri kıyılarındaki araziler var ya, onların hepsi dedemindi. Çok varlıklı bir aile, ama dedem öldüğünde anneme bir iplik kadar miras kalmamış. O mirasın ne olduğunu kimse bilmiyor. Annemler altı kız kardeş, dedemin kardeşi de yok, hiç birşey kalmadı. Aldılar elinden herhalde. Babam da değirmenciydi. Uç tane su değirmeni vardı. O yüzden herkesin ekmeği karneyle aldığı yıllarda biz hiç ekmek sıkıntısı çekmedik. Hatta komşularımıza da çok faydası oldu babamın. O yıllarda çok sıkıntı çektik ama en azından ekmeğimiz vardı. aç kalmadık. Bize de babamızdan bir miras kalmadı. Ben çok çalışkandım, keşke daha ötesini de okuyabilseydim, o zaman daha rahat olurdum. Ama imkânlarımız yetmedi."

Kaynanamdan çok çektim

Barbara teyze bunları anlatırken. kocasının ailesiyle nasıl yaşadığım sordum. diğer anılarını anlatırken taşıdığı ifade biraz değişti; "Ben gelin geldiğimde kaynanamdan korkmuyordum, bir çekinmem yoktu. Ama sonra baktım ki hep o bize hâkim oluyor. Nereye gitmek istesek ondan izin alıyorduk. Kocam akşamları tanıdıklara dikiş için provaya giderdi. beni hiç bir zaman onunla göndermiyordu kaynanam. Bana hamilesin sen gidemezsin, diyordu. Doğurdum: o arada babam hasta, yanına gitmek istiyorum beni yine yollamıyor, ben daha fazla dayanamadım isyan ettim. Ama çok zor dönemlerdi, o saman Asi'nin kıyısına gidip tokaçla, külle çamaşır yıkardık, kaynanam ben eve gelin geldikten sonra bu işleri bana devretmişti. İlk zamanlar ellerim su toplardı çamaşırdan sonra. Kayınbabam

geçmişi bugüne aktardılar

nedime nine...

o zamanlar subaşı'ydı. Köyde üretilen malları o denetliyordu, hepsi bu eve geliyordu. Bir de o insanlara hizmet ediyordum. Sonra kayınbabama bu kadar işe yetişemediğimi söyledim biraz azaldı. Kayınbabamı kaybettik, ona çok üzüldüm. Bir süre sonra da kaynanam öldü. Ne yalan söyleyeyim ona yas tutmadım.

Barbara Teyze dışında Antakya'da yaşayan başka Hıristiyan kadınların konuşmalarında da benzer yanlar çok. Orta halli ailelerde kadının konumu hep aynı. Çocukların bakımı, ev, bahçe işi yapıyor çoğu. Gayrimüslim oluşlarıyla ilgili sorulara genellikle çekinerek ve kısa cevaplar veriyorlar. "Hepimiz kardeşiz" ve "bir sorun yaşamadık" cümleleri hepsinden duvulabiliyor.

Arap Alevi köyüne yatırım yok

Antakya'dan yola çıkıp Samandağ'a geldiğimizde çok daha bakımsız ama yemyeşil bir ilçeyle karşılaşıyoruz. Samandağ, Suriye sınırına çok yakın bir yer. Kaçakçılıkla ve muhalif yapısıyla ünlenmiş. Çocukluğumun geçtiği mekânları tanınmakta neredeyse hiç zorlanmıyorum çünkü değişim yok denecek kadar az. Türkiye'nin en uzun sahiline sahip ve bir tek gelişme yok; hiçbir yatırım yapılmamış. Yirmi yılda sadece bazı dükkânların büyüdüğünü görünce bir art niyet mi var diye düşünmeden edemiyorum. Samandağ'dan tepeye doğru çıkıp benim ilkokulu okuduğum köye, Gözene'ye (oradakilerin deyişiyle Dadükler Köyü'ne) gidiyoruz. Bu köyde öğretmenler hariç herkesin soyadı Dadük. Bu arada Samandağ sınırına girdiğimizden beri Antakya'da biraz da olsa rastladığımız Türkçe konuşma tamamen bitiyor. Köye çıkmak için dolmuş, otobüs gibi bir araç yok. Arapça bilen arkadaşımla, bir esnafın arabasıyla köye gidiyoruz. Babamın, bu köyün ilk öğretmeni olması benim de ilgiyle karşılanmama yol açıyor. Köylülerin hepsinin benimle ilgili ama benim hatırlamadığım anıları var. Benim hatıralarımda ise köye ait sadece 12 Eylül dönemi ve işkence hikâyeleri var. Her evde işkence hikâyeleri dinliyorduk. Köyün bu kadar baskı görmesinin sebebi ise kaçakçılık ve sol gruplara silah sağlama iddiası. Köye ne yol, ne su hiçbir hizmet götürülmüyor. Gerçi haksızlık da etmemek lazım, haftada bir gün ilçeye inmek için dolmuş var artık, köylüler ilçe pazarına gidebiliyor. Köyün en yaşlılarından Nedime Nine'ye gidiyoruz. Ev bir anda doluyor, gelenlerden biri ilkokul arkadaşım, Hatice. İlkokula giden iki çocuğu var, daha yirmi yedi yaşında ama otuz beşinde gösteriyor. Aysel Abla otuz altı yaşında ve beş çocuğu var.

Gençken cefa, yaşlanınca itibar

Nedime Nine'nin yaşı seksenin üstünde, tam yaşını bilmiyor. Köyün saygın kadınlarından. Hiç Türkçe bilmiyor. On üç yaşında evlendirilmiş, gelinliğinin ilk yılları pamuğa çapaya, tütüne giderek geçmiş. "Buralarda gençken çok cefa çekersin, yaşlandıkça hem itibarın artar hem de daha az çalışırsın," diyor. Ben başka soru soramadan başlıyor anlatmaya, "Eskiden bir kız nişanlısıyla bile konuşamazdı. Nişanlısının gözünün içine baksa, hakkında laf çıkardı. Şimdiki kızlar nişanlılarıyla konuşabiliyor, elele bile tutuşabiliyor. Biz birbirimizi bile göremezdik. Bizim hayatımız odun toplamakla, tarlada çalışmakla geçerdi; çoğu zaman aç kaldığımız olurdu. Ama bizde yine de kadına el kalkmaz, kadın çok çile çeker, çok çalışır ama kadının onayı alınmadan birşey yapılmaz. Kadın olmadan erkek bir hiçtir. Kadın erkeğin düşünemediği şeyleri de düşünür. Erkek kabadır, ince düşünemez. Bizde kadınla erkek yan yanadır. Buralarda başka köylerde, Sünni köylerde kadın erkeğe görünmez, erkekle tokalaşmaz, aynı sofraya oturmaz. Sünni ve Türk köylerde kadım döverler, güvenmezler, bir yere salmazlar, hep namusundan korkarlar. Bizim erkeklerimiz bize öyle yapsa, biz ayaklanırız. Biz darbe zamanında kadın olarak çok çekmedik, ama erkeklerimize çok işkence yaptılar. Biz hep onlara destek olduk. Evlerimizi askerler bastı, bütün yataklarımızı, yorganlarımızı parçaladılar, silah aradılar. Erkekleri denize sokup sonra karakolda günlerce elektrik verdiler, cop soktular, çok işkence yaptılar. Ama bizim köyümüz birliktir. Herkes birbirini tutar. Bu köyden bir tane bile muhbir çıkmadı. Kimseyi tutuklayamadılar...O gün, bugün bize hizmet yok. Arabız, Aleviyiz sanki insan değiliz. Erkekler gurbete gider para kazanmaya, kadınlar tarlada çalışır, ama yine de çok yoksulluk var, çocukları okutamıyoruz. Kızlar da okusun deriz ama ilkokuldan sonra şehre nasıl gönderelim, çok para ister.

Kızlara akıl veririm kendinizi ezdirmeyin diye. Köyde bütün nişan, doğum, evlenme işlerinde bana damşılıhr. Ben hep kızlara akıl veririm, onlara derim kendinizi ezdirmeyin diye. Bir sorun olursa bana gelirler, şikâyet ederler ben de kocalarına kızarım, kadına saygı duymayan erkek kendisi de saygı görmez bizde. Benim altı çocuğum var. Az doğurdum, çocuklarıma da bunları öğretiyorum. Ben kocamdan eziyet görmedim, kaynanamdan gördüm. Kocam askerdeyken çok zulmetti bana, dağdan sırtımda odun taşırdım, kaynanam ekmek vermezdi bana. Ben de babama gittim, kocam gelene kadar da dönmedim, kendimi ezdirmedim. Kocam gelince ayrı ev yaptık, çalıştık, eskiden bu topraklar bizim değildi, biz marabaydık. Kocamla çalışıp bu toprakları aldık. Şimdiki kızlar okula gidemiyorlar, yine yoksulluk var ama bizden daha şanslılar."

Fransız askerlerden çok çektik

Nedime Nine'ye daha eskileri sorduğumuzda, Barbara Teyze'den daha farklı yaşadığını anlıyoruz; "Buralar eskiden Fransızlar'mdı. Biz Fransız askerlerden çok çektik. Hep kadınlara sarkıntılık ederlerdi. Burda birçok geline, kıza tecavüz ettiler, ırzlarına geçip öldürdüler. Bir gelinin memelerini kesip, sonra da öldürmüşlerdi. Onlardan korkardık. Hep huzursuzduk. O zamanlar buralar Cilli ailesinindi. Cilhler'in oğlu hâkimdi. O, Türkiye hükümetine bir mektup yazdı, bunları anlattı. Türkiye sınırı o zaman bugünkü Erzin'in olduğu yere kadardı. Sonra Atatürk'ün orduları Antakya köprüsüne kadar geldi, burayı Fransızlar'dan almak için. Fransızlar zaman istediler boşaltmak için. Türk ordusu işgal ettikten sonra Fransızlar her yeri talan edip çekildiler. Kışlalara Türk askerleri yerleşti.

Sonra seçim yapıldı. Biz o zaman çok konuştuk, bağımsız mı kalalım, Türkiye'ye mi bağlanalım diye. Ama Fransız baskısından çok bıkmıştık Antakya'da seçim sandıkları kuruldu, hepimiz gittik oy kullandık, sonra Türkiye'ye geçtik. Bugün bazı gençler bize kızıyor, niye bağımsız kalmadık diye. Biz çok biçareydik, bunu anlatamıyoruz onlara. Türkler'den Fransızlar gibi baskı görmedik. Bir tek darbe zamanı çok çektik, bir de hep yoksuluz zaten. Kendimiz bağımsız kalsaydık daha mı iyi olurdu bilmiyorum."

Beyhan Demir

bizim hayatımız dizi...

İşte kilit deyim bu. Televizyon dizileri tam da hayatla hayalin birleştiği yerde vücut buluyor.

Televizyon, tanımı gereği, "yüksek" sanat yapıtlarına ulaşamayan, daha soylu boş zaman değerlendirme olanak ve yatkınlığına sahip olmayan ve başka bilgi edinme yollarından uzak kalan kitlelere yönelik bir iletişim aracı. Öyle ya, "aptal kutusudur" televizyon! Yani hem aptallara hitap eder; hem de aptallaştırır. Popüler kültürün doruğu ve simgesidir. Kadınlar ve çocuklar en çok televizyon seyreden, televizyonu en çok seven ve ondan en "vazgeçemeyen" kitlelerdir. Elde var bir !

Evet ama... diye devam eder bu tür saptamalar, çünkü artık valan dolana kaçmak zorlaşmıştır. Tabii televizyonun da iyisi var kötüsü var; programın da doğrusu var, eğrisi var... Belgeseller mesela, haber programları, siyasi tartışmalar.... Eh, onlar izlenebilir. Demek ki televizyonun içinde de ayrım yapılabilir "beterin beteri" bağlamında. Bir yanda "ciddi" programlar, öte yanda abuk sabuk yarışmalar, talk-show'lar, ille de diziler... Onları da daha çok kadınlar seyreder. Hatta, bir de "pembe diziler" vardır ki, eh işte pembe kimin rengiyse onlar seyreder. Elde var iki !

Bu diziler nelerden bahseder? Hiç, içi boş, saçma sapan aşk meşk hikâyeleri, aile içi çekişmeler, birkaç entrika, bazen biraz türkü, şarkı... Hani politika, hani haber, ağır sosyal içerikler, ekonomi, borsa, finans, vb.? Yani bir yerde gerçeğin temsil ettiği akıl, öte yanda kırmızıcada şekil bulan duygular. Elde var üç !

Gelelim biraz daha gerçekçi saptamalara. Türkiye'de, genel olarak, televizyonu "hiç seyretmeyen" neredeyse olmadığı gibi, çok uç durumlar ve zaman dilimleri dışında, neredeyse hepimiz her gün bakıyoruz küçük ekrana. Merakla bakıyoruz, alışkanlıktan bakıyoruz, kızıyoruz, eleştiriyoruz, sinirlenip pat diye kapatıyoruz... Ama sonuçta bakıyoruz ve bir yerde de, ama az ama çok, seviyoruz. O küçük ekrandaki program türlerine gelince, içlerinden en ilginci, pembesi, mavisi bir yana (benim bildiğim Batı dillerinin hiçbirinde, televizyon program türleri cinsiyet çağrıştıran renklerle anılmıyorlar, ilginç değil mi?), dizi filmler. Zira şu an, şu bizim ünlü yerli dizilerimiz gerçek bir fenomen oluşturuyor. Başlı başına bir olay, bir sosyolojik olgu durumundalar. Fransa'dan, İngiltere'ye, hatta şu meşhur Brezilya'dan, Tunus'a kadar, akla gelebilen ülkelerin hiçbirinde, akşam *prime time* dediğimiz zaman diliminde, bu kadar çok yerli dizi gösterilmiyor. 1984'te, yani Dallas'ın Dallas olduğu, İsrail'den İngiltere'ye yedi düvelin insanını ekrana zincirlediği günlerde, bu dizinin senaristleriyle yapılan bir röportajda, şövle divor bir senarist: "Şimdi diziler var. Şu anda, sanırın beş tane var, ekranlarda. Halkın artık başka arayışlara gireceğini düşünüyorum !" Evet... Dallas öldü, yaşasın Dallas'ın dalları budakları... Beş tane olunca, halkın başka şey araması, Amerika'da ne derece geçerli bilemiyorum. Ama Türkiye'de, yaklaşık altı yıldır, haftada, 5-6 televizyon kanalında, ortalama otuz yerli dizi var ve olmaya devamı ediyor. Biri bitiyor derken, bakıyorsunuz, aynı anda iki yeni dizi başlayıvermiş. Diziler bitiyor, "dizi" bitmiyor. Şimdi diyelim ki, haftanın herhangi bir günü, akşam haberlerinden sonra, "şöyle televizyonda bir şey bakayım" dediniz... Ya dizi izlersiniz ya da dizi izlersiniz! Tabii, biliyorum, ille de "hayır !" diyorsanız, o somurtkan-erkek-sırf haber-sırf belgesel-sırf spor kanallara da gidebilirsiniz de, bunu da pek azımız yapar. Bakın her gün kaç diziyle "karşı karşıya" kalmak durumundayız: Pazartesi 5; Salı 3; Çarşamba 5; Perşembe 6; Cuma 7; Cumartesi 2: Pazar 3.

Kısacası, bugün televizyon izleyen kişilerin tümü, ama az, ama çok, ama çocuğu seviyor diye, ama merakından, ama "o gün çok yorgundum, öylesine baktım" vb. diyerek, mutlaka yerli dizileri izliyor. İzliyoruz. Ve üstelik de, çoğumuz, tabii ki otuz bir dizinin tümünü değil ama birini, birkaçını severek izliyoruz.

Doğrudur, kadınlar daha çok izliyor dizileri. Ama, özellikle de Türkiye'de, erkeklerin de en sevdikleri ve en çok izledikleri televizyon programları arasında yerli diziler ikinci sırada yer alıyor: dahası 1997'de İstanbul'da yaptığımız bir araştırmaya göre, beğenilen programlar arasında yerli diziler, erkekler açısından "spor magazin" programlarının bile önünde yer alıyor.

Peki neden? Ne var bu dizilerde bizi çeken, bizi kendilerine alıştıran, gerçekten de öyle içi boş, saçma sapan şeyler mi anlatır diziler? Canım sanatsal ürünler, sinema filmleri varken, neden diziler bu kadar rağbet görür? Sebebi var tabii, hatta sebepleri var.

Yaklaşık beş yıldır, Türk televizyon dizilerine tamamen takmış olan bendeniz, Türkiye de yetmeyip, işi azıtarak "bakalım gurbetçiler izliyorlar mı dizileri, onların beğenileri, fikirleri neler" diye Fransa'ya gittiğimde, saha çalışmam sırasında görüştüğüm orta yaş üstü konfeksiyon atölyesi sahibi bir adamcağız, gayet basit bir sorusuna verdiği yanıtla ışık tuttu bu konuya. "Buraya ne zaman, nasıl geldiniz?" dedim. "Vallahi Hülya Hanım," dedi. "Nereden başlayayım, aslında bizim hayatımız dizi !"

İşte kilit deyim belki de bu. Televizyon dizileri tam da hayatla hayalin birleştiği yerde vücut buluyor, seviliyorlar. İlle de bilimsel söylemek gerekirse, şövle diyebiliriz, daha "entelektüel" olmak adına, bugünkü şu otuz küsur dizimiz kurmacayla gerçeğin karşılaşma, buluşma, kesişme noktasını oluşturuyorlar. Dizi karakterleri, dizi hikâyeleri, hem çok gerçek, hem tamamen "hayal"; hem tıpkı bize benziyorlar, hem de yabancılar... Nasıl mı?

Devamı gelecek sayıda, ya da "Resim donar, dizinin şarkısı/müziği eşliğinde arka jenerik akmaya başlar

Hülya Tufan Tanrıöver

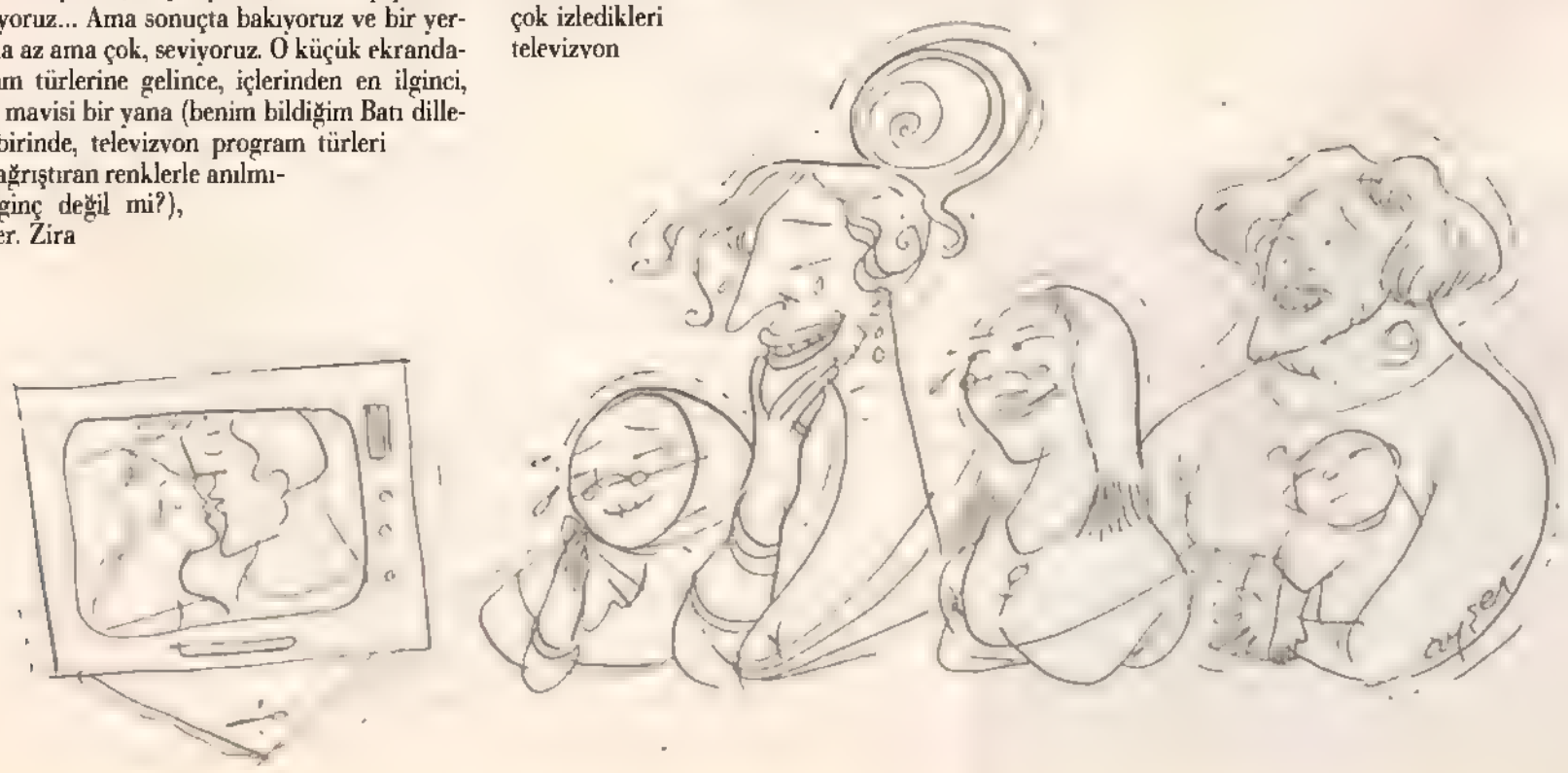

MEĞER ONLAR BİZİM bildiğimiz gibi değilmiş!...

Birikim dergisi yazarı ömer laçiner'le kısa bir sohbet yaptık.

Siz feminizmden yana olarak biliniyorsunuz, doğru mu bu?
Doğrudur.
Bir sosyalist olarak neden buna gerek duydunuz?
Ben öncelikle klasik bir sosyalist değilim. Feminizmin sosyalizme yönelttiği eleştirilerde belli bir haklılık payı taşıdığını, bunun sosyalizmde bir eksikliğe karşılık düştüğünü görüyordum. O açıdan kadınların sosyalizmin diskurunun içerisinden konuşmamalarını da yadırgıyor değildim. Ortada, ciddi, haklı, derinliğine incelenmesi gereken problemler vardı. Bu taleplerini ya da analizleri bilmek, öğrenmek hem vazifemdi, hem ilgimi de çekiyordu. Ama benim amacımı bütün bunları daha genel bir teorinin içerisinde birleştirebilmekti. Kadının kadın olarak varlığından ileri gelen ve bütün bir toplumsal hayatımızda, daha doğru sentetik bir tanıma varabilmek için, tarihimizde olan pek çok sorunla bağı olan problemlerin bir genel izahı lazımdı bence. Kendimi bir feminist olarak adlandıramam tabii. Benim aradığım daha geniş, daha bütünleştirici birşeydi. Kadınlık problemini sosyalizmin bildik, her şeyi iktisada ve basit ilişkilere indirgeyen mantığı da bana bunu içerisine alabilmek için fazlasıyla dar geliyordu,
Kadınların ezilmesinin iktisadi tarafı yok mu?
İktisadi tarafı var tabii. Ama sade iktisada indirgenmeyecek pek çok boyutu var. Bunu kalkıp da iktisat diline tercüme ederek de bir izaha varabilirsin ama bu bir izah olur sadece.
Ama işçilerin ezilmesi de öyle değil mi?
Tabii, aynen öyledir. Belki iktisatla açıklanabilme oranı biraz daha fazla diyebilirsiniz. Her olayda iktisatla çok dolaylı olan bağlantılar da vardır, bir faktör olarak bundan söz edebiliriz ama bunların oranı, eksen olup olmamaları önemli. Kadın probleminde iktisadi faktörün faktörlerden biri olduğu, merkezi bir faktör olmadığı, daha farklı kaynaklardan geldiği düşüncesindeyim.
Ütopia dergisinde sizinle yapılmış bir röportajda "Biz daha farklı bir sosyalizm tanımlıyoruz, o sosyalizmde ayrı bir feminizme gerek yoktur," diyorsunuz.
Umarım öyle olur. Benim inancım bu yönde. Ayrıca feminizmin söylediği şeyi belki daha da zenginleştireceğini düşünüyorum. Biraz iddialı oluyor ama böyle bir şey düşünüyorum, doğrusu odur.
Bugün dünyada tek bir sosyalist akımdan söz etmek mümkün değil ama sizinkisi hâkim olsa, mesela sizin görüşlerinizi savunan bir enternasyonal olsa, ayrıca bir kadın hareketine ya da feminizme gerek yok mu?
Bundan ne kastettiğimize bağlı. Kendilerini öteki akımlara karşı koruma cehti olan her akım daralmaya mahkûm bence. Bu sosyalizm için de geçerli, başka her şey için de geçerli. Bir akımın bir çeşit özerklik koruma telaşı ve endişesi olursa hakikati anlamaya çalışmak ve yahut da bir problemi çözmeyi öne koymayıp da kendini öne çıkarmak ya da ötekilerden üstün göstermek gibi bir kaygısı olan hareketler kendilerini daraltır ya da katılaşırlar. Ortada bizim çözmeye çalıştığımız sorunlar, izah etmeye çalıştığımız olaylar var.
Sosyalistler olarak...
Sosyalistler olarak, feministler olarak. Şimdi biz eğer buradan bu problemlerin çözümünü ya da bunların anlaşılması ya da derinliğine analizini bir yana bırakır da, görüşümüzün özerkliğini ya da ötekilerle olan farkını korumaya özel bir önem gösterirsek bence bu çok olumlu bir şey değil.
Anladım ama bu tür bir sosyalizm anlayışıyla feminizme de gerek yok demiyor musunuz?
Yani olabilir, öyle diyeyim yani daha kestirme. Çünkü bir nüansı anlatmaya çalışıyorum.
Anladım ama sorumun cevabı değil o.
Şunu söylemeye çalışıyorum, bir şeylerin gerekliliklerini ortadan kaldırmak için değil.
Onu demek istemedim. Nesnel bir durum olarak soruyorum.
Tabii. Ben daha bütünlüklü bir izaha varabilirsek, daha kapsayıcı bir izaha varabilirsek, kapsayıcı izaha varmamız için yolları açmış akımlar vardır, bunlar feminizm gibi, çevrecilik gibi, sosyalizm gibi akımlardır.
Başka kim var?
Olabilir de yani. Bilimlerde belirli bir etiği savunan, belirli bir etik temele koymaya çalışan, belli bir felsefi akımda da bunun yapmaya çalışanlar var. Bunlar belki bir sosyal hareket değil, sosyalitede karşılıkları olmayabilir ama bizim hayatımızda çok ciddi, beş kişi tarafından da savunuluyor olsa dahi bu bence bütün öteki akımları da etkileyen bir yan akımdır. Düşünce akımlarının sadece tek boyutlu, ille de toplumsal hayatta belirli grupların, belirli bir mağdur kitlenin üzerine oturuyor ya da öznesini bu sayıyor olması gerekmez. Bütün bir insanlığın faaliyetlerinden birinin, bilimsel, kültürel, sanatsal faaliyetin adına konuşan ve bununla da karşı karşıya olduğumuz herhangi bir probleme çözüm getirmeye çalışan akımlar da böyle feminizm, sosyalizm gibi akımlar kadar etkili olabilirler. Bizim düşünebildiğimiz belirli bir sentezde bir unsur olabilirler.

the solcu!

oral çalışlar ı nasıl bilirsin diye soran olsa şahsen solcu diye cevap veririm. solcu muğlak bir ifade, tam olarak nasıl bir siyasi pozisyonun kastedildiği belli değil. işte oral çalışlar, barış doster le birlikte tam benim kafamdaki imgeye uygun bir yazı dizisine imza atmış. (doster'i tanımadığım için onun solcu olup olmadığını bilmiyorum.) dizinin adı, "sol kendini tartışıyor", mezhebi epey geniş bir dizi, örneğin tony blair çıktı . oral çalışlar o saçlarla bıyıkları değirmende ağartmamıştır; bir iki sol örgüt kurup dağıtmışlığı vardır, aslında bu işleri bilir. o yüzden sdp'li uğur cankoçak'tan, tip eski yöneticisi diye bahsetmesi şaşırtıcı mesela. anlaşılan sağı solu belli olmuyor, solunu da biraz feralilatmış. biz sağına soluna karışmayız ama danimarkalı şair yazar erik stinus dahil onlarca kişiyle konuşulan dizide (ben bunları yazarken dizi on altıncı günündeydi!) bir tane bile feministe soru sormaya gerek görmemiş doster ve çalışlar. buna karşılık sorular arasında tabii ki bize yer vermiş. dizinin başında yedi sorunun dördüncüsü feminizmdi. ikinci günden itibaren aynı madde kadın sorununa yumuşatıldı. soruşturmaya cevap verenlerin çoğu bu soruya geçiştirme cevaplar vermişler, bir kısmı belki hadlerini bildiklerinden, belki de bize haddimizi bildirmek için soruyu cevaplamamışlar.
anlaşılan çalışlar'la doster, gelecek açısından rıdvan budak'a murat karayalçın'a bağladıkları ümitleri feministlere bağlamıyor.

ayşe düzkan

ANNELER GÜNÜSÜ — SEMRA CAN

Deprem meprem fark etmez...
canları istediği anda o

Saniye kırk üç yaşında, iki çocuğu var; Nilgün otuz dokuz yaşında, üç çocuğu var; Selma otuz beş yaşında, üç çocuğu var; Hacer otuz dokuz yaşında, üç çocuğu var; Esma kırkaltı yaşında, beş çocuğu var; Süheyla otuz yaşında, üç çocuğu var; Zehra elli bir yaşında, altı çocuğu var. Deprem bölgesinde yaşayan bu kadınlar, çadırda (!) cinsel yaşamı konuştular...

Saniye: Ben çadırda yaşıyorum. Biri on iki yaşında, biri yedi yaşında iki çocuğum var. Çadırda hep birlikte yaşamak çok zor. Kocamla birleşirken geriliyorum. Çocuklar duyacak diye korkuyorum. Çadırı bir çarşafla ikiye böldüm. O yüzden biraz rahatladım. kocam cinselliğe çok düşkün. Ben de istiyorum tabii ama kocam kadar değil. Eşimin gönlünü yapmam gerekir, biz büyüklerimizden böyle öğrendik. Bir gün kaynanam bana sen ne kadar çok yıkanıyorsun, dedi. Ben de bana niye söylüyorsun, oğluna söyle, çünkü o istiyor dedim. Erkekler bizden daha meraklılar o işe.

Nilgün: Ben de çadırda kalıyorum ve çadırım küçük, iki tane de çocuğum var, oğlum on beş yaşında, kızım on bir yaşında. O yüzden kocamla ilişkimde rahat değilim. Kocamla bu konuda sürekli tartışıyoruz. Ben çocuklar uyusun diye bekliyorum, onlar bir şey duyacaklar diye çekiniyorum, sonra banyolarımız ortak olduğu için ve anahtarlar da erkek görevlide olduğundan, isterken çekiniyorsun. Bunların hepsi problem. Biz kadınlar rahat olamıyoruz. Kocalarımızla bacı kardaş olduk.

Selma: Bir gün kocam o işi yapmak için çocukları halalarına gondermeye çalışıyor, çocuklar annemiz de gelsin diye tutturdu. Adam ne yapacağını şaşırdı. çocukları zorla dışarı çıkarıyor olmuyor, ben de "İsrar etme işte. gitmiyorlar, sonra yaparız." diyorum. kabul etmiyor. En sonunda çocuklara, "Siz gidin, benim annenizle bir işim var," deyip zorla gönderdi de rahatladık. Tabii ondan sonrası da problem, gündüz vakti beyinle banyonun yolunu tutuyorsun, herkes anlıyor. Mahremiyetin kalmıyor, utanıyorsun.

Nilgün: Erkeğe bunu anlatamıyorsun ki. O istediğini mutlaka yapacak. Mesela birçok arkadaşım bu banyo sorunu yüzünden hasarlı evlere gidiyorlar. Bir arkadaşla kocası geçen gün hasarlı eve gidiyorlar ama korkudan adam yapamıyor. Biz de güldük tabii. Hep kadınlarla dalga geçiyorlar, depremden çok korkuyoruz diye, onlar da etkileniyorlarmış meğerse. Ama korksalar bile istiyorlar. Çadırda yapsan çocuklar duyuyor, onlara dert anlatamıyorsun. Yalan söylüyorsun ama on beş yaşındaki çocuk inanır mı? Kızım bir gece kavga ettiğimizi zannetmiş. "Geceleri biz uyuduktan sonra kavga ediyorsunuz," diyor. Ben de hem utanıyorum, hem anlatamıyorum, çok zor yani.

Saniye: Erkek yan yana yattığımız zaman hemen uyarılıyor ve istiyor, başka çare yok. Biz kavga etmiyoruz çunkü onun suyuna gitmek lazım. Evlilikte birleşme çok önemli. Benim eşimle pek problemim yok, maddi problemlerimiz olmadığı için herhalde, kafamız daha rahat. Ama mesela itiraz edersem çok sert tepki alacağımı biliyorum. Bir gün ben birleşmek istemedim ve kocam bana, "Benden ufacık bir et parçasını da esirgiyorsan ben onu paramla gider, nerden istersem alırım" dedi. Ben de o günden sonra bir daha itiraz etmedim. Ne zaman isterse tamam diyorum.

Nilgün: Ne zaman isterse tamam diyorsun şimdi çadırkentte makineler bozuk. su ısıtıruz. Adamın gönlünü yapıyoruz ama sonra, nabet gezeceğiz banyo yapmadan, ya da gidi gibi suyla banyo yapacağız. Hepimiz hasta soğuk suyla yıkanmaktan. Banyo yapmadan mek günahtır bizde. Ben burada kadın çadı gönullu çalışıyorum. Kadın kadına dertleşiy Birbirimize destek oluyoruz, o da olmasa he kafayı oynatırız burda. Ben bu meşgale içind yimle olan problemlerimi unutuyorum. maddi problemlerimiz de var. Ama akşam kocalarımızın gelme saati yaklaştıkça bir ge lik başlıyor. Hiç rahat yok bize. Kocalarıyla madıkları için kocaları başka kadınlara gid var. Hadi gitmesinden de geçtik, hastalık ka larından korkuyoruz. Ne yapalım, biz de l mek zorunda kalıyoruz. Bazen pis bile gezme ruında kalıyoruz, sırf adamları kaçırmayalım

Saniye: Bir kocayı kendine bağlamak ka elinde. Gerekirse orospuluğu da yapacaksın vesini de yapacaksın yoksa adamı elinden ka sın.

Selma: Valla ben asla pis gezmem. Bizim ç kentte banyoya gittiğimiz zaman askerler p gulüyorlar; bazen dalga bile geçiyorlar ama n palım boyun eğiyoruz. Kadın kadına birbiri dalga geçiyoruz onda bir şey yok, ama aske ve aile büyuklerinin davranışlarından ben ço hatsızım.

Nilgün: Biz de kendi aramızda birbirimize, işler iyi galiba, yine banyonun anahtarını ist sun, rengin yerine gelmiş," gibi espriler ya ruz. ama sadece kendi aramızda. Hepimiz ya ruz aynı sorunu çünkü. Mesela bir arkada var, kocası hiç bırakmıyor, sürekli yapıyor; da sürekli anahtar istemekten utanıyor. B ona, "Utanmana gerek yok, hepimiz yaşı aynı şeyi," diyoruz. Kocası öyle abarttı ki işi, yonun anahtarından yaptırmak istiyor. Yö de olmaz dedi. Adam, "Biz hadım mıyız? İste miz zaman yapamayacak mıyız? Erkekliğimi unutacağız" diyor. Ben Adana depremini d şadım, orada da sırf bu sorunlar yüzünden sından boşanan tanıdıklarım vardı. Kadın bir bunalım yaşıyor, her şeyini kaybetmiş, kocasının yatak derdiyle uğraşmaktan bıkıy bii. Kadın, 'hayır' dediğinde, dışarıya, başk dınlara giden erkekler de çok var. Kadının ru inciniyor. Ben bazen kendi kocamı düşün rum, cinsel yaşam da yemek içmek kadar bir ihtiyaç ama kadınlar erkekler kadar raha ğil. Bizim daha fazla sıkıntımız ve düşünece yimiz var. Bazen kocamla konuşuyorum, ya azından haftada bir kere yapalım diye.

Selma: Pazarlığın işe yarıyor mu bari?

acak, başka çaresi yok!

Nilgün: Nerdee! Yine kocam ne zaman isterse o zaman yapıyoruz. Ben bu işi yaşlanınca mı yapacağım diyor, şimdi gençken yapmak istiyorum diyor, ben erkek değil miyim diyor, diyor da diyor.

Selma: Bir de gürültü problemimiz var. Bir çadırda birileri o işi yaparken siz de diğer çadırdan bütün gürültüyü duyuyorsunuz. Kadın perişan oldu artık. Adam sürekli yapmak istiyor. Asla da sessiz yapmıyorlar. Geceleri bütün çadırkent onları dinliyoruz.

Hacer: Prefabrikte de aynı sorun yaşanıyor. Kırk metrekarelik yerde iki aile kalıyoruz. Yan taraftakilerin her türlü sesini dinliyoruz. Bizim yan tarafta yaşlı bir çift kalıyor. Geçen gece bunlar yatıyorlar ve herhalde yaşlı oldukları için öyle bir sesli yapıyorlar ki, kocam daha fazla dayanamadı, bizde de durum tehlikeli olmaya başladı. Kocam kendini dışarı zor attı, gidip biraz dolaşıp geldi.

Nilgün: Bizim bir arkadaşın kocası da kadın istemezse dövüyor. Dün yine her tarafı mosmor geldi. O kadına kocasına tavır almasını söylemek istiyoruz ama o zaman da sürekli dayak yiyor. Mecburen alttan al diyoruz. Keşke böyle dayanamayacak durumda olan kadınlara yardımcı olacak, destek olacak kurumlar oluşturabilsek. Kadının çocuğu hasta, mesela ateşli, adam diyor ki, "İlle benimle yatacaksın, sonra çocuğa bakacaksın." Çocuk orada ölse, adamın umrunda değil. Kendi zevkini yapmadan gözü dünyayı görmüyor. O işi yapmadan kadını rahat bırakmayacak.

Esma: Öyle kötü şartlarda yaşıyoruz ki artık çadırda cenabet gezmişiz gezmemişiz umurumda bile değil. Kiracıydık, evimiz yıkıldı. Ufacık çadırda kaç kişi yaşıyoruz! Aylardır kocalarımızla bacı kardaş olmuştuk, kocalarımız isyan etti. Artık yuvarlana yuvarlana gidiyoruz. Çadır sadece giyinip soyunmaya yarayan bir yer. Prefabrik hiç olmazsa daha kapalı. Banyoya gitme problemi her yerde aynı. Bir de insanlar yaşadıkları yerlere de sahip çıkmıyorlar ki. Banyolarımızda herşey kırıldı, musluklar söküldü, hırsızlıklar oluyor. Tamam, yaşam şartlarımız çok kotü ama olanı da iyi kullanmak zorundayız. Ben bir süre Kızılay'ın yemekhanesinde çalıştım. Gece geç vakit geliyorum çadıra, adam yatmak istiyor, sabah sekizde işe gidiyorum zaten, gözum adam mı görüyor? Adam onunla yatmadığım için başka adamlarla yattığımı düşünmeye başlamıştı. Kızılay'daki işim bitti de adamla arayı biraz düzelttik.

Süheyla: Ben başkalarıyla yapmıyorum ama belki de benim adam ben istemediğim zaman başka kadınlara gidiyordur. Prefabrik olunca bu sorunlar kalmayacak sanıyorlar ama benim kayınvalidemler prefabrikte kalıyorlar, yedi kişiler. Gelin var, yetişkin oğulları var, çocuklar var. Ne yapsın şimdi o gelin? Daha yeni evli, onun da canı çekiyordur ama yapamaz ki o kalabalıkta. Bunalıma girdi herkes. Kimisi çok istediğinden, kimisi de istemediğinden bunalıma girdi.

Zehra: Benim kocam yok, beş tane çocuğum var. Koca derdim yok ama çoluk çocuk, maddi sorun... Bıktım artık böyle yaşamaktan. Zaten prefabriklere de hep belediye kendi seçmenlerini yerleştirdi. Ben artık hiçbir partiye oy vermeyeceğim, hiçbirinden bir hayır görmedik.

Hacer: Kocamla da tartışıyoruz. Ben bu yaşıma kadar ANAP'a oy verdim, oy da topladım ama şimdi yardım istediğim zaman bana siktir çekiyorlar. Bu kadar problemimiz var, yardım eden yok. Bunları yaşayıp, akşam da kocayla o işi yapmak bazen çekilmez oluyor.

Süheyla: Adamlardan anlayış da isteyemiyoruz artık, erkek bu yani. Sekiz ay oluyor deprem olalı. Adam nasıl dayansın? "Tamam!" diyor. "İlk iki ay anlayış gösterdim . Ama sekiz ay da anlayış olmaz ki! Afedersin, erkeklikten kesilmedik ya," diyor. Hiç utanmaları da yok. Çocukların okulda olduğu zaman ya da en küçük fırsatta bir kaçamak yapıyoruz işte. Biz ilk başlarda eve gidiyorduk, ev orta hasarlı. Ama oraya gitmeye de korkuyoruz, her an deprem olacak korkusuyla da o iş yapılmaz ki.

Nilgün: Benim kocam lafa gelince karım benim başımın tacı der. Ama adam veya kadın eğitimli olsun olmasın, hiç fark etmiyor, kadına karşı hep kötü davranılıyor. Bence kadın dayanışma çadırları gibi yerlerin çoğalması lazım, ya da devletin insanları bilinçlendirici çalışmalar yapması lazım.

Selma: Benim adam şimdi yeni huy çıkarttı, hayır dersem çekip gidiyor. Ne yapacağımı şaşırıyorum. Belki de başka kadına gidiyor.

Esma: Seninki bugün İstanbul'da. Merak etme o işi halledip gelir, akşama rahat edersin.

Selma: Yapar mı bilmiyorum, ama yapmasa bile insanın içine bir kurt düşüyor. Acaba gitti mi başka kadına, yattı mı yatmadı mı? Bunları düşününce adam istediğinde de banyoyu düşünmüyorsun, cenabet gezmeyi düşünmüyorsun. istediğini veriyorsun.

Birgül: Banyoyu falan düşünürsen kocayı elden kaçırırsın. Sen kadınsın her şeyin çaresini düşüneceksin. Çadırında leğenin, suyun, maşrapan olacak. Kadınla erkek, atla arpa gibidir

Deneyim ve kurum olarak
anneliğin kültürel anlamı

Anneler günü, her yıl olduğu gibi bu yıl da mayısın ikinci haftasında hummalı bir şekilde kutlanacak. Kitleler, anneliğin "erdemlerini" ve "bitmez tükenmez fedakârlıklarını" bütçelerine göre satın alacakları bir takını hediyelerle kutsayacaklar ve "annelik kurumunun" ilahi törenlerinin sene-i devriyesinde, annelerin güzelliğinden dem vuracaklar. Tam da zamanı gelmişken, bu sayıda, annelik kavramının, gündelik hayatta dillendirilmeyen, farklı anlamlarını ele alalım istedik. Adrienne Rich, 1976'da Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution (Kadından Doğan: Deneyim ve Kurum Olarak Annelik) adlı kitabını yazdığında, annelik konusunda feministler arasında önemli bir tartışma başlattı ve anneliğin bir anlamda "kurum" olduğu tezini ortaya attı. Annelik, kadınların bağımlı hale getirilmesinde sistemin önemli bir parçasını oluşturuyordu. Onun feminist kuramda klasik denebilecek görüşlerini, Hester Eisenstein'ın kitabından özetledik.

İkinci dalga kadın hareketinin ilk yıllarında, feministler, II. Dünya Savaşı sonrasında propagandası çokça yapılan, kadınlığın eş ve anne rollerinden ibaret olduğu hükmüne tepki gösterdiler. Bu kadınlar, radikal feminist Schulamith Firestone ile birlikte kadınların ezilmesinin temelinde biyolojik anneliğin yattığını iddia ettiler. Firestone, kadınları özgürleştiren nihai devrimin, "kadınları biyolojinin gaddarlığından kurtaracak her türlü aracın sağlanabileceği," kadınların kontrolünde bir teknoloji ile gerçekleştirilebileceğini söylüyordu.

O dönemde, politik olarak anne olmama seçimi, feminist analizin başlıca konularından biriydi. Feministler arasında zoraki anneliğe yönelik bundan başka tepkiler de vardı tabii. Pek çok feminist, edilgen "dişil" rollerde toplumsallaşmalarını sağlayan ajanlar olarak gördükleri kendi annelerine çok kızgındılar. Babaların süreç içindeki rolleri gorunur olmadığı için, babalar henüz bu kızgınlıktan paylarını almıyordu.

Öyleyse, feminist analizin annelik konusundaki içeriği ne olacaktı? Adrienne Rich, annelik kavramını "deneyim" ve "kurum" olarak ikiye ayırarak bu analizi yapmaya girişti. Buradaki ayrım noktası ona, erkek egemenliğinin esaretinden arındırıldığında kadınların nasıl bir annelik deneyimi yaşayabileceğini ve bundan ayrı olarak, patriyarka altında anne olan kadınlara ne yapıldığını tartışma fırsatı sağlıyordu. Rich, kitabında, bu kavramları şöyle açıklıyor:

"Anneliğin iç içe geçmiş iki anlamını ayrıştırmaya çalışıyorum: herhangi bir kadının üreme ve çocuk konularındaki gucü ile kurduğu potansiyel ilişki ve bu potansiyelin ve dolayısıyla bütün kadınların erkek egemenliğinde kalmalarını sağlayan annelik kurumu."

"Deneyim" ve "kurum" ayrımı Rich'in kuramsal duruşunu anlamada çok önemli. Annelik sorunu konusunda da Schulamith Firestone'dan önemli bir biçimde ayrılıyor. Bir yandan Firestone'un analizinin önemini teslim ederken, diğer yandan onu, doğum yapmanın patriyarkaya dayalı, erkek egemen kavramlarını kabul edip yeniden ürettiği için suçluyor. Onu, "teknolojiyi sorgusuz sualsiz savunduğu," özellikle de, doğum yapmayı çevreleyen gerçekler değiştiğinde, ortaya çıkabilecek değişimleri hayal etmede yetersiz kaldığı için eleştiriyor. Rich'e göre, Firestone, "bir sistem olarak annelik ile cinsel duyarlılık, acı ve dişil yabancılaşma arasındaki ilişkiyi" araştırmamıştı. Patriyarka altında annelik deneyimini derinlikli bir biçimde araştırmadan, kadınların bu günü aşıp geleceğe yönelmeleri mümkün değildi.

Patriyarka altında pek çok kadın için annelik acı çekme ve mahrumiyet içerir. Gerçekten de, bir sistem olarak annelik. Rich'in deyimiyle, erkek egemenliğindeki pek çok farklı toplumsal ve politik sistemin temel taşıdır. Fakat bu koşullarda dahi, annelik deneyimi bir alternatif sunabilir: İçinde büyük bir yaratıcılık ve sevgi potansiyeli barındırmaktadır çunkü. Öyleyse, kadınların esaretinin temelinde, yeniden üretme yetenekleri değil, anneliği, erkeklerin kadınlar üzerindeki politik ve ekonomik egemenliğine bağımlı kılma biçimi yatmaktadır. Rich, bu sistem ortadan kaldırılırsa, anneliğin kendisinin de dönüşeceğine ve bunun kadınlar için donuşturucu bir deneyim olacağına inanıyor. O halde, "annelik kurumunu yok etmek, "anneliği ortadan kaldırmak demek değildir. Bu, hayatı yaratma ve besleme işini serbest bırakmak ve onları, karar verme, mücadele etme ve hayal etme gibi diğer zor ama özgürce seçilen işlerle aynı âlemde düşünmek demektir."

Anneliği bir kurum haline getiren tanımlar ve kısıtlamalar nedir öyleyse? "Bir kurum düşündüğümüzde", diyor Rich, "aklımıza ilk olarak bir bina gelir: Vatikan, Pentagon, Hazine, Massachusettes Teknoloji Enstitusü (MIT), Kremlin, vb." Anneliğin ne böyle bir "sembolik mimari"si ne de "otoritenin, gücün, potansiyel ya da gerçek şiddetin gorunurde cisimlendiği bir hali var. Hatta, gündelik hayatta, anneliğe ait gerçeklikler ona yakıştırılan şeylerle bir güzel gizlenir: Meryem Ana'ların güzelim resimleri, insanların kendi annelerine dair hatırladıkları sevecenlikler, başka başka evlerde çocuklarına bakan diğer anneler... Yani, anneliğin bütün bu duygusal çağrışımları, ya idealize edilmiş bir duruma, kadınlığın kültürel bir ikon olmasına ya da çocuk ve ebeveyn olarak özel deneyimlere ve diğer ailelere atfedilen hayali deneyimlere yol açtı. Annelik ka-

musal ve politik alanda, yasal ve ekonomik kontrollere ve korkunç kültürel müeyyidelere maruz kalan bir hayat olarak kavramsallaştırılmadı.

Ve, annelikle birlikte, kanun, kültür, tıp, entelektüellerin ve psikanalistlerin profesyonel deneyimleri yardımıyla oluşturulan bu iktidar yapısı, etkin bir biçimde kadınları kontrol etmede kullanıldı. Bir kurum olarak anneliği tasvir eden bir abidenin yokluğunda, Rich, bu gerçekliği görünür kılmak için bu kurumu şöyle tarif ediyor:

"Tecavüz ve sonrası: ekonomik bağımlılık ve erkeklerin 'kendi' çocuklarının garantisi olarak evlilik; doğurmama hakkının kadınların elinden alınması; nikâhsız doğan çocukların gayri meşruluğu ; kürtaj ve doğum kontrolünü düzenleyen yasalar; tehlikeli doğum kontrol yöntemlerinin fütursuzca pazarlanması; kadınların evde yaptıkları işlerin 'üretim' den sayılmaması; kadınları aşk ve suçluluk duyguları ile zincirleme; kadınlar için sosyal güvencelerin yokluğu, dünyanın hemen her yerinde çocuk yuvalarının yetersizliği, kadınların aynı işi yapan erkeklerden daha az ücret alması ve erkeklere bağımlı hale gelmeye zorlanmaları, 'tam zamanlı annelik' adı altında kadınların münzevi bir ev içi yaşamına hapsedilmesi; erkeklere çocukları konusunda asgari sorumluluk sağlayan haklar ve ayrıcalıklar; kadınların psikanalitik olarak suçlu duruma düşürülmesi; çocuk bakımı açısından kadınların yetersiz ve cahil oldukları ön kabulü."

Rich'in bu listesindeki ögeler, "Bu gözle görünmeyen kurumun birleştirici bağları", fiziksel ya da maddi, hukuki, ekonomik ve psikososyal olanı harmanlar. Psikososyal alan, hem uzmanların annelere yönelik tavrını hem de annelerin kendi durumlarını içselleştirmelerine yarar. Kısaca bu yapı, bir güç ağıdır; yasal ve yasaların dışında kalan ya da yasa kapsamında olmayan baskı yontemleri aracılığıyla rızanın toplumsallaşma yoluyla yaratılmasıdır.

Ne var ki, bu ağ içinde bile kadınlar tamamen güçsüz değiller. Rich, kadınların üzerindeki sınırlamaların kotuluğune rağmen, nasıl olup da annelik deneyimini yaşayabildiklerine ve bu gayri insani durumda nasıl olup da hâlâ insan kalabilmeyi başardıklarına şaşırıyor. "Şaşırtıcı olan, yapının yıkıcılığına rağmen, çocuklarımız için, kendimizi kurtarmayı başarmamız: şefkat, tutku, içgüdülerimize güven, sahip olduğumuzu bilmediğimiz bir cesaretin anımsanması." Annelik deneyimi ne tamamen kurum tarafından oluşturuldu, ne de onun tarafından kontrol edilebildi. Kadınlar, erkeklerin gucüne karşı direnecek yeteneği taşıdılar ve onu geliştirdiler.

Hester Eisenstein'ın
Contemporary Feminist Thought
(Çağdaş Feminist Düşünce)
adlı kitabından
kısaltarak çeviren

Yelda Yücel

ABD'de yüz binlerce kadın **anneler** *gününde* **silahların denetlenmesi için** *yürüyecek*

Birleşik Devletler'deki Ulusal Silah Kulubü bir video yayınıyla halkı uyarıyor: "Küresel güçler, gezegenimizin gerçek özgurlüğe sahip olan yegâne ülkesi olan Amerika'nın bu özgürlüğünü yok etmeye çalışıyor." ve ekliyor, "Üçüncü dünya diktatörlükleri, Birleşmiş Milletler sayesinde anayasanın 2. maddesini iptal etme gayretinde." Ulusal Silah Kulübü'nün bu telaşı, 14 Mayıs Anneler Günü dolayısıyla ABD'nin dört bir yanından on binlerce, yüz binlerce kadının, silah kullanmının denetim altına alınması için Kongre'yi etkilemek amacıyla Washingtou'a yürüme kararı alması yüzünden. Kadınların sayısının bir milyonu bulacağı tahmin ediliyor.

Bundan tam bir yıl önce, Colorado'daki Denver kentinin banliyösü olan Littleton'daki bir ortaokulda bir katliam meydana geldi. On iki öğrenci ve bir öğretmen öldürüldü. Yirmi üç öğrenci yaralandı. Katliamın failleri Harris ve Klebold adlarında aynı okuldan iki çocuktu. Son iki yılda, ABD'deki okullarda silahlı saldırılarda ölenlerin sayısının yüzde 40 azalmış olduğu ifade edilse de, uluslararası ölçütlere bakıldığında Amerika'da vurularak hayatlarını kaybedenlerin sayısı hatırı sayılır derecede yüksek. ABD, ateşli silah sayısının insan sayısından kat be kat yüksek olduğu ender ülkelerden.

Littleton katliamı Birleşik Devletler'deki silah kültürü tartışmasının yeniden gündeme gelmesine neden oldu. Başkan Clinton, katliamın yıldönümü vesilesiyle Kongre'den silahların denetlenmesini sağlayacak yasa tasarısının kabulunü talep etti. Ne var ki Clinton da dahil olmak üzere, Birleşik Devletler'de hiç kimse böyle bir yasa tasarısının kabul edilebileceğini sanmıyor. Zira, Anayasa'nın ünlü 2. Maddesi, ABD vatandaşlarının silah taşıma hakkının başlıca güvencesi. Anlaşılan o ki, Amerikan demokrasisinde silah taşıma hakkı insanların hayat haklarından daha üstün.

Guardian'dan
kısaltarak çeviren
B. E.

dördüncü sıra altıncı ağaç...

Polis kadın platformundan bir kadına sormuş: "Sizce bu fidanlık ne kadar zamanda büyür?" "Valla, bir on yılı alır," demiş kadın. "Sanırım demek istediğinizi anladım," demiş polis.

semra somersan, tomris özden, ben ve hadep'ten fatma. yeşilköy havaalanında buluştuk. hadep kadın kollarının düzenlediği **barış için bir fidan da sen dik** kampanyası için diyarbakır'a gidip fidan dikeceğiz.

bazı sabahlar işler yolunda gitmez ya, bu da öyle bir sabah. önce geleceğini bildirmiş olan bir kadın gelmekten vazgeçtiğini söyleyerek bizi hayal kırıklığına uğratıyor. sonra inanılmaz bir şey oluyor, orada. gişenin önünde beklerken, uçağı kaçırıyoruz!

mahvolduk, çare arıyoruz, ankara üzerinden urfa'ya uçak vardı. urfa diyarbakır'a iki buçuk üç saat mesafede, hadep örgütü geniş, hızlı bir araba ve hızlı bir şoför bulunur diye düşünüyoruz. ama etkinlik on birdeydi,, yani beş saat sonra. yetişmemiz mümkün değil. fatma'nın yüzü karmakarışık, oraya buraya telefon ediyor, etkinliğin saatini geciktiriyorlar.

yine işler yoluna girecek, ankara uçağım beklerken bir kahve içmeye oturuyoruz, arkamızda biri genç biri orta yaşlı iki sivil memur, konuştuklarımızla onları hayal kırıklığına uğratıyoruz. aşktan, erkeklerden bahsediyoruz. tomris özden'i biliyorsunuz. eşi albay rıdvan özden, " terörle mücadele"de şehit oldu. tomris, eşini kaybettiğinden beri barış için her eyleme katıldı. sarışın, gösterişli bir kadın. bir görenin kolay kolay unutması mümkün değil. daha sonra gittiğimiz her yerde bunu fark edeceğiz. sevdiğini kaybetmenin ne kadar acı olduğunu anlatıyor, onu hâlâ özlediğini.

fatma da gerilla olan eşinden bahsediyor, "çok iyi anlaşırdık." diyor. içimiz tedirgin, "sağ mı?" diye soruyoruz. "sağ," diyor. derin bir nefes alıyoruz. " haber alıyor musun?" dört yıldır görmemiş. en son yurtdışındaymış, kadın arkadaşları bir sürprizimiz var demişler ve videoya bir kaset koymuşlar. kasette, 2 temmuz kutlamaları varmış ve orada kocası türkü söylüyormuş. " sesi de güzeldir," diyor.

sonra yine aşktan bahsediyoruz, yine erkeklerin insana nasıl engel olduğundan...derken ankara uçağının vakit geliyor. allahım bunu da kaçırmayalım! neyse, salimen ankara'ya varıyoruz.

urfa uçağına iki saat var, semra'mn gribi artıyor, hepimizin uykusu var, istanbul'da hava günlük güneşlikti, ankara'da tipi var, tomris yazlık beyaz ayakkabılarla, üşüyoruz. kahve, dolaşmak kâr etmiyor, bizim gibi urfa uçağını bekleyen bir aileyle yan yana oturuyoruz. rahatsız koltuklarda uykuya dalarken etrafımızı kürtçe'nin her harfe sinen h'leri, türkçeye de mührünü vuran ahengi sarıyor. yandaki ailenin gelinleriyle olan sorunlarını dinlerken uyuya kalıyorum.

ama işte aksilikler bitmiyor ve urfa uçağının rötar yapacağını öğreniyoruz. hay allalı. zaten son dakikada yetişecektik! vine neşemiz kaçıyor. gecikmeyi urfa'ya bildiriyoruz. bu kadar insan biz gidelim diye çabalıyor, n'olur yetişelim.

uçağa biniyoruz ama uçak kalkmak bilmiyor. hatırlı birilerini beklediği belli. sonra inanılmaz bir şev oluyor ve sedat bucak (evet o sedat ve o bucak) her zamanki gözleri ve bir sürü korumasıyla uçağa biniyor!

urfa'da bir sürü erkek karşılıyor onu. pahalı arabalar, korumalar, korumalar, sedat bucak'ın allahtan başka korkacağı insanlar olduğu belli.

ama bizi de iyi bir araba karşılıyor. arkada dört kadın, önde şoför ve bir arkadaşı (çünkü dönüş yolunda yalnız olmak tekin değil ve bizi bıraktıktan sonra urfa'ya dönecek araba) geç kaldık, doğru fidanlığa gidiyoruz.

barış fidanlığı yenişehir belediyesi tarafından tahsis edilmiş. diyarbakır'da belediyenin titiz çalışmaları dikkat çekiyor, yani hadep'li belediyelerle uğraşılması için çok sebep var!

bizi binlerce kadın karşılıyor. tomris özden'i bir kahraman, uzak yoldan gelmiş kız kardeşleri, başlarının tacı gibi karşılıyorlar. bir kadın, sevgili kocasını kaybettiği savaşta, acısını barıştan yana bir silah gibi taşıyor.

tanıdık tanımadık yüzlerce kadınla öpüşüyoruz. insanı mahcup edecek bir ilgi var. diyarbakırlı yazar, kitapları bir çok dile çevrilmiş suzan samancı da orada. megafonla kısa konuşmalar yapıyoruz, artık gribi iyice azmış olan semra, oracıkta birkaç kelime daha öğrenip kürtçe konuşmayı başarıyor!

sonra fidan dikmeye geliyor sıra. allahtan orada yardım edenler var, ilk defa yapınca kolay iş değilmiş. toprak atılan küreği nasıl beceriksizce tuttuğumun farkındayım. o beceriksiz halimin kameraya çekiliyor olması zaten bunaltıcı ve bir de o kameralardan birisinin polis kamerası olabileceği fikri ivice sıkıcı.

leyla zana'nın kız kardeşi. onun isteğiyle bir gül fidanı dikiyor. sonra ape musa'nın kürtçeden başka dil bilmeyen. bir çınar gibi yaşlı ve sağlam kız kardeşi bir fidan dikip konuşma yapıyor. (acaba içinde w geçmiş midir?)

bu yıl 8 mart etkinliklerinden hemen önce bir araya gelen. diyarbakır kadın platformundan kadınlar da bir fidan dikiyorlar ve fidanlarının yerini ezberliyorlar: dördüncü sıra, altıncı ağaç. bu yıl düzenledikleri panele sevil erol, semra somersan. suzan samancı, pınar kür, gülizar ve ben katıldık ve bizi dikkatle izleyenlerin çoğu kadındı! üstelik de en çok feminizmle ilgili soru soruldu. dördüncü sıradaki altıncı fidan büyüyecek yani.

sonra yine herkesle selamlaşıp diyarbakır'a dönüyoruz. havaalanı polis dolu. ama bizim için gelmemişler. chp'liler o gün diyarbakır'da "halkla birlikte çözüm kurultayı" yapmışlar. tartışmak için. aralarında hiç kadın yok, bir sürü kravatlı. takım elbiseli adam. yol boyu kendilerini önemseyerek konuşmaya devam ediyorlar.

ayşe düzkan

tampon rahat, ama...

İşte yine iç karartıcı, moral bozucu, can sıkıcı bir konuyla karşınızdayım. Bu da benim kaderim herhalde. Bu dergi yayınlanmaya başladı başlayalı, altına imzamı koyduğum sağlık, beslenme konularındaki yazıların neredeyse hepsi felaket tellallığı yapıyor.

Bunda tabii ki benim hiç suçum yok. İster kişisel olsun ister global, tüm maddi çıkarlar insanların, özellikle de kadınların sağlığından önce geliyor. Bu nedenle de "aman sağlık" derken, sağlıksız birçok şeyin göbeğinde buluyoruz kendimizi. Bu karamsar konuların benzerleri diğer alanlarda da gündeme geliyor. *Pazartesi* ve benzeri yayınların varlık nedenlerinden birinin de zaten bu tür durumlar için bilinç oluşturma, muhalefet geliştirme, dayanışma yaratma vb. gibi yüce hedeflerden kaynaklandığını tabii ki biliyorum, ama ne olurdu ben de politik içerikli keyifli mizahi yazılar yazabilseydim. Sağlıkla ilgili meseleler beni birinci derecede bağlıyor ve yeni bir konu ortaya çıktığında kendimi bilgisayarın başında buluyorum (oysa şimdi deniz kenarında ayaklarımı uzatıp, kitabımı okuyor olabilirdim).

Bu ayın yine uyarıcı nitelikteki sağlık konusu tamponlar ve pedler. Kadınların üreme çağı boyunca (ortalama 30-40 yıl) her ay kullandığı bu ürünler, hem sağlık hem de çevre açısından gerçekten son derece önemli. Tampon ve pedlerde, beyazlaştırıcı olarak kullanılan **dioksin** maddesinin kanserojen olduğunu ve toksik şok sendromu denilen bir çeşit zehirlenmeye yol açtığını daha önce yazmıştık. **Dioksin** ayrıca atık olarak da doğaya zarar veren bir madde. Ancak, geçtiğimiz günler içinde aldığımız bir elektronik posta mesajı (evet, yine kaynak, kadınlardan gelen bir e-posta), bu ürünlerle ilgili başka noktalara dikkat çekiyordu. ABD'nin Colorado Üniversitesi'nde doktora öğrencisi olan bir kadının gönderdiği mesajın içeriği, üniversitede aldığı derslerden kaynaklanıyor. Biyoloji ve kadın sağlığında hijyen konulu derslerden, tamponların yapımında kullanılan iki maddenin (beyazlaştırıcı kimyasal **dioksin** ve emicilik için kullanılan sentetik elyaf **rayon**), kadın sağlığı için ciddi bir tehlike oluşturduğu anlaşılıyor.

Geçen yılın eylül ayında, ABD Çevre Koruma Dairesi'nin yayımladığı rapor, **dioksinin** tampon ve pedlerde kullanılan düzeyinin kabul edilemez olduğunu vurguluyordu. Çünkü bu madde, birikme ve yavaş dağılma özelliğine sahip. Ayrıca bu maddeye sürekli maruz kalma durumu en büyük tehlikeyi oluşturuyor. Günde 3-5 tampondan, ayda 4-5 gün ve ortalama 38 yılda 12 ay boyunca kullanım, sürekli maruz kalma durumu değil mi? Tamponlarda kullanılan rayon ise, çok emici olma özelliği ile **dioksinin** verdiği zararı artırıyor. Tamponu çıkarsanız bile, vajinada kalabilen lifler. **dioksinin** sürekli üremesi için ortam oluşturuyor. Bazı tampon üreticilerinin, kanamayı çoğaltmak için ürünlerinde **asbestos** kullandığı ise daha korkunç bir iddia. ABD'deki sağlık yetkilileri, kullanımı pek çok yerde yasaklanmış olan **asbestosun** bu ürünlerdeki kullanımına, "yenilmediği için" karşı çıkmıyormuş. Zehir, yalnızca yiyerek alınıyor demek. Bu ürünlerin ambalajlarında içerdiği maddeler yer almadığı için iddianın doğruluk payını bilemiyoruz.

Amerikalı dostlarımız, beyazlatılmamış ve pamuktan yapılmış olan tampon ve pedlerin tercih edilmesini öneriyorlar. Ancak bu ürünler, bazı Batı ülkelerinde özel sağlıklı ürünler satan dükkânlarda bulunuyor yalnızca. Bizim burada alabileceğimiz önlemler ise kısıtlı. Bana sorarsanız, tampon zaten pamuktan yapılmış ve beyazlatılmamış bile olsa sağlıklı bir ürün değil. Ped yerine de kalkıp anne ya da ninelerimizin kullandığı pamuklu bezleri önersem bir daha yazılarımı okumazsınız. Doğrudan vajina ile teması olmadığından, yine de pedler daha güvenli diyeceğim. Peki ne yapalım o halde, teknolojik gelişmelerin hızla yol aldığı modern dünyanın kadınları olarak elimize kâğıt kalemi alıp, ya da bilgisayarın başına geçip, tampon ve ped üreticilerine, başta sağlık bakanlığı olmak üzere sağlıkla ilgili sorumlu ve yetkili kuruluşlara yazalım. Üreticilerin kar kaygısının biz kadınların sağlığını hiçe saymasına göz yumulmaması için gerekenin yapılmasını isteyelim. Bir sağlık aracı olduğu halde bu ürünlerin, ilaçlar gibi denetlenmemesini kınayalım. Pedlerin, özellikle de tamponların tıpkı diğer sağlık ürünleri gibi güvenlik denetiminden geçirilmesini talep edelim. Ayrıca bu ürünlerin ambalajlarında neden yapıldıklarının, hangi maddeleri içerdiklerinin yer almasını isteyelim. "Neye yarar?" demeyin. İngiltere'de 1989 yılında başlatılan kampanyada kadınlar, sağlık bakanlığına ve üreticilere gönderdikleri 50 bin mektup ile istediklerine kavuştular: **dioksinle** beyazlatılmayan (artık oksijen kullanıyorlar) ve pamuktan yapılan ped ve tamponlar. Ama onlar mektupların yanı sıra üreticileri o zararlı ürünlerini kullanmamakla tehdit etmekle kalmadılar, altı hafta boyunca bir tek tampon ve ped satın almadılar. Yani onların silahıyla onları vurdular denebilir. Biz neden yapamayalım? Ne olur sanki birkaç ay bez yıkasak? Elde edilecek sonuç bu kadarcık eziyete değmez mi?

Füsun Özlen

bir örgütlenme deneyimi:

maltepe kadın evi

Bu sayfa bütün farklı örgütlenme deneyimlerine açık. Farklılıklarımıza rağmen yan yana durmayı ve ortaklıklarımızı öne çıkararak iş yapmayı neden beceremiyoruz? Ya da becerenler için bu işin bir formülü var mı? Neden heyecan ve umutla başladığımız işlerin sonunu getiremiyoruz? Neden çabuk yoruluyoruz? Yanlış yerlerde, yanlış işlerin peşinde mi koşuyoruz? Kadınlar için uzun süreli ve kalıcı işler yapmak, yapılan iyi şeyleri bir gelenek haline dönüştürmek çok mu zor? Yani kısaca biz neden örgütlenemiyoruz? Bu sayfalar,deneyimlerimizi ve görüşlerimizi tüm kadınlarla paylaşmak için...

Orgütlenme deneyimlerini düşünmeye başlayınca, konu, başlığımdan farklı bir noktaya saparak örgütlenememe deneyimlerine doğru kaymaya başlıyor. Maltepe Kadın Evi ve Buluşma (Kurultay) süreci iki farklı örgütlenme (ve örgütlenememe) deneyimi idi. Buluşma sürecinin hâlâ bir toparlanma şansı olduğunu umut ederek, bir örgütlenme deneyimi olarak Maltepe Kadın Evi'ni anlatmak istiyorum. Bir araya gelme nedeni birbirinden farklı olan bu iki sürecin, dağılma ve tıkanma nedenleri çok benzer: Üretememek!

Sanki kadınlar heyecan ve sevinçle bir araya geliyor, bu heyecan yok olunca da dağılıyorlar. (Belki once şunu sormak gerek; bizi bir araya getiren şey, heyecanlı ve sevinçli duygular mı olmalı, yoksa ihtiyaçlar üzerinden düşünülerek verilmiş kararlar mı?) Geriye ise bir dolu yorgunluk, kırgınlık, olumlu ve olumsuz anılar kalıyor. (Kalan yalnızca bunlar mı olmalı, yoksa tarihten tecrübe biriktirmek denen şeyi mi gözden geçirmeliviz?) "Kadınca" diye tarif edilen tarz da, yaşanan bu süreçlerin adı oluyor ve bir anlamda olumsuzlukları meşru hale getirmemize, hatta pembeye boyamamıza neden oluyor.

Kadınlar olarak bir iş yapmak için bir araya geldiğimizde, disiplin ve sorumluluk gibi şeylerden söz etmek, daha ileri gidip bunları talep etmek, yeri geldiğinde hesap sormak, bu "kadınca" tarzın içinde pek kabul gören bir şey değil. Bu yüzden toplantıların çoğu verimsiz geçiyor. Karar alınamıyor, alınan kararlar uygulanamıyor, düzensiz katılım yüzünden aldığınızı sandığınız karar, bir ay sonra yeniden tartışılmaya başlanıyor. Toplantılara sanki sürekli olarak sıfırdan başlıyormuşsunuz gibi bir atmosfer egemen oluyor. Eğer miting ya da eylem gibi çok somut bir hedefimiz yoksa, yapmak istediğimiz işin ve yaşamak istediğimiz sürecin tanımını yapmak bile aylar alıyor. Bazen bir kelime üzerinde günlerce tartışıyoruz. Sürecin kolektif ve demokratik hale getirilmesi amacının içine her şey giriyor: Süreci gerçekten emin adımlarla yaşama isteği de, sorumlu davranmayıp aylarca gelmemek, sonra bir gün gelip yaşanan bütün süreci mercek altına almak da... Sonuçlandırılabildiğinde anlamlı olabilecek bu tartışmalar, genellikle bir karara bağlanmıyor, detaylarda kaybolurken konunun esas içeriği zaman içerisinde unutuluyor. Bu tartışmalar sürerken herkes cebinden aynı şeyi çıkarıp koyuyor masaya. Yeni şeyler öğrenmeye pek hevesimiz yok. Sanki kadın olarak yaşadığımız pratik, bütün hayatı açıklamaya yetiyor: Kadınız ve eziliyoruz, çok acılıyız, çok duyarlıyız, çok komiğiz, çok eğlenceliyiz, birbirimizi dinlemeden konuşmamız bile çok özgün, çok kadınca... Kadınız ve çok güzeliz...

Maltepe Kadmevi nde de bu güzellik, iş yapmak için bir araya gelen kadınları bir süre idare etti. Sonra iş, "peki biz ne yapacağız?" sorusuna gelip dayandı. Kendimiz için teorik tartışma ve araştırma konuları belirleyip, haftanın bir gununu duzenli olarak buna ayırmak istedik. Ancak pek uzun ömürlü olmadı. Çünkü bir zamanlar feminizmi keşfetmenin heyecanıyla öğrenip cebimize koyduğumuz şeyler, bugünün sorunlarına karşılık gelmiyordu. Zaten bunlar da hepimizin ezberindeydi. Bugiin ne yapacağımıza yönelik bizi aydınlatmasını umduğumuz şeyler; okuyup araştırmayı, bilgilenerek önyargısız tartışmayı, bunları somut sürecimize uyarlamayı gerektiriyordu. Bu ise ciddi emek, mesai ve sorumluluk isteyen bir işti. Sorumlulukların ardının takip edilemediği, herhangi bir uyarıcı tarza "gönüllülüğün esas olduğunun" hatırlatıldığı bir ortamda iş kısa zamanda "gönüllü" olarak tavsadı. Araştırma ve bilgilenme işinden çabuk sıkıldık!

Dışarıya yönelik olarak hafta sonu toplantıları düzenliyorduk. Kendisine feminist desin ya da demesin, bölgedeki tüm kadınlara ulaşmaya çalışan, bu kadınları sürece katmayı amaçlayan, daha çok seminer tarzında toplantılardı bunlar. Kadın sağlığı, kadına yönelik şiddet, cinsellik vb. konularda ulaşabildiğiniz kadınlarla yaptığımız bu toplantılar, sürecin amacına en çok yaklaşan, en verimli faaliyet oldu. Ancak bunu da sürekli ve kalıcı bir hale getiremedik. Çünkü henüz sürece katılan kadınların tek tek doğru olarak ifade ettiği "parça"ları, bir "bütün" haline getirememiştik. Bir yandan 8 Mart'lara orgütlü olarak kendi pankartımızla katılıyor, bir yandan hafta sonu seminerlerini düzenlemeye çalışıyor, öte yandan kendi içimizde hâlâ nasıl yol alınamız gerektiğini tartışıyorduk. Kadın Evi'nin maddi güçlüklerle karşı karşıya olması da, önümüzde duran ve çözümlenemeyen önemli bir sorundu.

Yavaş yavaş işin heyecanı kaçmaya başladı ve doğal olarak sıra, "gözünün üstünde kaşın var" gerginliğine kadar geldi. Başarısızlığımız bizi birbirimize karşı güvensizleştirdi. Tanı bu sırada, kiracısı olduğumuz Maltepe ÖDP, "evimize" ihtiyacı olduğunu belirterek Kadın Evi'ni boşaltmamızı istedi. Maddi güçlükler açısından başka bir verde varlığımızı sürdürmemiz çok zordu, ancak bunu zordan öteye imkânsız kılan şey, yaptığımız işe ve kendimize olan güvensizliğimizdi. Eğer sürecimize ve birbirimize samimi olarak güvenseydik, orayı kaybetmemek için mücadele edebilirdik. Ancak o kadar yorgunduk ki, ODP den Kadın Evi'ne yöneltilen "eleştirilere" bile birlikte cevap veremedik. "Ev sahibimiz" de dahil olmak üzere, pek çok kişi ya da kurum, Kadın Evi'nin başarısızlığı hakkında dilediğini söyledi. Bizse, Kadın Evi olarak sözümüzü söyleyemedik. Bağımsız kadınlar olarak başarı ya da başarısızlıklarımızın çıkarılına sürecinin konusu olamayacağını, kendi sürecimizi başkalarıyla ancak ihtiyaç duyarsak konuşabileceğimizi güçlü bir biçimde savunamadık. Parça parça, kırık dökük söylenen sözler de dağıldı gitti ve Maltepe Kadın Evi deneyimi de, kadınların birçok deneyimi gibi tarihe gömüldü.

Bazen, "Daha çok çaba harcasak yürür müydü, nereye kadar yürürdü" gibi sorular takılıyor aklımıza. Belki de daha sonra, yine aynı noktaya varacaktık, çünkü genel bir kadın hareketinden kan almayan lokal yapıların yapıp edecekleri sınırlı. Ancak yine de geriye donüp baktığımızda çok önemli bir deneyim olarak görüyoruz Kadın Evimizi, içimiz cız ediyor.

Nuray Vurgun

kadın değerleri yalnızca birer anti-tez mi?

Bir tez vardı önce: topyekün ezilmeye karşı topyekün direnerek başka bir dünyayı hazırlayacaktık. Sonra 1960 lı yılların başında bu tezin içerisinden, kadınlar bir başka ses yükseltti; özgül bir ezilmeye maruz kaldıklarını ve ancak kendi direnme biçimlerini oluşturabildiklerinde bu eşitsizliği ortadan kaldırabileceklerini söylediler. Irksal ve sınıfsal ezilmenin yanı sıra, cinsiyetleri yüzünden uğradıkları ağır baskı koşullarının farkına vardılar. Ustelik bu kez "ezen", sadece bir başka ırktan ya da sınıftan değildi: bizzat kendi ırkdaşları ve sınıfdaşlarıydı. Tam da bu yüzden kendi seçenek ve değerlerini, genellikle en yakınlarında duran "ezen"e rağmen, bağımsız bir mücadele anlayışı içinde oluşturmaları gerekiyordu. Bütün bir tarih, bilim ve sanat alanı ile gündelik yaşam, cinsiyet açısından sorgulanmaya başlandı. Egemenlerin dünyasında aldığımız ya da alabildiğimiz yerler ortava çıkarıldı. kadınlar ilk kez birilerinin dolayımıyla değil, kendileri olarak tarihin sahnesine çıkmayı başardılar.

"Kadın" değerlerinin ne kadarını gerçekten kendimizi dönüştürmek ve dünyayı da bu dönüştürme faaliyetine dahil etmek için, ince eleyip sık dokuyarak, tarihsel ve kültürel kökenlerini bularak oluşturduk?

Bu direnme ve mücadele tarihinin kendine özgü mücadelesi içinde geliştirilmesi gereken özgül değerler önemliydi, çünkü onlar bizim dünyaya karşı öne sürdüğümüz "alternatif" önerilerimizdi. Bu önerilerin oluşturulması için erkek-egemen değerlerin sorgulanmasıyla birlikte, "kadın" değerlerinin gün ışığına çıkarılması süreci başladı. Kadınların barıştan yana oldukları, anti-faşizan oldukları, duygulu ve özenli yaşamaya yatkın oldukları, şiddete karşı oldukları ... söylendi.

Bunların ne kadarı tarihsel ya da mutlak, ne kadarı edinilmiş ya da kazanılmış, hâlâ tartışılıyor. Ancak bu niteliklerin tümünün, tarihsel olarak "ileri" bir adımı temsil edip etmediği kuşkulu. Aynı zamanda mevcut durumu dönüştürücü bir anlam mı taşıvorlar, yoksa kabullenen, hatta bazen de meşrulaştıran bir içeriğe mi sahipler, bu da kuşkulu.

Örneğin kadınların her zaman ve mutlak olarak "barışçıl" olmadığına ilişkin tarihsel kanıtları bir yana bıraksak ve barışa daha vatkın olduğunu kabul etsek bile, bu niteliğin iktidar alanları ile tanışık olmamaktan kaynaklanan ve bu yüzden biraz da "verilmiş bir rol" olduğunu saptamak, kadınlara değerlerinden bir şey kaybettirmez, hatta bazen kazandırır diye düşünüyorum. Genellikle erkeklerle birlikte yaşadığımız politikanın deneyimlerimizden bize kalanı, "sertlik ve şiddet" olarak saptıyor, doğru olanı bunun "karşıtı"ndan yola çıkarak buluyor ve bu kez tarihsel olarak mevcut olanı donüştüremeyen bir noktaya saplanıp kalıyoruz:

Erkek, şiddet demek, kadın barış; erkek ataklık ve tuttuğunu koparma demek, kadın uyumlanma ve uzlaşma; erkek sözünde ısrarlı olmak adına masadan kalkmamak demek, kadın vazgeçmek ve valizim toplayıp terk etmek; erkek sosyal bir örgütlenmenin içinde tutkulara ve disipline sahip olmak demek; kadın zorlamanın her türlüsünü reddederek kısmen gevşek ilişkiler içinde yaşamak; erkek mantık demek, kadın duygu ve gözyaşı ve incelik...

Gerçekten de öyle mi?

Sesimizin yükseldiği her anda yaşanan bir panik duygusu, "aman gerilmeyelim" telaşı, gerilim yaratan kişiye karşı içeriği üzerinde pek durulmadan duyulan kızgınlık, kırılgan ve alıngan olmayı meşrulaştıran, hatta kadın olmanın doğal bir uzantısı sayan bir politik ortam. Görünüşte şiddet ve gerilimi reddeden barışçıl toplantılar yapıyoruz; ardında ise çoğu kez, büyütülen, biriktirilen, patlamak için yer ve neden arayan sessiz gerilimler yaşıyoruz. Bunun, geçmişteki olumsuz politik deneyimlerimize verilmiş gerçek bir cevap olduğunu düşünebilir miyiz?

İnatçı tartışmalar yaparak, birbirimize bağırdıktan sonra kol kola girip yürümeyi becerebilmek, yalın ve açık olmayı bir yaşama yöntemi haline getirmeyi becerebilmek ve gerilimi esas olarak bu yöntemle kişisel ilişkilerimizden kovmak, bugünün kaskatı kesilmiş, ufak hesaplara boğulmuş politik ortamına feminist bir alternatif olamaz mı örneğin?

"Kadın" değerlerinin ne kadarını gerçekten kendimizi donüştürmek ve dünyayı da bu dönüştürme faaliyetine dahil etmek için, ince eleyip sık dokuyarak, tarihsel ve kültürel kökenlerini bularak oluşturduk?

Bunları erkek-egemen tezlere karşı tepkisel bir biçimde anti-tez olarak oluşturmuş ve verili durumumuza da çoğunlukla iyi oturan bir giysi gibi kolayca benimsemiş olabilir miyiz?

Biliyorum, bunlar uzun uzun konuşarak benimsemeye karar verdiğimiz şeyler değil; ama sanki gizli bir el bizi, karşı çıktığımız "tezlerin" tam karşısında bir noktaya doğru savuruyor ve bana öyle geliyor ki bu noktada yine bilinç ve iradeyle üretmiyoruz, yine erkek-egemenliği tarafından, bu kez tersinden belirleniyoruz.

Kalıcı değerler yaratabilmek ve kendi önerilerimizi tarihe geri çevrilmez bir "alternatif" olarak sunabilmek, hatta dayatabilmek için farklı bir kadın kimliğinin köşe taşlarını oluşturmamız gerektiğine inanıyorum. Bir cinse, bir gruba, bir egemen değere "göre" kurarak değil, onlardan bağımsız olarak.

Dünyanın feminizme ve onun "tezlerine" çok ihtiyacı var çünkü.

Şöhret Baltaş

Behice Boran: (1 Mayıs 1910 - 7 Ekim 1987)

12 Eylül'de kapatılan Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) son genel başkanı, sosyolog. Hayatı Türkiye'de bir dönem sol hareketin tarihi oldu. Hatta, ölümünden birkaç saat önce TKP ve TİP'in birleştiğini kamuoyuna duyurmuştu. Universitede öğretim üyeliği yaptığı yıllarda *Yurt ve Dünya*, *Adımlar* dergilerini çıkardı. 1948 yılında Pertev Naili Boratav ve Niyazi Berkes ile birlikte siyasi görüşleri nedeniyle kadroları kaldırılarak üniversiteden uzaklaştırıldı. Oysa o, hocalık yapmayı sevmişti. 1965'te milletvekili olduğu günde dahi gönlünün hâlâ üniversitede olduğunu söylüyordu. 1950'de Barışseverler Cemiyeti'nin ilk genel başkanı oldu. Cemiyet, Menderes hükümetinin Kore'ye asker göndermesini kınama bildirisi yayınlayınca kapatıldı ve Boran on beş ay hapis cezasına çarptırıldı. 1962'de Türkiye İşçi Partisi'ne üye ve daha sonra da bu partinin genel başkanı oldu. Behice Boran, 12 Mart 1971 muhtırasından sonra tutuklanacak ve yine hapis cezasına çarptırılacaktı. 1974 genel affından yararlanarak hapisten çıktıktan sonra, TİP'in genel başkanlığına yeniden seçildi. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra yurt dışına çıktı. Daha sonra "yurda dön" çağrısına uymadığı gerekçesiyle 1981'de yurttaşlıktan çıkarıldı. Tüm bu siyasi mücadelelerin ötesinde Behice Boran'ın bir de ailesi vardı. Hayatının bu alanında ise Boran, kadın, eş, anne ve hatta gelin olarak tüm kadınların yaşadığı zorlukları ve çelişkileri yaşadı.

Seyyan (Oskay) Hanım: (? - 16 Mayıs 1989)

Yaşamı hakkında elimizde neredeyse hiç bilgi yok. Ama onu, 1932 yılında plağa kaydedilen ilk Türkçe tango olan "Mazi Kalbimde Yaradır"ı seslendiren kişi olarak tanıyoruz. Seyyan Hanım, henüz İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda öğrenciyken, besteci Kaptanzade Ali Rıza Bey'in "Akşam Garipliği", "Hicran", "Zavallı Aşk" şarkılarını plağa kaydetmiş. Ama asıl ününü Türkçe tangoları seslendirdiğinde elde etmiş. Ülkede henüz düzenli bir radyo vericisinin bulunmadığı 1930'ların ikinci yarısında, Boğaz vapurlarında gramofondan yerli, yabancı tangolar onun sesinden dinlenirmiş. Sesi sadece vapurdakilere değil, Boğaz'ın her iki yakasında oturanlara kadar ulaşırmış. Hiçbir kıymetin bilinmediği bu ülkede, Seyyan Hanım'ın da radyo arşivinde bulunan kayıtları 1986'da "eskidir" gerekçesi ile çöpe atılmış. Öldüğünde TRT ve basın bu değerli insanı tek bir sözcükle bile anmamış. Seyyan Hamm'dan bugüne sadece kulaklarda hoş bir seda kalmış.

Adile Sultan: (23 Mayıs 1826 - 12 Şubat 1899)

Padişahların kızları arasında Divan şairi olan tek kadın. Kardeşleri Abdülmecit ve Abdülaziz. II. Abdülhamit ise yeğeni. Bu hükümdar bolluğu arasında Adile Sultan sarayda kendine sağlam bir yer edindi. Abdülaziz'i "Unutma ki erkek olsaydım şimdi padişah bendim!" II. Abdülhamit'i de, "Neden dediğimi yapmıyorsun? Senin halamın ve yaşça büyüğünüm" diyerek azarlaması meşhur. Kadınların içtiğini pek duymadığımız nargilenin tiryakisi olan bu kadına, nargilesini ve kahvesini II. Abdülhamit bizzat sunarmış. Bu güzel yüzlü, ince yapılı, kumral ve ela gözlü sultan, Tanzimat sonrasında harem kadınlarının dışa açılmalarına öncülük etti. Saray içindeki ve çevresindeki, evlerinden çıkmaları oldukça sınırlı kadınları gösterilere ve mesire yerlerine götürerek, onları saray dışındaki yaşama katmaya çalıştı. Ramazan davetlerinde saraya hanım sultanları, yabancı elçilerin eşlerini ve kızlarını çağırıyor, onları aynı salonda, erkeklerden bir paravana ile ayırarak ağırlıyordu. Alafranga ve alaturka konserlere kadın davetlilerin de katılmasını sağladı. Adile Sultan ın çabaları daha çok kentli, üst sınıftan kadınlara yönelikti. Ne olursa olsun, yaptıkları tutucu çevrelerin tepkisini çekiyordu. Adile Sultan bu tepkileri dindarlığı ve hayırseverliği ile bertaraf edebildi. Ne var ki, tarihin erkekler tarafından yazılmasından o da nasibi almış, münacaat, naat, methiye, mersiye ve tasavvufî gazellerle dolu kendi "Divan-ı Adile"si basılmamıştır.

Emma Goldman: (1869 - Mayıs 1940)

Muhafazakâr çevreler onun Amerika'nın en tehlikeli ajitatörlerinden biri, bir "canavar" olduğu konusunda hemfikirdi. Oysa hayranları için, o hayatını siyasal idealine adamış karizmatik bir kahraman, efsanevi bir kadın. "Kızıl Emma" idi. Amerika'ya henüz on yedi yaşındayken bir işçi olarak geldi. 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda çıkan olaylardan sorumlu tutulan ve idam edilen anarşistlerden etkilenerek yirmi yaşında anarşist mücadeleye katıldı. Hitabet yeteneği, örgütçülüğü ve harekete olan inancı sayesinde kısa zamanda anarşist hareketin ileri gelenlerinden biri oldu. Yirminci Yüzyıl'ın başında Amerika'yı sarsan işçi hakları mücadelesinde ön saflardaydı. Tanrıtanımazdı. Özgür aşkı savundu. Yirmi altı yaşında Viyana'ya tıp okumaya gittiğinde Sigmund Freud'un derslerine de katıldı. 1906'da çıkarmaya başladığı *Mother Earth* (Toprak Ana) dergisi, Emma'nın zorunlu askerlik karşıtı bir dernekteki çalışmaları ve savaş karşıtı görüşleri nedeniyle hapse atılmasından sonra kapatılacaktı. Daha sonra Sovyetler Birliği'ne giden Emma, burada önce devrimin coşkusuna kapıldıysa da, devrimin yarattığı baskılar onda düş kırıklığına yol açtı. Doğum kontrolü ve eşcinsellerin özgürlüğü için mücadele etti. Savaş karşıtlığından doğum kontrolünü desteklemeye kadar pek çok nedenden dolayı hapse girdi. Savaş muhalifiydi ama 1936'dan başlayarak üç yıl boyunca İspanya İç Savaşı'nda anarşistlerin yanında yer aldı. Amerika, Sovyetler Birliği, Hollanda ve Fransa'ya girmesine izin verilmedi. İdeallerine bağlılığı ve cesaretiyle hayranlık uyandırmasına karşın, kimi radikallere ve feministlere yönelik küçümseyici tavırları çağdaşları arasında hayal kırıklığı yarattı.

Bir dönüm noktası:
dayağa karşı yürüyüş

Çok iyi hatırlıyorum. 87'de yapılan Dayağa Karşı Yürüyüş'ü annemlerin Zeytinburnu'ndaki gecekondusunda, komşularla beraber TV'de seyretmiştim. Ben yapılan bu rengârenk yürüyüşü hayranlıkla izlerken, komşu kadınlar beni azarlamaya başladı. "Niye bize haber vermedin, biz de giderdik," dediklerinde çok şaşırdım. "Benim de haberim yoktu," dedim. "Bir de okuttuk seni o kadar. Böyle şeylerden de haberin olmayacaksa, ne işe yarar o senelerce okumaların," diye bana söylemediklerini bırakmadılar. Ben onların azarlarından kurtulmak için, "Bunlar dayak yiyen kadınlar, siz dayak yemiyorsunuz ki, ne işiniz var orada?" dediğimde, Hatçe teyzenin, "Ah kızını, benim otuz bir senedir dayak yemediğim gün yok, okumuşsun ama dünyadan haberin yok senin. Ya babadan, ya kocadan dayak yemeyen kadın var mı bu dünyada?" demesini hiç unutamam. Yıllarca her gün görüşüp sohbet ettiğim birçok kadının dayak yediğini o gün öğrenmiş, heyecan, utanç, acı gibi birçok duyguyu aynı anda yaşamıştım o gün.

Dayağa Karşı Yürüyüş'ün on üçüncü yıldönümü dolayısıyla, o tarihte yürüyüşe katılan kadınlardan ulaşabildiklerimiz "Ne bekliyordunuz? Hangi duygularla gittiniz? Kadın hareketine etkisi ne oldu?" şeklindeki sorularımızı cevapladılar.

Nazmiye Güçlü

Şirin Tekeli: Toplantı ve gösterilerin tamamen yasak olduğu yıllarda yaşıyorduk. Türkiye kadar derinliğine patriyarkal ve maço bir toplumda ve hele demokrasi tümden askıya alınmışken "kadın bedenini" sorunsallaştırmak çok zor bir işti. Kadın bedeni üzerindeki erkek şiddetinden söz etmek, tam bir tabuydu. Çünkü cins hiyerarşisini en çıplak ve acımasız biçimiyle ortaya koyuyor. "kadın-erkek el ele" safsatalarını çökertiyor, "sosyalizm gelip kadınları da kurtaracak" ütopyalarını silip süpürüyordu. Teorik ve stratejik açıdan aile içi şiddeti teşhir ve telin etmenin kritik önemi aşikârdı. Bütün bu nedenlerden dolayı 1987 de yapılan protesto yürüyüşü, Türkiye'de feminizmin rüştünü ispat eylemidir. Aynı şekilde, kemalistlerle feministlerin ve "dost" sayılan solcu erkeklerle kadınların ayrışması da bu noktada olmuştur.
Feminist hareket yalnız ideolojik olarak değil, yapısal olarak da ruştunu ispatlamaktaydı. 17 Mayıs sabahı Yoğurtçu Parkı'na giderken içimdeki korku ve endişeyi atamamıştım. Polis ne yapacaktı? Yürüyüşe kaç kişi gelecekti? Sayımız 250-300'ü geçecek miydi? Çevre ve toplum ne tepki verecekti? Ama korktuğum hiçbir şey olmadı. Rengârenk kadın kıyafetleri, bu yürüyüşü o yıla kadar katıldığımız tüm diğer (sol) yürüyuşlerden nasıl bambaşka kılmıştı. Başarmıştık. Feminizm, bu eylemle birlikte bir harekete dönüştü. İlk bilinç yükseltme toplantılarında kendimizden "hareket" diye söz ettiğimizde Stella her zamanki zeki eleştirmenliğiyle bize kızardı. Ama sanırım o da, bu yürüyüşle birlikte artık bir "feminist hareket"ten söz etmenin haklılığını teslim eder.

Lale Aykent Tunçman: Toplantılara katılım umduğumdan iyiydi. Feminizme ilgi duyan çeşitli gruplardan kadınlar katılıyordu, ama yürüyüşten çok şey beklemiyordum ilk eylem olduğu için. Yürüyuş sırasında kadınlar pencerelerden alkışlarıyla destekliyor, sokakta yürüyenler de aramıza katılıyordu. Çok heyecanlıydı. Biz onları, onlar bizi alkışlıyordu. İlk defa feminist bir eylem yaptığım için çok heyecanlıydım. Heyecanlı gittim, tatmin olmuş döndüm. Orada sanki her şeyi yapabilirmişiz gibi hissettim. Ama yapamadık tabii... Kadın hareketinin başlangıcı oldu. Türkiye'de ilk defa kadınlar birlikte bir şey yapabildiklerini gördüler.

Gül Ozlen: İlk kadın yürüyüşü olmasının yanı sıra, erkeklerin ilk kez sadece en arkadan yürümesine izin vermemiz, slogan atmalarına izin vermememiz ve bu kararı o gün orada olup da onaylamayan kadınların olması, yürüyüş öncesi hazırlıkların son derece eğlenceli ve renkli geçmiş olması yürüyüşün en önemli özellikleriydi.
Bu yürüyüşle başlayan Dayağa Karşı Kampanya, Türkiye Kadın Hareketi için önemli bir dönüm noktasıdır. Dayağın bu kadar yaygın olduğu bir ülkede feministlerin ilk dışa dönük eyleminin dayak çerçevesinde yapılmış olması bence (halen) çok doğrudur.

Handan Koç: Giderken çok heyecanlıydım. İyi ya da kötü önemli şeyler olacağını düşünüyordum. 12 Eylül sonrası yapılan ilk miting olacaktı. Ama daha da önemlisi Türkiye'nin gördüğü ilk feminist gösteri olacaktı. Bu nedenle nasıl bir gün olacağını çok merak ediyordum. Bu miting evlerimizde yaptığımız saatlerce süren toplantılar sonucunda gerçekleşecekti. "Anneler Gününde böyle bir şey yapalım." diye öneren arkadaşımıza pek çok kadının tepkisi. "Bu olamaz, imkânsız!" olmuştu. Tertip komitesinde olduğum için çok fazla sorumluluk duygusu ve heyecanla gittim mitinge.
Bu miting, kadın hareketi diye bir şeyden bahsedilmesini meşru kıldı. Bir fikir kendini örgütlü bir topluluğun eylemi şeklinde gerçekleştirmiş oldu. Gerçek bir dertten bahsediyorduk. Bir yarayı, üstelik çok fazla kadının gizli gizli çektiği, ortak bir yarayı açık ettik. Sebeplerinden bahsettik. Bunun gizli kalmasına artık müsaade edilmeyeceğini kadınlar ilan etmiş oldular.

Sevgili Nursel 'Dayağa Karşı' meydan okuyan ilk kadınlardandı. Yürekli açıklamaları ile hepimize örnek oldu. Bu konuda sözlü-yazılı çabalarını hiç esirgemedi. 1987 yürüyüşümüzde olduğu gibi, diğer eylemlerimizde de anısıyla hep aramızda...

elian babasına kavuştu

ama küba ona kavuşamadı

Elian Gonzales uzun bir süredir ABD ve Kuba arasında önemli bir mücadelenin simgesi oldu. Konu diplomatik bir sorun olarak görünse de, iki taraf açısından da ideolojik bir mesele aslında. Kübalılar Elian'larını emperyalist ABD'ye kaptırmamaya kararlıydılar, ABD ise, komünizmin kızıl vahşetinden nasılsa kurtulan Elian cığa özgurlüğünü hediye etme söylemini güçlendiriyordu. Ama uluslararası hukuk kuralları ve Amerikalı'ların pek meraklı olduğu ailenin birliği açısından Elian'ın yaşayan tek ebeveyni olan babasına geri verilmesi gerekiyordu. Ancak ABD'de Kuba karşıtı kamuoyu Elian'ı geri vermemeye kararlıydı, ABD yönetimi ise biraz da bu kamuoyuna sırtını dayayarak, Kuba'nın haklı olarak korsanlık dediği Elian ın alıkonulması durumunu uzattıkça uzatıyordu. Sürecin bir aşamasında ABD Adalet Bakanı Janet Reno, Elian'ın geri verilmesi konusunda kararlılık gösterdi. 5 Ocak günü Elian ın babasıyla arasında sıcak, sevgi dolu bir ilişki olduğunu, Elian konusunda karar verecek tek yetkilinin babasından başkası olamayacağını açıkladı ve Elian'ın 14 Ocak'ta babasına teslim edilmesi konusunda Miami'de karanlık işlerle uğraşan büyükamcasını uyardı. Ama bunu izleyen günlerde Elian ı babasına kavuşturmak için gerekli önlemleri almakta aynı kararlılığı göstermedi ve çocuğun teslim tarihini durmadan erteledi. O sırada Küba'da Elian'ın geri alınması yönünde çok kalabalık kitlesel gösteriler düzenleniyordu. ABD'deki ilk günlerinde, "Sınıf arkadaşlarım sıramı kimseye vermesin, geri döneceğim," diyen Elian a yönelik tüketim kampanyası başlamıştı bile. Bütün bunlarda Janet Reno'nun sorumsuzluğunun payı büyüktü. Elian a annesinin matemini tutma imkânı tanınmadığı gibi, babasının teselisinden de mahrum bırakıldı. Annesi öldükten beş gün sonra büyükamca Elian ı Disneyland'e götürdü, onun Kuba-Amerika Ulusal Vakfı nın maskotu olmasına izin verdi. Büyükamcanın en son numarası ise Elian ın Küba'ya dönmek istemediğini açıkladığı yeni video filmidir. Janet Reno, küçük çocuğun başrolde olduğu bu sirk atmosferinin sürmesinde bir sakınca görmemiş, büyükamcaya bu gibi davranışlarını sona erdirmesi yolunda bir uyarıda bulunmamıştı. Oysa bunlar Elian'ın amcasının sorumluluğundan alınması için yeterli nedenlerdi. Reno, Küba ve dünya kamuoyunun haklı baskısı altında gösterdiği kararlılığı, kararını hayata geçirirken de gösterebilir ve Elian'ın Küba'ya derhal iade edilmesini sağlayabilirdi. O işi ağırdan alırken büyükamca da Elian'ın ABD'de kalması için karşı dava açtı. Kazanma ihtimali yok ama dava sonuçlanıncaya kadar, Elian Birleşik Devletler'i terk edemeyecek. Oysa babasının Elian ı geri alma hakkı var ve geçtiğimiz günlerde Elian babasına iade edilmek üzere silahlı birliklerce büyükamcanın evinden alındı. Koca koca silahlar Elian ı korkuttu, neye uğradığını anlamadan bir uçağa bindirilip Washington'da bekleyen babasına teslim edildi. Şimdi, dava sonuçlanıncaya kadar baba oğul ABD'de kalacaklar. Bir çocuğun bu kadar hırpalanmasına, zaten annesini kaybetmişken babasından da uzak kalmasına izin verenler bunu üstelik özgürlük adına yapıyorlar.

Bosna'da yerel seçimler yapıldı

işlamcılar nihayet kaybetti

Nisan ayının 8'inde Bosna-Hersek'de Dayton Anlaşması'ndan sonraki ikinci yerel seçimler yapıldı. Bosna'nın 4.3 milyonluk nüfusundan seçmen olarak kayıtlı olan 2.5 milyonu 3300 yerel yönetici için sandık başına gitti. Seçime katılımın yüzde 70 oranında olduğu saptandı.

Dayton anlaşması gereği Bosna'da seçimleri Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü düzenliyor. Batılı ülkeler seçim sonuçlarının buraya yapacakları yardımı etkileyeceğini ifade etmekten çekinmiyorlar. O kadar ki, ABD Büyükelçisi Thomas Miller, "Bu yıl bazı şeyleri başarabilirsek, Amerikan halkını ve liderlerini yardımlarına devam etmeye ikna etme şansımız olur," demekten çekinmiyor. Yani uygun partiye oy ver, yardımı al! Oysa dış yardım Bosna'nın sorunlarına çare olmuyor.

Geçtiğimiz beş yıl içinde Bosna'ya yapılan 5.1 milyar dolarlık yatırım sonrası, işsizlik yüzde 60'ın üzerinde seyrediyor. Kimse bu durumdan pek memnun değildi tabii, sandıklarda görevli "barış gücü" askerlerine sopayla saldıran bir adam tutuklanmış. Ama bazı bölgelerdeki boykot dışında seçimlerin sakin geçtiği söyleniyor.

Seçimlerde yaşanan en önemli değişiklik savaş sonrası Boşnaklar'ın ezici bir çoğunluğunun desteklediği Aliya İzzetbegoviç'in (kendisi Türkiye'deki İslamcıların da kahramanıydı) partisi Müslüman Demokratik Eylem Birliği'nin ilk defa seçimlerden mağlup çıkması. Saraybosna şehrinde, işçi sınıfının yoğun olduğu Tuzla bölgesinde, Doğu Gorazde şehrinde ve Bihaç ve Zenica merkezinde seçimleri muhalefetteki Sosyal Demokrat Parti kazandı. SDP, Sosyalist Enternasyonal üyesi, "kontrollü özelleştirmeden" yana, buna karşılık milliyetçilik karşıtı ve parti olarak da çokuluslu. Kötünün iyisi yani. Ülkenin iktisadi kaderini değiştirmez ama hiç olmazsa savaş suçlularının yargılanması için çabalar, savaş kışkırtıcılığı yapmaz. Müslüman Demokratik Eylem Birliği Partisi gibi kadınların kendilerini anneliğe vakfetmeleri yönünde önlemler almaz. Sırp Bolgesinde ise milliyetçi Sırp Demokratik Partisi seçimleri önde götürdü. Aynı şekilde Hırvat Demokratik Birliği de önemli oy aldı. Bosna'da savaş yüzünden yaşadığı yeri terk etmek zorunda kalmış 4.2 milyon kişi var. Bu durunda bunların içinde, en azından Boşnak bölgeleri dışındakilerin evlerine dönmeleri zor görunuyor. *

afganistan'da okullar açıldı

ama kız öğrencilere kapalı

Taliban ın iktidarı ele geçirdiği dört yıldan bu yana kız öğrenciler okullara kaydedilmedi. Kızların okula gitme meselesi ne zaman gündeme gelse, radikal İslamcılar başkente yürüyor ve kızların okula gitmelerini engelliyor. Afganistan Milli Eğitim Bakanı Abdul Salam Hanefi, bunda bir sorun görmüyor. Kızların mahalle camilerinde verilen düzenli din derslerine katılmaları yasak değil çünkü. Bakana göre, bu camilerde profesyonel bir din adamları kadrosu hizmet vermekte. Hem sonra bu savaş yıkıntıları içindeki ülkede, kızlar evlerinde de özel eğitim alabilirler. Öyleyse, bu, ilk ve ortaokullara gitmeme meselesinde kopartılan yaygara niye? Taliban ın eğitim politikası, kızları resmi devlet okullarından dışlamaya ve onların evlerine dönmelerini sağlamaya yönelik. Kızlar, en fazla mahalle camilerinde toplumsal hayata karışabiliyor. Dolayısıyla, Afganlı ailelerin bir kısmı kızlarını okutabilmek için komşu ülke Pakistan'a göçüyor. Buna nail olan şanslı kız çocuğu sayısı kaç acaba? İlk ve ortaokullarda durum böyleyken, üniversiteler de bu eğitim politikasından paylarına düşeni alıyor. Afganistan'daki beş üniversitede tek bir kız öğrenci yok. Yüksek öğrenimden sorumlu bakan Nagmani, Kabul Üniversitesi nin on dört ayrı dalda eğitim verdiğini ama (nedense!) tek bir kız öğrencinin hâlâ başvuruda bulunmadığını söyleyerek hayıflanıyor. Söz ettiği kızlar, acaba ilk ve ortaöğretim kurumlarında okumuş ve kendi inisiyatiflerivle mi üniversitelere gelmemeyi tercih etmişler? Bakanın kızlar için eğitim kurumları açılmasını açıklayan çok inandırıcı bir gerekçesi var: öğretmen eksikliği! Dillerinde, "Kadın, erkek, genç, yaşlı herkes için eğitim istiyoruz" nakaratı. Diğer taraftan, kapı dışarı edilen binlerce kadın öğrenci ve memur... Nisan ayında, kapı dışarı edilenler sadece kız öğrenciler olmadı. Afganistan'da bakanlıkların neredeyse yüzde 50'sini oluşturan kadın görevliler de bu ay işlerinden oldu ve ücretlerini alamadı.

Espido Freire: "eleştirmenlerin tamamı erkek"

Türkiye'de henüz tanınmayan İspanyol yazar Espido Freire, genç yaşına rağmen üçüncü kitabı *Dondurulmuş Şeftaliler* adlı romanıyla Planeta Ödülü'nü kazandı. Batı dillerinden önce Türkçe'de yayımlanan roman üç kadını anlatıyor.

Kitabının tanıtımı için dört günlüğüne Türkiye'ye gelen Espido Freire henüz yirmi beş yaşında. Şu anda doğum yeri olan Bilbao'da yaşıyor. Romanlarından önce küçük hikâyeler, şiirler yazan Freire nin ilk romanı *Irlanda* (1998) ve ikinci romanı *Donde siempre es octubre* (1999) eleştirmenlerden oldukça iyi övgüler almış. Pek çok dilde yayımlanan her iki roman da yakında Güncel Yayıncılık'tan çıkacak.

Şöyle diyor Freire: "Kendimi 'yeni anlatıcılar' adı verilen grupla özdeşleştirmiyorum. Onlarla ortak olan tek yönüm yaşım. Benim yazınsal anlayışım başka bir yöne gidiyor. Onları karakterize eden gerçeklik beni son derece sıkıyor. Ben fantastik dünyalarla ilgilenmeyi yeğliyorum. Anlatılmamış öykülerin derinliğine inmeye, insanların karanlık yanlarına, kişisel ve sosyal baskı konularına değinmeye çabalıyorum."

Konservatuarda şan eğitimi alan, İngiliz filolojisini bitiren Freire, erkeklerin kitaplarından ziyade fiziğiyle, yaşının genç oluşuyla ilgilenmelerinden şikâyet ediyor. Kitabı Türkçe'ye kazandıran Zeynep Onal Karaca'nın akıcı ve güzel çevirisiyle sohbet ettiğimiz Freire'nin anlattıkları Türkiye'deki çeşitli kesimlerden kadınların yaşadıklarıyla bire bir örtüşüyor.

Yazmaya nasıl başladınız?
Küçükken ablam beni bir gün kütüphaneye götürdü, gidiş o gidiş, bir daha çıkamadım oradan. Kitabını birini verip birini alıyordum. 20. yüzyıla kadar olan klasiklerin neredeyse tümünü okumuştum. Ayrıca kitabın iyi veya kötü olması fark etmiyordu, elime ne geçerse okuyordum. Günde bir veya iki kitap okuyordum, korkunç bir şeydi. Bir zaman sonra beynim acayip dolmuştu, hatta bu bende çok küçük bir hafıza kaybı yaratmıştı. Sonra şiir ve küçük öyküler yazmaya, daha sonra biraz genişletip kısa romanlar yazmaya başladım.

İspanya'daki kadınların sorunlarıyla ilgileniyor musunuz?
Bir yazarın roman yazmak, çeşitli konulardan bahsetmekten önce ilk görevinin sosyal sorunlarla ilgilenmek ve bu sorunları yansıtmak olduğunu düşünüyorum. Beş dergiye günlük yazılar yazıyorum. Bu dergilerden birisi Kolombiya'ya özgü tipik bir erkek dergisi. İçinde çok güzel, seksi kadın fotoğrafları var. Tamamen çıplak değiller ama sonuçta yine de bir nesne olarak kullanılıyorlar. Mesela ben o dergide madalyonun öbür yüzünü gösteriyorum. Biz kadınlar erkeklerin seks nesnesi değiliz: bizi öyle göremezsiniz diyorum. Aşağı yukarı öbür dergilere de bu tür şeyler yazıyorum. Romanlarımda da kadınlardan çok bahsediyorum. Ve 1999'da İspanya'da ilk defa iki kadın aynı anda Planet ödülü için finalist olarak seçildi. Ben çok genç bir yazar olarak beklenmedik bir şekilde ödülü aldım. Ardından inanılmaz eleştiriler almaya başladım. Hakkımda şöyle şeyler yazıyorlardı: Bu kız nasıl giyiniyor, saçını nasıl yapıyor, ne tür makyaj yapıyor, güzel bir kız, o nedenle ödül verilmiş olabilir, çok genç vb. Erkekler böyle şeylerle karşılaşmıyor. Hiç yazarlığımla ilgili, edebiyatla ilgili düşüncelerimden bahsedilmiyor, oysa benim için önemli olan bunlar

Feminist misiniz?
Benim bağlı olduğum genç kuşak post-feministler olarak adlandırılabilir. Kadınlarla iki açıdan ilgileniyorum. Birincisi, kadınlara kötü davranılıyor, çok acı çekiyorlar. İkincisi, kadınlara yapılan cinsiyetçi dayatmalar, bana çok acı veriyor.

İspanya'daki kadınlardan biraz söz edebilir misiniz?
Gençler arasında okuma oranı oldukça yüksek, orta sınıftan çok fazla çalışan kadın var. Her zaman bunlar yönetici konumunda değiller ama çalışıyorlar. Fakat kötü muamele gören kadınlar var, kocaları tarafından dövülüyorlar, çok çocuk sahibi kadınlar var.

Bu kadınlar için yapılan çalışmalar var mı?
Kötü muamele gören kadınlar için evler var, bazıları devlet tarafından bazıları kadınlar tarafından, işletiliyor. Adresleri genelde kocalardan gizleniyor. Bu evlerde kadınlara danışmanlık, psikolojik destek veriliyor. Kendilerine güvenlerini kazanana kadar orada kalıyorlar.

İspanya'daki kadın yazarların durumu nedir?
İspanya'da günümüz kadın yazarlarının kitapları çok okunuyor, yüzde 70 gibi bir oran verebilirim. Çünkü konular, yazma biçimimiz oldukça ilgi çekiyor, basında çok bahsediliyor. Her tür kadın yazar bu ilgiyi görüyor. Ama şöyle bir şey var: bugün eleştirmenlerin tamamı erkek ve gazete yazarlarının da tamamı erkek, dolayısıyla erkek gözüyle yazıyorlar ve bize karşı çok zalim davranabiliyorlar

Kadınlar kendi yeteneklerini ortaya koymakta biraz güvensiz davranabiliyor, siz ne düşünüyorsunuz?
Evet gerçekten de öyle. Mesela yazıyorlar kimseye göstermiyorlar ya da önce birilerinden onay almak istiyorlar. Üstelik bu sadece yazın dünyasında değil, başka alanlarda da böyle. Ben yapamam, başaramam diye düşünüyorlar sanırım. Bazıları da koca, çocuk, ev işi gibi sorumluluklarından dolayı başka hiçbir şey yapacak durumda değiller.

Evlilik konusunda ne düşünüyorsunuz?
Yirmili yaşlarımda evlenip çocuk yapmayı düşünüyordum ama sonra hayır, işimi yapmalıyım dedim. Özgürlüğümü korumalıyım diye düşünüyorum. İspanya'daki erkekler evlilikten korkuyorlar, birlikte yaşamak istiyorlar. Birlikte oldukları kadının her türlü işi yapmasını istiyorlar ama o kadına bağlanmak, sorumluluk almak istemiyorlar, sıkılınca çekip gitmek istiyorlar.

Şu anda üzerinde çalıştığınız yeni bir kitabınız var mı?
Evet bir aşk romanı yazıyorum. Diğer romanlarımda hep aşk acısından bahsettim. Üzerinde çalıştığım roman ise yaşayanların değil ölülerin dünyasında geçiyor.

Nevin Cerav

Marion, Agnes, kadın arkadaşlığı...

agnes browne

Film, sıradan yedi çocuklu İrlandalı bir kadının yaşamından bir kesit sunarken, kadının yaşamının değişmesi gerektiğine dair bir şey söylemiyor

19. Uluslararası İstanbul Film Festivali nin Kadın Öyküleri Bölümü'nde yeralan Angelica Huston'ın yönetmenliğini yaptığı ABD-İrlanda yapımı *Agnes Browne* isimli film tam anlamıyla popüler sinemaya bir örnek oluşturmaktadır. Bu film eğlenceli, yer yer dramatik öğeler taşıyan duygusal bir film olarak değerlendirilebilir.

Film, 1967 yılında Dublin'de geçer. Agnes Browne, yedi çocuklu bir duldur. Geçim kaynağı pazarcılıktır ve kazandığı para hayatını sürdürebilmesi için ucu ucuna yetmektedir. Agnes in en iyi arkadaşı, pazarda da yan yana tezgâh açtığı Marion'dur. Agnes ve Marion'un arasında, yakın arkadaşların arasında olduğu gibi ortak bir dil vardır. En önemlisi de birlikte gülebilmeleridir. Marion evlidir ve kocasıyla ancak üç kez orgazm yaşayabilmiştir (Marion'un deyimiyle organizma). Bunu Agnes'le paylaşır ve Agnes'in "organizma"yı hiç yaşamamasını hayıflanarak karşılar. Yaşamda böyle bir deneyimin yaşanması gerektiğini, orgazmın nasıl bir duygu olduğunu Agnes'e anlatmaya çalışır. O andan itibaren de zaten Agnes'e ilgi duyan yakışıklı Fransız fırıncıyla Agnes in arasını yapmaya çalışır. Filmin bir başka öyküsü de erkeklerin karanlık dünyasını anlatan tefeci Billy'dir. Agnes kocasının cenazesini kaldırabilmek için Billy'den borç para almak zorunda kalır. Ondan aldığı parayı faiziyle geri öder. Ancak Billy, Agnes in babası gibi kumara eğilimi olan çocuklarından birini (burada Agnes'in kocasının kumarbaz olduğunu öğreniyoruz) daha fazla kumara alıştırarak yaşamlarında sürekli tehdit unsuru olmaya devam eder.

Filmin bence kayda değer tarafı, kadın arkadaşlığının altı çizilerek vurgulandığı bölüm. Marion memesinde bir vumru fark eder ve biraz da Agnes'in zorlamasıyla doktora gider. Bir sürü testten geçtikten sonra meme kanseri olduğu anlaşılır. Marion Agnes'e bunu söyleyemez. Agnes durumu Marion'un kocasından öğrenir. Öğrendiğini Marion'a belli etmez. Bundan sonra iki kadın birlikte daha çok vakit geçirmeye başlar. Marion, Agnes ve kendisi için uzun süredir gitmek istedikleri, ancak yeterli parayı bir türlü denkleştiremedikleri Tom Jones konserine iki kişilik bilet alarak Agnes'e sürpriz yapar. Ölmeden once tek hayali araba kullanmak olan Marion, Agnes'in de desteğiyle ehliyet alma kurslarına başlar. Kursun ilk günü, iki arkadaşın aralarında oluşturdukları espri anlayışıyla eğlenceli olarak başladığı sırada Marion fenalaşır ve Agnes'in kollarında ölür. Filmin bundan sonraki bölümü, klasik film anlayışı içinde bilinen bir biçimde sona yaklaşıyor ve gittikçe sıkıcılaşıyor. Agnes, oğlunun Billy'ye olan kumar borcunu ödeyebilmek için Tom Jones konserinin biletini satmak zorunda kalır. Her zamanki gibi olaylar olumlu bir şekilde gelişir, mucizevi bir şekilde Tom Jones, olaylara karışır ve mutlu son! Agnes havaline kavuşur, Tom Jones'un konserine onun kolunda ve bir limuzin içinde gider.

Filmin özellikle Tom Jones ile ilgili bölümleri gereksiz bir şekilde abartılı. Belli ki ticari kaygılar güdülerek yapılmış. Agnes Browne, yedi çocuğuyla birlikte yaşayan, maddi sıkıntılarına rağmen yaşam dolu, hayatı seven, yaşamı olduğu gibi kabullenmiş bir kadın şeklinde perdeye yansır.

Huston, filminde sıradan yedi çocuklu İrlandalı bir kadının yaşamından kesit sunarken, kadının yaşamının değişmesi gerektiğine dair bir şey söylememektedir. Filmde kadın yönetmene hiç uymayan ve düpedüz erkek söyleminin yer aldığı bölümler de bulunmaktadır. Örneğin, Agnes, Fransız fırıncıya, "Bir erkeğin yardımına muhtaç olmadan tek başıma ayakta durabilmem gerekiyor" derken, özellikle büyük oğlunun annesini koruması gerektiği düşüncesi filmin başından itibaren seyirciye verilir ve filmin sonunda yine büyük oğlunun desteğiyle Agnes tefeci Billy'ye karşı koyar (büyük oğlu artık erkek olmuştur ve Billy'ye yumruk atar).

Ayrıca, filmin sonunda Agnes hiç düşünmeden hayatının erkeği Tom Jones'un kollarına kendini atar. Böylece yönetmen bir taraftan çelişkili bir durum yaratırken bir taraftan da kadının erkeklerin yardımı olmadan ayakta duramayacağı mesajını verir.

Filmde sevdiğim ve ancak bir kadın yönetmen tarafından aktarılabileceğine inandığım şey ise, kadın arkadaşlığının işlendiği -ki bu arkadaşlıktan öte duygudaşlıktır- ve kadınların cinselliği algılayış biçimlerini içtenlikle dile getirdikleri bölümlerdir.

Feryal Saygılıgil

Şiir ve öykü yarışması "Zinin Yaşam Işınları"

"Kadınlar gelin hep beraber yeni yaşam özlemlerimizi öykü ve şiirlerimizle yaşama katalım." diyen Dicle Kadın Kültür Merkezi, kadınları şiir ve öykü yarışmasına davet ediyor.
Kürtçe ve Türkçe olarak düzenlenen yarışmanın katılma koşulları şöyle belirlenmiş:
Her dalda ödüle değer eser bulunması halinde, birincilik, ikincilik ve üçüncülük ödülleri verilecek.
Yarışmaya katılan eserlerin yayınlanmamış ya da 28 Haziran 2000 tarihinden önce yayınlanmış (ilk baskı) olması gerekiyor.
Yarışmaya gönderilecek eserler daha sonra sahiplerine iade edilmeyecek ve Dicle Kadın Kültür Merkezi tarafından yayınlanabilecek.
Adaylar özyaşamöyküleri ve iki adet fotoğraflarıyla birlikte, eserlerini altı nüsha olarak gönderecekler.
Ayrıca kadın özgürlüğü, insan hakları, politika ve kültür alanında onurlu bir yaşam için çaba gösteren kişi, kurum ya da kuruluşlara da bir adet özel onur ödülü verilecek.
Adayların eserlerini en geç 15 Haziran 2000 tarihine kadar göndermeleri gerekiyor.

Adres: Asmalı Mescit mah. İstiklal cad. Terkoz çıkmazı, Kara Aslan apt. No: 8 Kat:4 Beyoğlu/İstanbul.

leyla gencer şan yarışması başlıyor

Yapı Kredi Uluslararası Leyla Gencer Şan Yarışması bu yıl, 29 Ağustos - 4 Eylül 2000 tarihlerinde Cemal Reşit Rey konser salonunda yapılacak. Üçüncüsü düzenlenen yarışma, 18-32 yaş sınırı içinde olan her milliyetten bütün ses gruplarındaki katılımcılara açık. Eleme, yarı final ve final olmak üzere üç aşamadan oluşacak yarışmayı yurdışındaki opera dergilerinin temsilcileri de izleyecek.
Ayrıntılı bilgi için
aşağıdaki telefonları arayabilirsiniz:
(0212) 252 41 20 - 252 47 00

tatlı bela: kadın isterse yapar, öyle mi?

Küçük bir kasaba. Sıfırı tüketmiş, üç çocuklu iş arayan yalnız bir kadın. Kendi zoruyla bir avukatın bürosunda işe giriyor. Dosyalama yaparken ilgisini çeken bir konuyu araştırınca büyük bir davanın başlamasına neden oluyor.

İşe gittiğinde sekiz yaşındaki oğlunu, altı yaşındaki kızını ve henüz dokuz aylık olan bebeğini bakıcıya bırakıyor. Bu arada uzun saçlı, motosikletli, yakışıklı komşusuyla tanışıyor. Flört ettiği komşu adamın teklifi üzerine çocukların bakımını ona emanet ediyor. Sonra da sevgili oluyorlar. Buraya kadar herşey normal seyrediyor. Ama gününün büyük bir bölümünü işe vermeye başlayınca işler sarpa sarıyor, suratlar asılıyor...

Tatlı Bela adıyla gösterilen film, Erin Brokoviç isimli bir kadının gerçek hayat hikâyesi. Zaten filmin bir yerinde kendisi de garson olarak görülüyor. En az Julia Roberts kadar güzel ve alımlı.

Erin Brokoviç rolünde Julia Roberts filmin her karesinde bakımlı ve güzel. Elbiseleri hep temiz ve dekolte. Film boyunca bir kere pantolonla bir kere de uzun etekle görülüyor. Günün her saatinde, sutyeninin kenarları görünecek kadar dekolte bluzlar ve mini etekler giyiyor. (Ama allah için Julia Roberts kıyafetleri o kadar rahat taşıyor ki, sanırsınız üzerinde bir kot bir tişört var.) Konuşurken hesap yapmıyor, ne düşünüyorsa söylüyor ve argo konuşuyor. Film gerçek hayattan uyarlanmış bir senaryo olmasına rağmen neredeyse, Julia Roberts'ın daha önce rol aldığı *Özel Bir Kadın* klişesinde çekilmiş. Bence filmde Brokoviç'in çocuklarıyla ilişkisi, parasızlığı, yalnız bir kadın olarak yaşadığı zorluklara dair ayrıntılar pek inandırıcı verilmemiş. Yoksa gerçek Erin Brokoviç çok şanslı bir kadın mı? Parasız olmasına rağmen bir giydiğini bir daha giymiyor, çocuklarından hiç biri ağaçtan düşüp bir yerini yaralamıyor, altı ve sekiz yaşlarında iki çocuğu da okula gitmiyor, bebeği ise neredeyse hiç sorun çıkarmıyor.

Filmden çıkan sonuca göre, üç çocuklu, yalnız bir kadın olabilirsiniz, bol dekolte elbiseler de giyebilirsiniz, hele de yeterince azimli olursanız hem bir işe kavuşup üç çocuğunuza bakan bir sevgili bulabilirsiniz hem de tüm kasabayı bir illetten kurtarıp kahraman olursunuz. Yeter ki isteyin... Ama 'rol yapandan sorma, çekenden sor' demişler. Acaba gerçek Erin Brokoviç tüm zorlukların üstesinden filmdeki kadar kolay ve bedel ödemeden gelebildi mi?

Bir gazetede filmle ve gerçek Erin Brokoviç'le ilgili bir yazı şöyle bitiyor: "Kasabanın kahramanı olan Erin Brokoviç'in işi sırasında çocuklarını epeyce ihmal ettiği söyleniyor." Kadınsanız, aids'e çare bulsanız hava gazı. Ne yaparsanız yapın, tüm görevlerinizi eksiksiz yapın. Filmin, Brokoviç'in gerçek hayatına dair ipucu veren nadir karelerinden birinde, Brokoviç sevgilisiyle yaptığı telefon konuşmasında bebeğinin ilk kelimesini söylediğini öğreniyor ve gözyaşlarına boğuluyor. Kimse bunun ihmal değil de bir bedel olacağını düşünmüyor. Ve hiç kimse bırakın kahraman olmayı, vaktinin çoğunu işinde geçiren bir adamı için 'işi sırasında çocuklarını ihmal etti' demiyor, demez de. Buna kargalar bile güler...

Nevin Cerav

karmasimya

Dört ülkeden, dört kadın sanatçının eserlerini bir araya getiren ***karmasimya*** fotoğraf sergisi Pamukbank Fotoğraf Galerisi'nde 31 Mayıs'a kadar ziyaretinizi bekliyor. Serginin tanıtımında ismine dair, "*karma*, serginin doğasını betimlerken, *simya* baskı aşamasında kullanılan farklı metalleri, sanatçıların kişisel dehaları ve düşsel anlatımlarıyla bütünleştirerek, adeta büyülü bir dille aktarımlarını ve bu değişimi anlatıyor" deniyor. Kullandıkları farklı tekniklerin yanında bence simyayı asıl yaratan; boyuta, renge, ışığa ve çerçeveye yansıyan "bizim aramızda" bir dil ve göz... ABD'den Imogen Cunningham, Macaristan'dan Mari Malır, İsveç'ten Mick Lindberg ve Fransa'dan Saralı Moon'un, yurtsuzlardan modaya uzanan ve "bizim aramızda"ki ayrıntıları gören ve gösteren çerçevelerinde kadın kadına yaratıcı bir yolculuğa çıkabilirsiniz.

Melek

Feminist ansiklopedi

A (devam)

Aile Hukuku Kararnamesi: 1917 yılında Meclis oylaması ve Şeyhülislam tasdikiyle çıkan bu kararname ülkemizde aileye ilişkin yapılan ilk din dışı hukuki düzenlemedir. Kararnameye göre Müslümanlar'la ilgili kısımlarda İslam hukukuna bağlı kalınmakla beraber, evlenme ve boşanmalarda artık devletin sözü geçerli olacaktır.

Aile planlaması: Hızlı nüfus artışını önlemek için uygulanan politika: doğum konrolünün yaygınlaştırılması, halkın bilgilendirilmesi gibi uygulamaları içerir. Bu kadar "saf" bir amaca hizmet eder görünen nüfus planlama politikaları, öncelikle kadının kontrol altına alınmasını amaçlar. Erkeğin değil, kadının doğurganlığına yönelik kısıtlayıcı planlar uygular. Bazı tarihsel dönemlerde ise bu politika, bir toplumun ağır ağır yok edilmesi ya da varlığının ve etkinliğinin en aza indirilmesi amaçlarına hizmet eder. Varolan kaynakların artan nüfusa yetmediğini öne sürerek, "nüfusun insanlık yararına dengelenmesi" gibi bir gerekçenin ardına sığınır ve kolaylıkla asimilasyon politikalarının aracı haline gelebilir.

Anı: (kaba) Kadının cinsel organı, vajina. Kadınların vücutlarının bu bölümünden bu isimle bahsetmeleri ahlakdışı bulunur. Vajina da insanın vücudunun görülür ve ellenebilir bir parçasının adı olamayacak kadar teknik ve anlaşılmaz bir kelimedir. "Anıma koymak" deyimi dilimizde çok yaygın bir kullanıma sahiptir. Bir şevi bozmak, berbat etmek veya bir durum karşısında başarı kazanmak anlamına gelir. Feminist kadınların bir kısmı bunun gibi küfürlerin kadınlar tarafından duyulabilir ve kullanılabilir olmasının yararlı olduğunu düşünmekte, bazılarıysa böyle düşünmemektedir.

Amazonlar: Antik çağda önce Libya'da daha sonra Anadolu'da yaşamış kadın savaşçılardan oluştuğu hikâye edilen topluluk. Haklarındaki efsaneler çeşitlidir. Anadolu Amazonları nın soylarının Kafkas dağlarının sınırında iki İskit Prensesi ile başladığı söylenir. Kadınlardan oluşan bu devlet, nüfuslarını artırmak için yakın topluluklarla anlaşıyor, geçici birliktelikler den doğan kız bebekleri alıkoyup savaşçı olarak yetiştiriyorlardı. Bir Amazon'un doğurmayı hak etmesi için bir düşman öldürmüş olması gerekiyordu. Usta biniciydiler ve bazı tarihçiler biniciliği Anadolu'ya onların tanıttığını söyler. Korunmak için hilal biçiminde kalkan taşırlar, rahat hareket etmek için tek göğsü açıkta bırakan dar tunikler giyerlerdi. Amazonlar'ın fethettikleri topraklarda kurdukları söylenen şehirlerden biri Sinop tur. İstedikleri erkekleri seçen, pırıldayan giysiler içinde, at üstünde yaşayan ve cinslerinin üstünlüğüne inanan bu usta savaşçıların Yunanlılar'la giriştikleri savaşlar birçok sanat eserinde tasvir edilmiştir. Amazon kelimesi aynı zamanda sa-

vaşçı kadın anlamında kullanılır. Ziya Gökalp *Türkçülüğün Esasları* kitabında şöyle der. "Eski Türkler'de kadınlar umumiyetle *amazon* idiler. Binicilik, silâhşorluk, kahramanlık Türk erkekleri kadar, Türk kadınlarında da vardı. Kadınlar, doğrudan doğruya, hükümdar, kale muhafızı, vali ve sefir olabilirlerdi."

Anıcık: Argo. Aptal akılsız, niteliksiz kimse. Erkekler arasında dönen dilde kadın cinsel organının ulaşmak için çok çaba sarfedildiği halde net bir şekilde aşağılanmasının güzel bir örneğidir.

Anadolu Bacıları: (Bacıyan-ı Rum) 1200 lü yıllarda kurulmuş, Bektaşi Türkmen kadınların silahlı örgütü. Kurucusu Anadolu Ahileri'ni ilk olarak örgütleyen Ahi Evran'ın karısı Fatma Bacı'dır. Bu kadınlar tıpkı erkekler gibi at binmiş, savaşmış, ok atmışlardır. Osmanlı'nın kuruluş yıllarında varlık göstermişlerdir. Doğu Anadolu'da Dülkadiroğulları'nın emri altında 30 bin kadın savaşçının bulunduğu söylenir. Arap coğrafyacısı Al-Marvazi Amazonlar ile Türkmen kadın savaşçılarını birbirine benzetmiştir. Osmanlı'da Sünni egemenliği altında bu tür bir geleneğe rastlanmaz.

Anam avradım olsun: Erkeklerin, verdikleri söze sahip çıkacaklarının güvencesidir! "Dediğimi yapmazsam annemle cinsel ilişkiye girerim" anlamına gelse de, kullananların anlamını pek düşünmediği kesin. Gerçekleştiren olduğunu sanmıyoruz ama iki lafın başında anaların anıldığını hepimiz biliriz...

Angarya: Feodalizm olarak adlandırılan ve soylu toprak sahiplerinin egemenliğine dayanan toplum düzeninde, toprak kölelerinin (serfler), beylerinin topraklarında yerine getirmek zorunda oldukları ücretsiz çalışmanın adı. Bu terimin, kadınların ömürleri boyunca yerine getirdikleri ücretsiz ev emeğini tanımlamak için kullanılması da uygundur. Cinsiyetçi işbölümüne göre "asil işler" koca tarafından üstlenilirken, gündelik hayatı yürüten "basit" angaryaları kadınlar yerine getirirler. Ancak bu angaryaların karşılığında, karar hakkı elde edemezler; kazandıkları yalnızca boğaz tokluğu garantisidir !

Anasını bellemek: Argo. Birisini zor duruma sokmak, birisine zarar vermek.

Anasının donu başında olmak: Argo. Annesine pezevenklik edecek kadar aşağılık durumda olmak.

Anasını sikmek: Argo. Bir şeyi bozmak berbat etmek; Birisini zor duruma sokmak, mağdur etmek. Bu deyim ve benzerleri günlük dilde yaygın olarak kullanılır. Bir erkek bir diğerine küfrederken, onu soyundaki birinci dereceden yakın kadınlarla "cinsel birleşme yaparım, bunu bile yapabilirim"i kast ederek aşağılar. Bu konuda güncel bir örnek uyuşturucu ve silah satıcısı, katil ve faşist bir erkek olan Çakıcı'nın, kendine benzer özellikleri olan Nuri Ergin ve arkadaşları için kullandığı hakaret kasıtlı şu ifadedir: "Onlar adam değil, sadece anneleriyle görüşürüm."

Komple muamele

Emeklilik hakkı için mücadele eden ilk fahişe Mehtap Kandemir hayatını yazdı. 1995 yılında yaptığı başvuru ve mücadeleyle, otuz beş yıllık emeğinin karşılığı olan emekliğini kazanan Kandemir, bu mücadelesiyle kamuoyunda tanındı, birçok basın organı kendisiyle görüşmeler yaptı, O, genelevde çalışan kadınlar için bir örnek teşkil etti.

Ancak Mehtap Kandemir'in mücadelesi henüz bitmedi. Halen çalıştığı genelevin patronu, emeklilik hakkından vazgeçmesi için ona baskı yapıyor. Bir süredir *Oküz* dergisinde düzenli yazan Mehtap Kandemir'in *Komple Muamele* adlı kitabını Parantez yayınlarından bulabilirsiniz.

Böyle bir dünyada mutlu olunabilir mi?

"Kayınpederim eşimin sakatlığından dolayı onu terk ederim diye feci şekilde döverek kalça kemiklerimi kırdı. Günlerce yürüyemedim. Çocuklarımın bezlerini sürünerek yıkadım."

Perihan kırk yaşlarında bir kadın. Bir kaç defa kürtaj için geldikten sonra bunun çok sık olduğunu ve iyi bir yöntem olmadığını, spiral taktırması gerektiğini söylediğimde, "Ben başka bir yer bilmem doktor hanımı, varsa sen tak," dedi. Elimde olmadığını, hastaneye gelirse orada ücretsiz takabileceğimi söyledim. "Ben oraları bilemem, adam beni getirmez," dedi. Biraz konuşunca, "Kocanı beni erkeklere satmak istiyor, önceki karısını da annesi ile bir olup başka erkeklere satmış. Bana kadının ablası anlattı," dedi.a

Perihan Kars'lı, bu ikinci evliliğiymiş. Abileri onu ilk kocasına para karşılığında satmışlar. O evliliğinden üç çocuğu olmuş. İlk kocası ortadan kaybolunca abileri onu bu adama satmışlar. Bu adam da büyük çocuğu yetiştirme yurduna vermiş, ikinci çocuğu birilerine satmış, küçük çocuğu da yanlarında kalmış. Adam eski karısına yaptığını Perihan'a da yapmaya başlamış. Ama Perihan direniyormuş. Perihan, "Bu adam beni satacak," dediğinde, sadece bakakaldım. İçimden bir şeylerin eksildiğini, koptuğunu hissettim. Bir daha da görmedim onu.

Zeynep yaklaşık yirmi beş-otuz yaşlarında genç bir kadın. Muayene sırasında bir tuhaflık farkettim; kadının kalça kemikleri çok dar ve eğri büğrüydü. Üç çocuğu olduğunu söyleyince afallamış bir halde, "Nasıl yani, emin misin, bu kalçayla nasıl doğurulur," dedim. O da bunun üzerine başladı anlatmaya: "Çocuklarımı doğurduktan sonraydı. Eşim fiziksel özürlü, ailem beni para karşılığında sattı. Kayınpederim eşimin sakatlığından dolayı onu terk ederim diye feci şekilde döverek kalça kemiklerimi kırdı. Günlerce yürüyemedim. Çocuklarımın bezlerini sürünerek yıkadım. Evden çıkabilecek durumda olmadığımdan polise de gidemedim. Öylece sürüne sürüne iyileştim. Kalçalarım bu yüzden bozuk."

İşte 2000'li yıllarda Türkiye'den kadın manzaraları. Hiçbir kurum bu kadınlara sahip çıkmıyor. Bu olayları polise ya da savcılığa iletmek neyi çözecek? Kadın, ekonomik ve sosyal olarak kocasına muhtaç olduğu sürece, karşısına çıkan şiddet ve kötü muamele olacak. İnsanlar para karşılığında meta gibi alınıp satılıyor, üstelik de kendi ailesi tarafından. Televizyonlarda, lüks mobilyalı evlerde, bebekleri kucağında anneleri tasvir eden reklamların bombardıman edildiği, bizleri dış düşmanlardan korumak için milyar dolarların sarfedildiği, bu kadınların sığınabileceği sosyal kurumların oluşturulmadığı, Mor Çatı gibi oluşumların yok denecek kadar az olduğu bir toplumda, bir coğrafyada yaşamanın vicdan azabını çekiyorum. Ve soruyorum; böyle bir hayatta mutlu olunabilir mi?

Zeliha Aksaz/Kütahya

Gerilla Kızlar

Gerilla Kızlar, ayrımcılığa karşı kavga veren bir grup sanatçı, yazar, gösteri sanatçısı ve film yapımcısı kadındır. Kültür bilincini kuşanarak, kendimizi Robin Hood, Batmen ve Yalnız Kovboy gibi genellikle erkeklerin oluşturduğu isimsiz iyi'ler geleneğinin feminist karşılığı olarak görüyoruz. Dikkatleri kişiliklerimizden uzaklaştırıp ele aldığımız konulara çekmek için goril maskeleri takıyoruz. Bilgi aktarmak ve bazı tartışmaları kışkırtmak için mizahı kullanıyor ve feministlerin de komik olabildiklerini gösteriyoruz. On dört yıl içinde 70'ten fazla afiş ve basılı proje ürettik. Sanat dünyası ve genelde kültür içindeki cinsiyetçilikle ırkçılığı teşhir eden eylemler yaptık. Kendilerini de Gerilla Kızlar olarak gören yakınımız kadınlar aracılığıyla çalışmalarımız dünyanın her tarafına yayıldı. Kimliklerimizin etrafındaki giz, merak ve destek çekti. Bizler herhangi birisi ve herhangi bir yerde olabiliriz.

anatomisi düzeltilmiş oscar

tıpkı kazanan çocuklar gibi beyaz ve erkek

çocuğu biraz aslına uygun hale getirdik ve kadın yönetmenlerin durumuna dikkat çektik

Pazartesi beşinci yılını doldurdu

Dergimiz, geçtiğimiz nisan ayında beşinci yılını doldurdu. Kuruluş yıldönümümüzü siz okurlarımızla birlikte kutlamak için 11 Haziran, Pazar günü bir piknik düzenlemek istiyoruz. Yerini henüz saptamadık. Eğer bu konuda önerileriniz varsa lütfen bizi arayın. Piknik yeri ve program ile ilgili ayrıntılı bilgiyi haziran sayımızda sizlere ileteceğiz.

Şirinköy çadırkentli kadınlar kermese katıldı

Gaziosmanpaşa Kadınlar Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin düzenlediği kermese, kendi elişleriyle katılan Şirinköy'lü depremzede kadınlar, satışlardan memnun olmadılar. Oyalı yemeniler, çömlekler, elde yapılan maskotlar ilgi görürken. kadınların ördüğü kazaklar satılmadı. İş olanağı olmadığı için elişlerini satmayı deneyen kadınlar, "Umduğumuzu bulamadık, kimse birşey almıyor," diye yakındılar.

Pazartesi ***bayilerin dışında çeşitli şehirlerdeki kitapevlerinde de bulunuyor. Dergiye ulaşmada kolaylık sağlamak amacıyla bu kitapevlerinin listesini yayınlıyoruz. Siz de*** **Pazartesi'nin** ***satılmasını istediğiniz kitapevlerinin adını ve adresini bize bildirebilirsiniz.***

Bursa : Can Kitapevi, Ezgi Kitapevi
İstanbul : *Avcılar*: İletişim Kitapevi */Beyoğlu*: Ada Kitapevi, Adam Yayınevi, Arkadaş Kitapevi, Bulunmaz Kültür Merkezi, Fitaş Sineması Pasajı, İskenderiye Kütüphanesi. Kitaplı Kahve, Mephisto Kitapevi, Pandora, Pentimento, Robinson Kitapevi, Simurg. / *Kadıköy*: Genç Mephisto Kitapevi.
Kütahya : Kelepir Kitapevi
Muğla : Kelepir Kitapevi

pano

• ***Pazartesi*** **Almanya'da:** Hamburg ve Bremen'de düzenlenen "Türkiye'de Kadınların Güncel Durumu" konulu sohbet toplantılarına, *Pazartesi*'den Ayşe Düzkan katılacak.
İlk toplantı Hamburg'da, 13 Mayıs, Cumartesi, saat 18:00'de. Cafe B-5, Brigitten str. 5, Reeperbahn'da.
Bilgi için Hülya'yı (Tel: 390 39 57) veya Perihan'ı (Tel: 31 15 69) arayabilirsiniz.
İkinci toplantı Bremen'de. 14 Mayıs, Pazar günü 16.30'da Heinrichstraße'deki Madchenkulturhaus'da yapılacak. Bilgi için Gülbahar Kültür'e başvurabilirsiniz. (Tel: 0173-9219941)

• ***Pazartesi*** **İzmir'de:** 27 Mayıs, Cumartesi günü saat 13.00'de Konak Kabile Kitapevi'nde okurlarımızla buluşuyoruz.

•Tünel'de oturuyorum. Masrafları paylaşarak birlikte oturabileceğim ev arkadaşı arıyorum. *Gül.*
Tel: 0212 293 53 73

• Yalnız bir kadınım. Çalışan, yalnız bir kadınla ev arkadaşlığı yapmak istivorum *Rahime Henden.* Tel: 0212 627 08 77

• ***Pazartesi*** **okurlarına duyuru!**
Her ay kadınlar cephesinde olup biten ve büyük basına yansımayan haberleri dergimizde görmek hoşunuza gidiyor mu? Kentinizde, ilçenizde, semtinizde, mahallenizde, işyerinizde, okulunuzda yaşadığınız ya da tanık olduğunuz her şey bizim ve sizin için haber değeri taşıyor: Kadına yönelik şiddet, istismar, cinsel taciz, ayrımcı uygulamalar ya da patriyarkaya rağmen elde edilen başarılar... Haberleriniz için faks ya da e-posta'yı kullanabilirsiniz...

•Yazı yazmak isteyen arkadaşlar. eğer bilgisayarda yazıyorsanız lütfen 2000 vuruşu aşmayın. El yazısıyla yazıyorsanız. yarım sayfayı aşmayın.

• Bilgisayarlarımız için gönüllü teknik danışmanlık yapacak birisine ihtiyacımız var. Bilgisayardan anlıyorsanız, bize ayıracak zamanınız ve sabrınız varsa, bize yardım etmek isterseniz lütfen arayın. *Pazartesi*

Pazartesi **lokali,**
Çerkez ve Türk mutfağından yemekler, çay, kahve, kek, börek servisiyle 12:00-24:00 arası sizleri bekliyor.
Fiyatlar makul, ortam samimi.
Kavalyenizi getirebilirsiniz!

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Yarı zamanlı çalışanlar
Berfi Eyüboğlu, Handan Koç

Baskı öncesi hazırlık
Nuray Vurgun, Şöhret Baltaş

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Ayşegül, Eylem, Feryal, Füsun, Gül, Handan Öz, Hülya Tufan, Lale, Melek, Minu, Nazmiye, Necla, Şemsa, Şirin, Ülfet, Yaprak, Yelda Yücel

Almanya Temsilcisi:
Hülya Eralp.

Çizerler:
Ayşen Baloğlu, Semra Can.

Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel / faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82
Renk ayrımı: Arda Grafik
Baskı: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay

PAZARTESİ kadınlara mahsus gazete

Pazartesi'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. Pazartesi'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı	:	
Adres	:	
Semt	:	İlçe:
Şehir	:	Posta Kodu:
Telefon (Ev)	:	(İş):
Abone süresi	: 1 yıl ( )	6 ay ( )
Başlangıç tarihi	:	

• Türkiye içi: Yıllık 7.500.000 TL., altı aylık 4.000.000 TL. Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
Aboneler için Türkiye İş Bankası Küçükparmakkapı Şb. Hesap No. 1042 / 578076. Beyhan Demir
• Türkiye dışı: Yıllık 75 DM, altı aylık 35 DM.
Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
T. İş Bankası Taksim Şubesi, İstanbul
Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta:pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenciyseniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

"Evlilik kurama, kadını tam anlamıyla başkasına muhtaç bir asalak haline getirir. Hayat mücadelesinde güçsüz bıraktıktan, toplumsal bilincini hiçe indirgedikten başka, hayal gücünü dumura uğratır; sonra da lütfedip, kanatları altına alır ki, aslında bu, onu tuzağa düşürmekten, kişiliğini alaya almaktan başka birşey değildir... Eğer kadın tabiatının en mükemmel doyumu annelik ise, sevgiden ve özgürlükten başka bir güvenceye ihtiyacı olabilir mi? Evlilik bu doyumu kirletir, rezil kepaze eder. 'Ancak benim yolumdan gidersen çocuk dünyaya getirebilirsin,' der. Kadın, annelik hakkını kendini satarak elde etmeyi reddedecek olursa tecrit edilir, aşağılanır, kendinden utandırılır. Nefretle, cehirle gebe kalınmış olsa da, evlilikle onaylanır annelik. Özgür bir seçim, çılgın bir aşk, efalene meydan okuyan bir ihtirasla anne olunduğunda ise, başına dikenli taç oturtulan masum yavruyu kanlı harflerle kazıman iğrenç 'Piç' sıfatı layık görülür. Evlilik, sahip olduğu varsayılan tüm erdemleri içerseydi bile, anaiiga karşı işlediği suçlar yüzünden sonsuza dek sevgi diyarından sürgün edilirdi."

Emma Goldman

"Marriage and Love"

Anarchism and Other Essays, 1910